

Т.Д. Щербан, В.В. Гоблик

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ СИТУАЦІЇ

НА ПРИКЛАДІ САМОІЗОЛЯЦІЇ:
березень – травень 2020 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Т.Д. Щербан, В.В. Гоблик

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ СИТУАЦІЇ

(НА ПРИКЛАДІ САМОІЗОЛЯЦІЇ:
березень – травень 2020 року)

Мукачево • 2020

УДК 378.018.43:364.624.4(02.064)

Щ 61

*Рекомендовано до друку
Вченою радою Мукачівського державного університету,
Протокол № 13 від 30 червня 2020 р.*

Автори:

Т.Д. Щербан, доктор психологічних наук, професор,
ректор Мукачівського державного університету

В.В. Гоблик, доктор економічних наук, професор, перший
проректор Мукачівського державного університету

Щербан Т.Д.

Щ 61 Дистанційна освіта в умовах екстремальної ситуації (на прикладі самоізоляції: березень-травень 2020 року): наукове видання / Т.Д. Щербан, В.В. Гоблик. – Мукачево: РВВ МДУ, 2020 – 160 с.

ISBN 978-617-7495-37-5

Використовуючи результати соціологічного дослідження студентів, аспірантів та викладачів університету, автори аналізують переваги й недоліки дистанційної освіти в екстремальній ситуації, зокрема, в умовах вимушеної самоізоляції через епідемію коронавірусу. Здійснено зіставлення результативності освітнього процесу в умовах очного і дистанційного навчання. Показано відмінність дистанційної освіти як прогресуючої комунікаційної форми в навчальному процесі та освіти в умовах вимушеної самоізоляції і масового синдрому побоювання захворювання через епідемію.

Книга адресована керівникам органів управління освітою, керівникам і викладачам організацій професійної освіти, а також всім, хто цікавиться питанням

УДК 378.018.43:364.624.4(02.064)

ISBN 978-617-7495-37-5

© Щербан Т.Д., Гоблик В.В., 2020

© РВВ МДУ, 2020

ЗМІСТ

Передмова	7
----------------------------	----------

РОЗДІЛ 1

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ САМОІЗОЛЯЦІЇ

1.1. Психологічне та фізичне самопочуття студентів під час самоізоляції	13
1.2. Оцінка обґрунтованості карантинних заходів і прояв співучасті	22
1.3. Умови навчання студентів під час самоізоляції	32

РОЗДІЛ 2

НАВЧАННЯ АСПІРАНТІВ В УМОВАХ САМОІЗОЛЯЦІЇ

2.1. Психологічне та фізичне самопочуття аспірантів під час самоізоляції	59
2.2. Оцінка обґрунтованості карантинних заходів і прояв співучасті	65
2.3. Умови навчання аспірантів під час самоізоляції.	68

РОЗДІЛ 3

УЧАСТЬ ВИКЛАДАЧІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ САМОІЗОЛЯЦІЇ

3.1. Соціально-психологічна атмосфера в колективі викладачів	75
3.2. Самопочуття викладачів в умовах самоізоляції	77
3.3. Участь викладачів у навчальному процесі в умовах самоізоляції.	87
3.4. Думка викладачів про результативність дистанційного навчання в умовах самоізоляції	90

ВИСНОВКИ	97
---------------------------	-----------

Додаток 1. Зразки соціологічних анкет для дослідження результативності дистанційної освіти в умовах екстремальної ситуації (епідемії)	101
Додаток 1.1. Анкета для опитування студентів	101
Додаток 1.2. Анкета для опитування викладачів	109
 Додаток 2. Таблиці пов'язаності показників за підсумками дослідження студентів	 121

ПЕРЕДМОВА

Ідея оптимізації вищої професійної освіти шляхом запровадження дистанційного навчання студентів давно обговорюється як у наукових, так і у підприємницьких колах. Цікавість підприємців – переважно економічна, тому великого інтересу як до змісту такої інновації, так і до потенційних витрат у її якість, вони не мають.

Поряд з основною функцією організацій професійної освіти – підготовка кваліфікованих фахівців – освітня галузь виконує також «вторинну», але з позиції соціальної рівноваги не менш важливу роль, яка полягає в стримуванні тиску молодого покоління на соціально-професійну структуру суспільства. Ця функція освіти була завжди, про що свідчить досвід освітньої політики держави в попередні десятиліття. Так, від післявоєнного періоду (1945 рік і далі) спостерігається варіація тривалості освітнього циклу: початкова освіта – 7–8 років; середня – 10–11 років; ЗВО – трирічка з підготовки педагогів – 5 років навчання для підготовки спеціалістів. У 2000-х роках для 15–20% студентів, що прагнули отримати диплом вищої кваліфікації в магістратурі – 6 років, і далі, частина молоді – в очній аспірантурі (3 роки) – всього 9 років. Для стримування тиску молоді на соціально-професійну структуру в умовах стагнації підприємств у 1990-х роках, кількість ЗВО, в цілому, по країні було збільшено значною мірою, а умови прийому студентів були вельми ліберальними.

Соціальна функція системи професійної освіти щодо стабілізації суспільства надзвичайно важлива й вирішальною мірою визначає спрямованість освітньої політики, в тому числі гальмує введення дистанційної освіти в економічно розвинених країнах (США, Канаді та країнах Євросоюзу), які є незаперечними лідерами в розвитку електронної техніки та цифрових технологій.

З іншого боку, пріоритетність соціально-економічних проблем в освітній (як й у всякій іншій) політиці породжує певні витрати на професійну підготовку фахівців. Ці витрати проявляються, перш за все, в дисбалансі попиту й пропозиції (виробничі організації та установи – заклади професійної освіти) на ринку інтелектуальної праці. Є припущення, що квоти прийому студентів за профілями не відповідають попиту працедавців за номенклатурою необхідних фахівців із урахуванням ротації кадрів на підприєм-

ствах та установах. Далі, відома проблема перевиробництва студентів (та аспірантів) гуманітарного профілю (соціологи, економісти, юристи тощо). Є «баласт» і за іншими спеціальностями: із попередніх досліджень відомо, що не менше третини випускників ЗВО після влаштування на роботу змушені проходити перекваліфікацію або змінювати спеціальність, щоб відповідати запитам підприємств, установ. До 70% молодих спеціалістів працевлаштовуються за допомогою родичів, знайомих або ж самі за оголошенням у ЗМІ, а допомогу в працевлаштуванні з боку служб ЗВО отримують не більше 15-20% випускників.

Має місце також проблема недосконалості професійної орієнтації в школі, в результаті чого в ЗВО навчається 20-30% студентів, що складають «професійний баласт», оскільки розчаровані в обраній спеціальності вже на початкових курсах або після випуску не працевлаштовуються за фахом.

Наведені факти свідчать про те, що перехід на загальну дистанційну освіту, яка є економічно раціональною для організацій професійної освіти, в найближчі 15-20 років не реалізується через протиріччя між практикою дистанційної освіти та соціально-економічною політикою держави на ринку праці, і це не є специфікою нашої країни, а об'єктивною закономірністю в усіх країнах, які є економічно розвиненими або такими, що розвиваються.

Проте бувають екстремальні ситуації, наприклад, пандемія коронавірусу, коли заклади професійної освіти (й загальної освіти теж) змушені перейти на дистанційну форму освіти. У цьому випадку системі освіти доводиться рахуватися з трьома серйозними проблемами загального характеру:

1. *Найбільш важлива проблема* – відсутність інтерактивних підручників, адаптованих до дистанційної форми навчання. Просте розміщення на сайті оригінал-макету підручника в формі PDF нічим не відрізняється від підручника, виданого на паперовому носії, і читання, що в першому, що в другому випадку – ідентичне. Інтерактивний підручник складається з 3-х частин і, відповідно, 3-х етапів освітнього процесу: 1) власне текст підручника; 2) збірник завдань для перевірки закріплення засвоєних теоретичних знань (це стосується також і гу-

манітарних предметів (зразки таких збірників маємо)); 3) практикум, який виконує роль «тренажера» засвоєння студентом практичних навичок, що можна зробити й за допомогою комп'ютерної моделі, на зразок того, як тренуються пілоти-початківці або ж водії. Підготовка таких посібників вимагає не менше 3–4-х років і є результатом творчої взаємодії спеціалістів кількох профілів: фахівця з предмету, логіки (або математики), комп'ютерного програміста, аудіо- або відео- сценариста (наприклад, у практикумі з соціології потрібно відеосюжет з процедури інтерв'ювання або проведення фокус-груп; із психології – проведення ситуативних ігор).

Але це ще не все, є також четвертий, не менш важливий етап, який у більшості випадків дистанційно не може бути здійснений – це власне практика, випробування студентом своїх інтелектуальних і соматичних здібностей, реальне застосування у практичній діяльності засвоєних теоретичних знань: навряд чи студент-медик проведе успішно хворому операцію, маючи тільки теоретичні знання з підручника, а може, при першому відвідуванні анатомічного кабінету знепритомніє (не доставляти ж кожному студенту додому міні-анатомічний кабінет); та й пілотувати літак у пілота-початківця навіть при блискучих теоретичних знаннях не вийде, якщо він не відлітає певну кількість годин з інструктором.

2. *Друга проблема* – недостатня технічна підготовленість як і закладів вищої професійної освіти, так і студентів, і частини викладачів. Це й просто збої в роботі через різноплановість техніки, якою володіють студенти та викладачі, й недостатня уніфікованість платформ; часом – це й недостатня комп'ютерна грамотність або психологічна фобія як гальмо роботи з комп'ютером; недостатня укомплектованість репозитаріїв навчальною та науковою літературою, часто через запізнення перекладу цієї літератури бібліотеками на електронні носії.

3. *Третя проблема* специфічна, що стосується власне дистанційного навчального процесу в екстремальних ситуаціях, на зразок коронавірусної пандемії – це синдром небезпеки, що перманентно відчувається свідомо чи підсвідомо як студентами, так і викладачами. Фокусуючи увагу на прагматичному завданні, не можна забувати про роль

екстремальних ситуацій, у тому числі й епідемії, у генеруванні масового стресу, про що свідчить світова історія: «З численних і найрізноманітніших лих, які обрушуються на людський рід, чотири лиха, ймовірно, трапляються найчастіше і є найбільш руйнівними та страшними, а разом із тим і найбільш повчальними й значимими, а саме: війна, революція, голод й епідемія...»¹. І далі: «Епідемія впливає на емоційне життя усіх тих, хто знаходиться в контактї з хворим...»². Це проявляється у вигляді тривоги, боязні за хворого, якщо хтось із рідних у сім'ї захворів, занепокоєння за власну безпеку, депресії, яка може змінюватися емоційним занепокоєнням, млявістю, байдужим ставленням до життя. Навряд чи така атмосфера стимулює і студентів, і викладачів до максимальної концентрації уваги до занять, що мимоволі завдає шкоди якості освітнього процесу, посилюючи дискомфорт для його учасників.

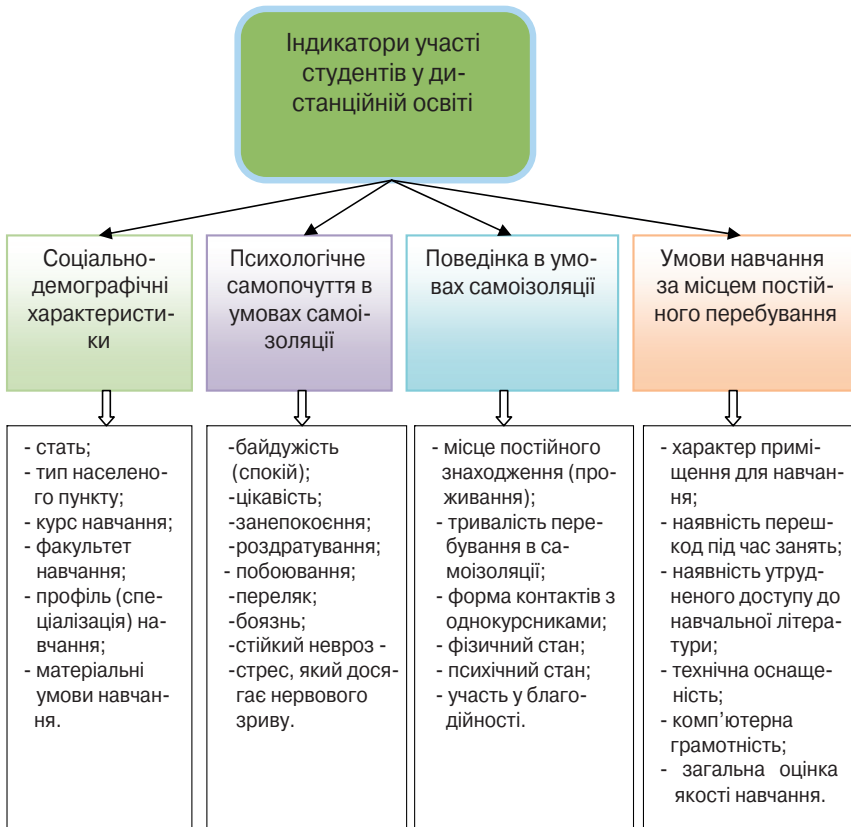
Із наведеного випливає, що перехід на дистанційне навчання в екстремальних умовах, зумовлений пандемією, не є тотожним дистанційній освіті в звичайних умовах, і тим більше, освітньому процесу в очній формі навчання з його високим позитивним рівнем самопочуття. Тому, актуальним є вивчення особливостей і недоліків організації дистанційної освіти в умовах епідемії, причому в аспекті як підготовки навчального процесу, так і його технічної забезпеченості, і психологічного стану учасників цього процесу.

Таке дослідження було проведено в травні 2020 року в Мукачівському державному університеті (Закарпатська область). Дослідниками вивчалися особливості дистанційної освіти в технічному та психологічному аспектах. Опитуванню за допомогою соціологічних анкет, розісланих на персональні сайти респондентів, підлягали студенти, аспіранти та викладачі університету. Індикатори, які є основою цих анкет, відображені на схемах 1 і 2.

¹ Пителир Сорокин. Человек и общество в условиях бедствий. МГУ, Санкт-Петербург, 2012, стр. 17.

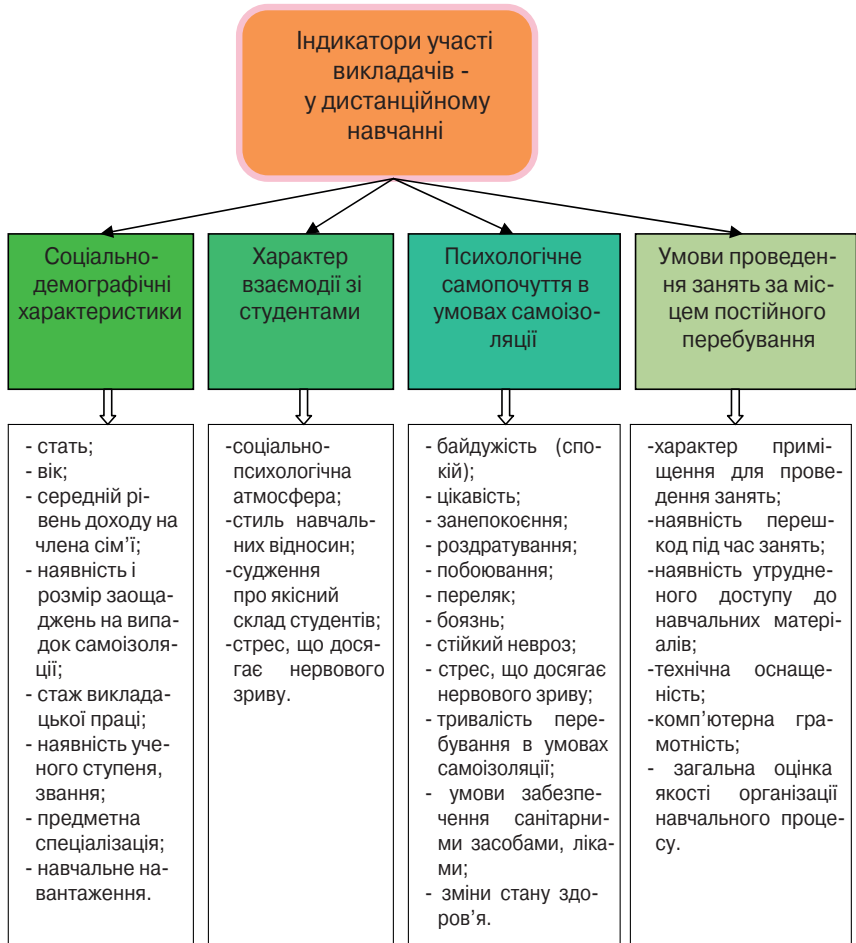
² Там само, стр. 23–24.

Індикатори участі студентів у дистанційній освіті

Опитування респондентів відбувалося суцільним методом, комп'ютерне опрацювання здійснене в середньому на 90% анкет, інші 10% не були опрацьовані через низьку якість заповнення. Всього систематизовано 954 заповнені опитувальні листи студентів, 52 анкети аспірантів і 106 – викладачів. Усі показники аналізуються в пайовому (відсотковому) співвідношенні, оскільки для малих вибірок це зручна форма відображення тенденцій, відповідно, для викладачів та аспірантів (які складають малі групи) таблична форма співвідношення показників не розраховувалася.

Індикатори участі викладачів у дистанційному навчанні

РОЗДІЛ 1

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ САМОІЗОЛЯЦІЇ

1.1. Психологічне та фізичне самопочуття студентів під час самоізоляції

Щоб мати уявлення про те, громадська думка якої групи студентів відображається в цьому розділі, наведемо коротку характеристику складу тих, хто заповнив соціологічну анкету.

В обробленому за допомогою комп'ютера масиві представлені студенти за курсами³ (див. рис. 1) та всіма освітніми програмами (див. рис. 2). *Серед них навчаються за кошти фізичних осіб – 73,9%, за кошти бюджету – 25,5%, за цільовим направленням за рахунок бюджету – 0,4%, за цільовим направленням за рахунок підприємства (установи) – 0,2%.*

Склад за статтю: жіноча – 87,8%, чоловіча – 12,2%.

Проживають: в Ужгороді, Мукачеві – 23,9%, в іншому районному місті (центрі) – 17,6%, у селі, селищі – 58,5%.

Як згадувалося раніше, навчання в екстремальних умовах, особливо, в умовах епідемії лише за формою дистанційне, за психологічним самопочуттям суттєво відрізняється від очної освіти, що проводиться в нормальних умовах, тобто за відсутності епідемії. Це підтверджується й результатами нашого дослідження, отриманими за допомогою шкали самооцінки динаміки психологічного стану.

Психологічне самопочуття студентів вимірювалося в динаміці в наступних інтервалах: 1) на день, коли дізналися, що в країні виникла епідемія коронавірусу; 2) на день,

³ Навчання студентів-бакалаврів на денній формі складає 4 роки, а на заочній – 5 років.

Рисунок 1

Розподіл опитаних студентів за курсами навчання, %

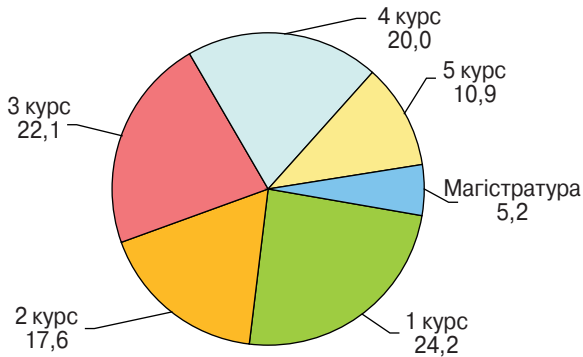
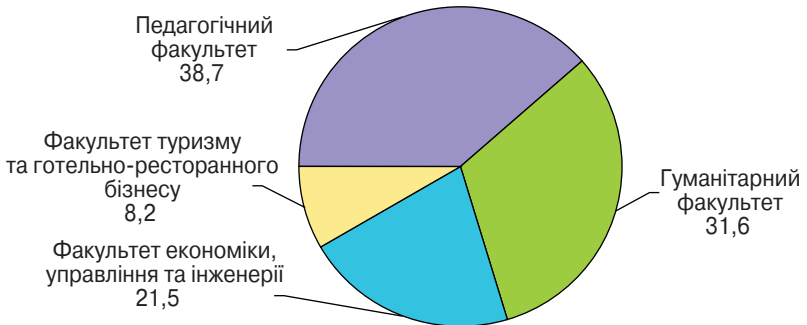

Рисунок 2

Розподіл опитаних студентів за освітніми програмами, %

коли довідалися, що в країні, в тому числі для студентів, вводиться карантин (самоізоляція⁴); 3) на день проведення опитування (10–15 травня).

⁴ Під самоізоляцією тут розуміється обмеження контактів з іншими людьми для того, щоби зменшити ризики інфікування. Це будь-які ситуації тісного контакту з людьми (наприклад, близький контакт на відстані не менше 1,5 – 2 метри), зокрема масові заходи, робота в трудовому колективі, заняття в навчальному колективі, спортивні, культурні заходи, використання транспорту, участь в екскурсіях, відвідування організацій громадського харчування... Під час карантину навчальний процес організовано дистанційно, і студенти не відвідують освітній заклад, переважно знаходяться дома.

Як слідує з отриманих даних (див. рис. 3), на момент оголошення в країні епідемії для студентів найбільш характерним було відчуття *неспокою*. Це ж відчуття з поступовим згасанням було для них властиве й на день, коли вони дізналися, що в країні, в тому числі і для студентів, вводиться самоізоляція; і також на день проведення опитування (середина травня).

Серед значущих форм психологічного стану студентів можна ще виокремити *побоювання*, а також за станом на травень – *роздратування і байдужість* (див. рис. 3).

Проаналізуємо динаміку показників за двома основними психічними станами студентів – *занепокоєння* та *побоювання*, відповідно до навчальних курсів. Такий аналіз одночасно еквівалентний віковій динаміці (див. рис. 4 і 5). Більш ґрунтовні дані містяться в Додатку 2 (таблиці 1–11).

На рисунках 3 і 4 видно, що максимальні показники студентів за відчуттями занепокоєння або побоювання припадають на період, коли в країні оголосили карантин (самоізоляцію). До середини травня, тобто до часу проведення опитування (через 60 днів після оголошення самоізоляції), відчуття *побоювання* різко зменшилося й кількість студентів у цьому психічному стані стала мінімальною. Також зменшилося відчуття *занепокоєння*, але навіть у середині травня воно було характерним для достатньо великої кількості здобувачів освіти.

Як наслідок, виникає риторичне питання: якщо студента протягом двох місяців «лихоманить», то як він може сконцентрувати свою увагу на навчанні? А якщо ще й викладача в цей самий час «лихоманить», особливо представників старшої вікової групи? Тоді вони можуть тільки дистанційно «співпереживати», але не захоплюватися процесом інтелектуальної творчості.

На маршрутній схемі 1 відображені напрямки переходу студентів із першого психічного стану (день отримання звістки про епідемію) у другий (день оголошення самоізоляції) і, відповідно, в третій (день проведення опитування):

Спокій → Спокій → Спокій.

Цікавість → Занепокоєння → Спокій, або Цікавість, чи Занепокоєння.

Роздратування → Роздратування, або Побоювання → Спокій, або Занепокоєння, або Роздратування.

Рисунок 3
Показники психологічного стану студентів у трьох ситуаціях: 1) на день, коли дізналися, що в країні виникла епідемія коронавірусу; 2) на день, коли довідалися, що в країні, в тому числі для студентів, вводяться умови самоізоляції; 3) на день проведення опитування (середина травня), %

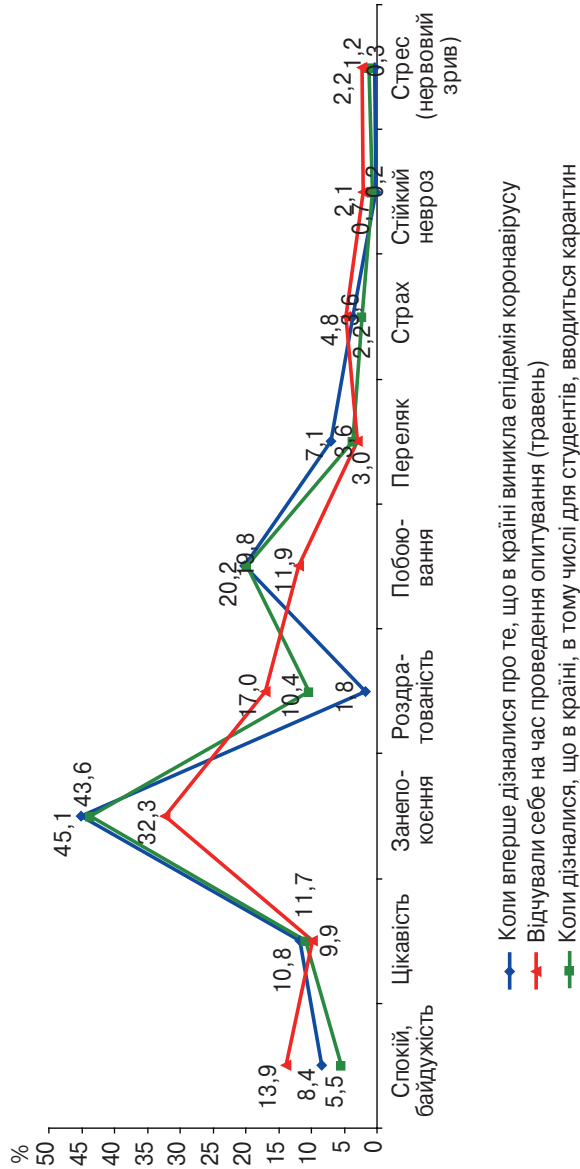

Рисунок 4

Динаміка відчуття неспокою студентів у різні періоди перебування в умовах самоізоляції, %

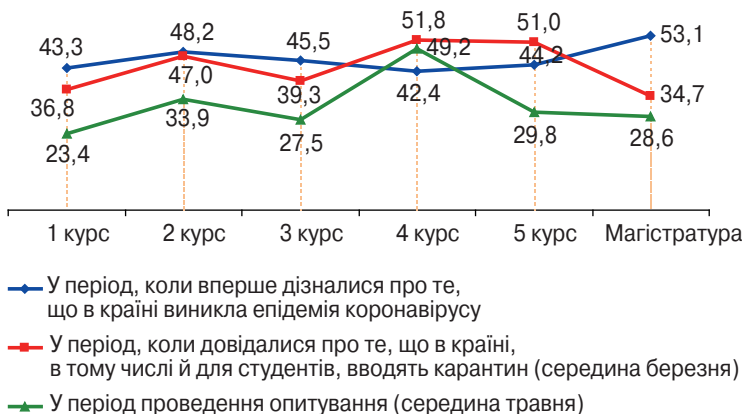
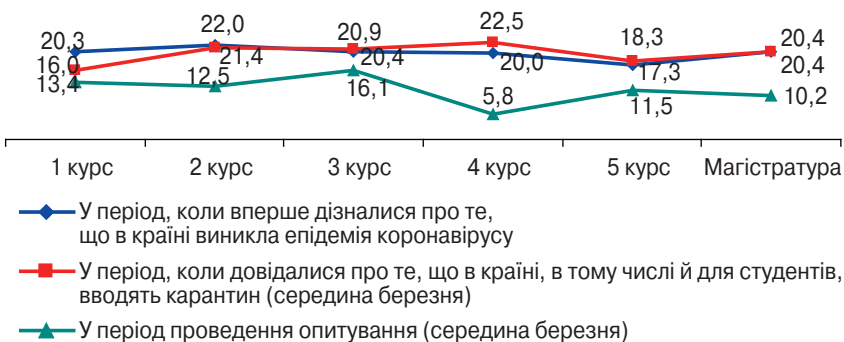
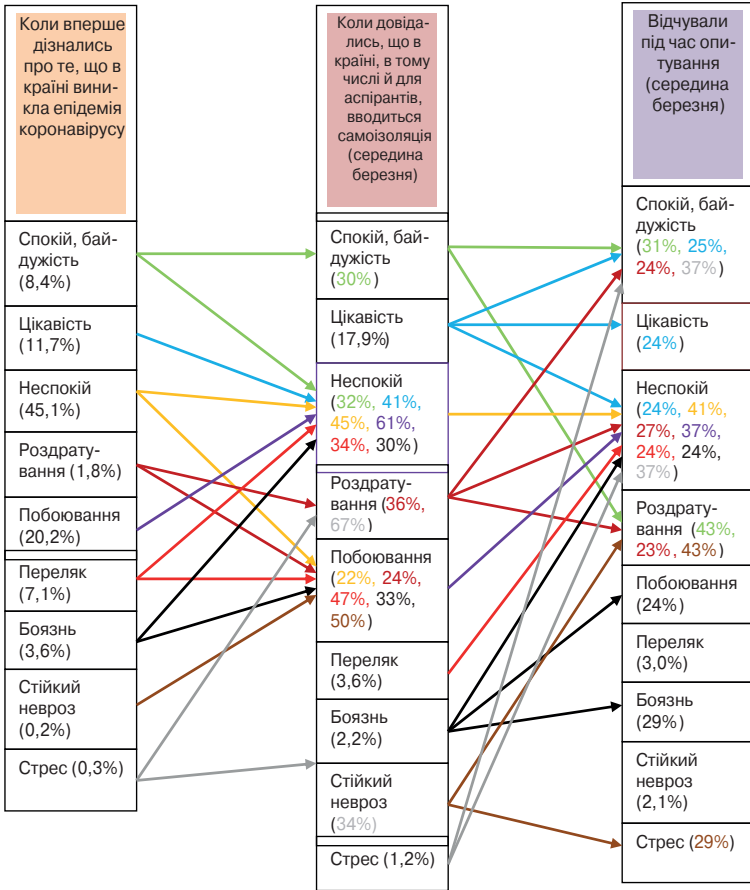

Рисунок 5

Динаміка відчуття побоювання студентів у різні періоди перебування в умовах самоізоляції, %

Маршрутна схема 1 Траєкторія переходу студентів у різні психічні стани⁵

⁵ **Пояснення.** У першому стовпчику психологічних станів представлена частина респондентів, що знаходиться у відповідних психічних станах на момент оголошення в країні епідемії. У другому стовпчику відображена частина опитаних, яка перерозподілилася з першого психічного стану в другий, що склався на момент оголошення самоізоляції. У третьому стовпчику відображена частина респондентів, яка перерозподілилася з другого психічного стану в третій, що склався на момент проведення опитування (середина травня), тобто протягом 60 днів перебування в умовах самоізоляції. Переходи з кожного психічного стану відображені стрілками ідентичних кольорів, відповідними кольорами відображена в прямокутниках частина респондентів, яка перейшла в новий стан із попереднього.

Неспокій → Неспокій, чи Побоювання → Неспокій.

Побоювання → Неспокій → Неспокій.

Переляк → Неспокій, чи Побоювання → Неспокій.

Боязнь → Неспокій, чи Побоювання → Неспокій, чи Побоювання, чи Боязнь.

Стійкий невроз → Побоювання → Роздратування, чи Стрес.

Стрес → Роздратування, чи Стійкий невроз → Спокій, чи Неспокій.

Можливо припустити, що психологічна напруга студентів обумовлена загальним станом їх здоров'я, самопочуттям. Однак це не підтверджується самооцінкою студентів. Загальний стан свого здоров'я 64,7% здобувачів освіти оцінюють як завжди хороший, 30,5% – деколи хворіють, але звичайними хворобами, тобто 95,2% студентів слід визнати повністю здоровими. Часто хворіють – 0,9%, мають хронічне захворювання – 2,7%, мають інвалідність – 1,2%.

Не всі здобувачі освіти дотримувались умов самоізоляції. Якщо від початку оголошення умов самоізоляції (12 березня) і до проведення опитування (середина травня) тривалість обов'язкового терміну самоізоляції складає 60 днів, то виявляється, що середня тривалість дотримання студентами умов самоізоляції (теоретично, оскільки перевірити це неможливо) становить 86% (52 дні). Це стосується 94% тих здобувачів, які дотримувались умов самоізоляції. За власним визнанням, 6% студентів вимог самоізоляції не виконували.

Під час самоізоляції здобувачі освіти, які дотримувались умов, *знаходились переважно вдома, з батьками чи у своїй сім'ї* (невелика кількість), про що свідчать показники в таблиці 1.

Для наочності наведемо показники таблиці 1 у нормованому вигляді. На рисунку 6 видно, що *80,2% студентів, що дотримувались умов самоізоляції, постійно перебували або вдома, з батьками (деякі зі своєю сім'єю), або вдома, в інших родичів*. Ще 3,8% були в орендованій квартирі або в гуртожитку – разом 84%. Частина студентів, що дотримувались умов самоізоляції, перебували в інших регіонах країни.

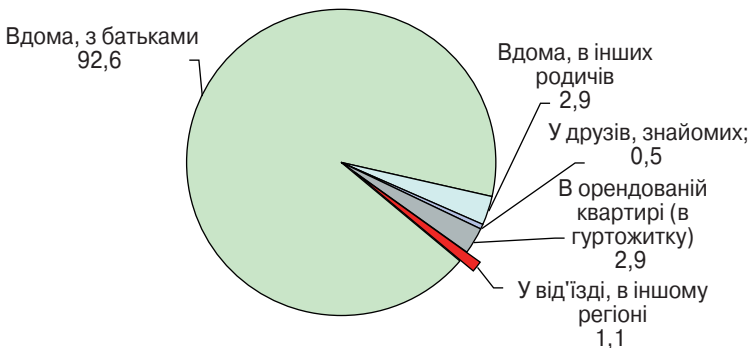
Таблиця 1

Місце постійного чи переважного перебування студентів, які дотримувалися умов самоізоляції, %

Місце перебування під час самоізоляції	Весь період ($a = 1$)	Переважно ($b = 0,7$)	Інколи ($c = 0,3$)
Вдома, з батьками	77,8	14,0	1,4
Вдома, в інших родичів	2,4	13,0	21,4
У друзів, знайомих	0,4	2,2	23,6
В орендованій квартирі	2,4	0,9	4,4
Знаходяться у від'їзді, в іншому регіоні	1,0	0,5	5,1

Рисунок 6

Нормований показник питомої ваги місця постійного перебування студентів (за 100% взято 94% студентів, що дотримувалися умов самоізоляції), %⁶

Використовуючи показник частки студентів, що дотримувалися умов самоізоляції (94%) і показник частки тих, які постійно перебували за місцем проживання (84%), можна розрахувати умовний *індекс дотримання умов самоізоляції* (J): $J = 0,94 * 0,84 = 0,79$ (умовно – 79%) при максимальному значенні індексу $J = 1$ (100% тих, що дотримувалися умов самоізоляції).

⁶ Нормовані показники (I_n , де $n = 1, \dots, 5$) розраховані зі співвідношення (значення символів a, b, c наведені в першому рядку таблиці 1): $I_n = (a + 0,7b + 0,3c) / 100$.

Таблиця 2

Зміна стану здоров'я здобувачів освіти за період перебування в умовах самоізоляції, залежно від стану їх здоров'я раніше, у звичайних умовах, %

Як складається стан здоров'я за період перебування в умовах самоізоляції	Стан здоров'я, в цілому (у звичайних умовах)				
	Здоров'я відмінне, хороше	Іноді хворіють, але звичайними хворобами	Здоров'я не дуже міцне, часто хворіють	Мають хронічні захворювання	Мають інвалідність
У цілому, не змінилось	86,5	66,7	44,4	23,1	81,8
Децю погіршилось фізично	4,2	10,7	44,4	7,7	0,0
Децю погіршилось психічно	8,1	20,6	11,1	57,7	18,2
Сильно погіршилось фізично	0,3	0,3	0,0	7,7	0,0
Сильно погіршилось психічно	0,8	1,7	0,0	3,8	0,0
<i>Всього здоров'я погіршилось фізично</i>	<i>4,5</i>	<i>11,0</i>	<i>44,4</i>	<i>15,4</i>	<i>0,0</i>
<i>Всього здоров'я погіршилось психічно</i>	<i>8,9</i>	<i>22,3</i>	<i>11,1</i>	<i>61,5</i>	<i>18,2</i>
<i>Всього здоров'я погіршилось, у цілому</i>	<i>13,4</i>	<i>33,3</i>	<i>55,5</i>	<i>76,9</i>	<i>18,2</i>

Більше половини (58,4%) здобувачів освіти вказали, що знаходження в умовах самоізоляції частково створювало для них фізичні незручності, проте вони намагалися рухатися, робити зарядку, ще 19,4% активно займалися зарядкою, спортом, а 30,6% активно виконували фізичну роботу, що є цілком типовим для студентів, які проживають в сільській місцевості. Серед опитаних 14,6%, хоча й відчували фізичні незручності під час самоізоляції, однак у них не було умов для активного фізичного заняття, а 7% самі «не люблять багато рухатися».

За час перебування в умовах самоізоляції у 78,3% студентів стан здоров'я, в цілому, не змінився, у 6,6% – трохи, а в 0,5% – *здоров'я сильно погіршилося фізично* (в сумі – 7,1%). У 13,4% опитаних трохи та ще в 1,2% – *здоров'я сильно погіршилося психічно* (в сумі – 14,6%). Незважаючи на те, що йдеться про молодих людей, у звичайних умовах, в основному, в цілком здорових, за час перебування в умовах самоізоляції в багатьох студентів здоров'я тією чи іншою мірою погіршилося, особливо в тих, хто раніше часто хворів або має хронічне захворювання (див. табл. 2).

Із даних, представлених у таблиці 2, випливає, що стан психічного відчуття студентів в умовах нинішньої епідемії варіює згідно із закономірністю, виявленою в минулій світовій дослідницькій практиці за аналогічних подій ⁷.

1.2. Оцінка вмотивованості карантинних заходів і вияв співучасті

Коли на шляху звичайного ритму навчання постає якийсь бар'єр, тим більше, епідемія, сесійні зобов'язання студентів їх напружують надмірно. Тому їх може дратувати тривалість самоізоляції, особливо, якщо в організації дистанційного навчання мають місце технічні збої. У таких випадках психологічне напруження малює образ самоізоляції в свідомості студентів як непомірно тривалий період, а прийняті адміністративні заходи – надмірними.

⁷ Див.: Пителин Сорокин. Человек и общество в условиях бедствий. МГУ, Санкт-Петербург, 2012.

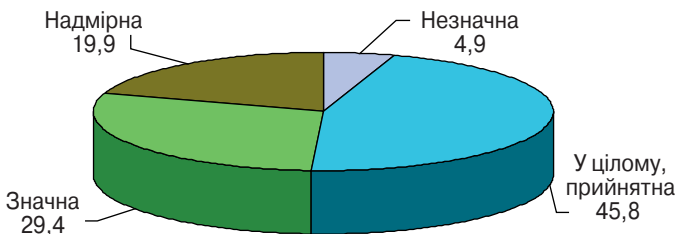
Результати дослідження свідчать, що 56,9% опитаних студентів вважають заходи самоізоляції цілком адекватними загрози зараження коронавірусом і, в цілому, прийнятними для випадку епідемії, 27,4% опитаних вважають небезпеку зараження невеликою. Таким чином, *вжиті адміністративні заходи самоізоляції вважають, у цілому, обґрунтованими 84,3% студентів*. Деяко перебільшеними або не цілком обґрунтованими адміністративні заходи самоізоляції вважають 9,6% студентів, на думку 6,4% – заходи із самоізоляції надмірні, а оприлюднена думка про небезпеку зараження від коронавірусу не відповідає дійсності (не змогли відповісти 2%) .

В умовах самоізоляції занадто тривале переживання індивідом таких почуттів, як боязнь, стійкий невроз, стрес може призвести до формування фобій, що є серйозним психічним захворюванням, яке в кожному випадку вимушеної самоізоляції, і навіть просто при будь-якій дистанційній освіті, призводить до дезінтеграції уваги студента, різкого погіршення його психічного стану.

Загальну тривалість перебування в умовах самоізоляції більшість здобувачів освіти вважають прийнятною або незначною. Судячи з отриманих результатів (див. рис. 7), кожен другий студент обтяжувався тривалістю терміну самоізоляції, що, мабуть, порушив звичний ритм їх життєдіяльності, в тому числі й навчання. Результати опитування свідчать про те, що на різних курсах усіх факультетів тривалістю перебування в умовах самоізоляції обтяжувався кожен другий студент та аналогічно – кожен другий респондент не обтяжувався цим (див. табл. 3 і 4).

Рисунок 7

Думка здобувачів освіти про тривалість перебування в умовах самоізоляції, %

Таблиця 3

Оцінка студентами різних курсів тривалості перебування в умовах самоізоляції, %

Оцінка тривалості	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Незначна	3,9	7,7	8,5	2,1	1,0	4,1
У цілому, прийнятна	43,3	44,6	42,2	52,9	51,0	38,8
Значна	33,3	29,2	30,3	27,2	18,3	38,8
Надмірна	19,5	18,5	19,0	17,8	29,8	18,4
Всього оцінюють негативно	52,8	47,7	49,3	45,0	48,1	57,2

Таблиця 4

Оцінка здобувачами освіти різних факультетів тривалості перебування в умовах самоізоляції, %

Оцінка тривалості	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Незначна	5,4	3,0	6,8	5,1
У цілому, прийнятна	46,6	47,5	39,5	51,9
Значна	28,2	27,6	36,1	24,1
Надмірна	19,8	21,9	17,6	19,0
Всього оцінюють негативно	48,0	49,5	53,7	43,1

У зв'язку із наріканням на тривалість терміну самоізоляції, доцільно проаналізувати структуру повсякденної діяльності студентів в умовах перебування на самоізоляції, виключаючи час, затрачений на сон. Це одночасно дозволить виокремити частку свого часу, яку протягом дня в умовах самоізоляції респонденти використовують саме на навчання.

На рисунку 8 відображена частка студентів, що в умовах самоізоляції виконували той чи інший вид діяльності протягом доби, не враховуючи час для сну. Види діяльності

різноманітні. Не менш 70% опитаних не позбавляли себе можливості погуляти на природі, зустрітися з друзями, велика також частка тих, хто займався спортом. Хатню та господарську роботу виконувала така ж частка студентів, як і навчальну діяльність.

На рисунку 9 відображена нормована (біля 100%) частка часу, що витрачається студентами, в середньому, протягом тижня на різні види діяльності, без урахування часу для сну. Цей показник може розглядатися і як структура середньоденної діяльності, через велику дисперсію її видів, усередненої за підсумками тижня.

Подібні показники активності участі в різних видах діяльності протягом тижня характерні як для студентів різної статі, так і для тих, хто живе в населених пунктах різного типу (див. табл. 5 і 6).

Рисунок 8

Частка студентів, які в умовах самоізоляції виконували різні види діяльності, без урахування часу, затраченого на сон, %

Таблиця 5

Частка студентів за статтю, що виконували протягом тижня різноманітні види діяльності, без урахування часу, затраченого на сон, %

Види діяльності	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
Навчання (всі види в сукупності)	91,4	92,7
Перегляд фільмів, ТВ, відео	89,7	91,8
Читання літератури, преси	81,0	86,6
Прослуховування музики	71,6	82,6
Зустріч із друзями, знайомими	66,4	60,0
Прогулянки на природі, катання на машині, мотоциклі, велосипеді	62,1	73,7
Заняття, хобі (вишивати, майструвати тощо)	45,7	61,3
Ігри на комп'ютері, інші ігри	58,6	33,2
Комунікація, переписка в Інтернеті, в тому числі в оціальних мережах	77,6	87,8
Заняття спортом, гімнастикою	69,8	80,9
Різнманітні побутові справи: прибирання будинку, робота на городі, в саду, з тваринами...	86,2	92,4

Судячи з даних на рисунку 9, основний час протягом тижня студенти витрачали на навчання, ігри на комп'ютері, заняття своїм хобі, зустріч із друзями (подругами). Ці чотири види діяльності в сукупності займали в них 52,2% часу протягом тижня, без урахування сну. Заняття розважального характеру (дозвілля (перегляд фільмів, читання, прослуховування музики, ігри та інше)) займали 19,4%, прогулянки на природі та заняття спортом – 13,6%, зустріч із друзями, знайомими – 8,7% часу в загальному обсязі діяльності опитаних протягом тижня в умовах самоізоляції.

Таблиця 6

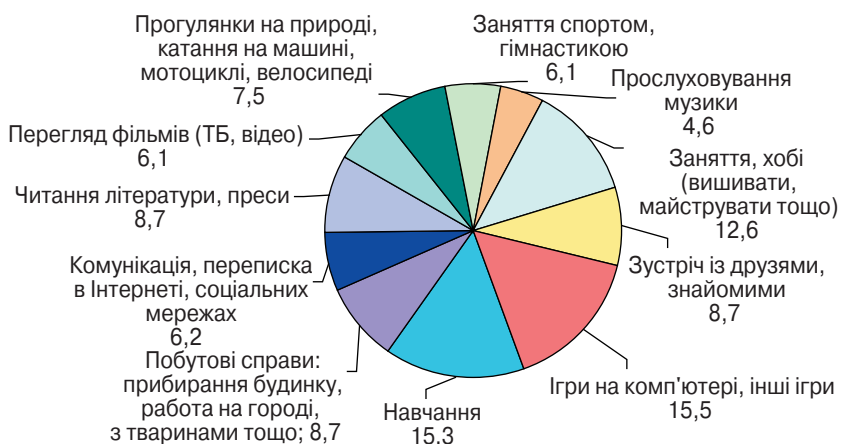
Частка респондентів з населених пунктів різного типу, що виконували протягом тижня різноманітні види діяльності, без урахування часу, затраченого на сон, %

Види діяльності	Тип поселення		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Навчання (всі види в сукупності)	94,7	85,7	93,7
Перегляд фільмів, ТБ, відео	93,0	84,5	93,0
Читання літератури, преси	88,6	81,0	86,4
Прослуховування музики	79,8	76,8	83,2
Зустріч із друзями, знайомими	55,7	49,4	66,3
Прогулянки на природі, катання на машині, мотоциклі, велосипеді	66,2	64,3	77,2
Заняття, хобі (вишивати, майструвати тощо)	60,5	47,0	62,7
Ігри на комп'ютері, інші ігри	39,0	38,7	34,4
Комунікація, переписка в Інтернеті, у тому числі в соціальних мережах	89,0	77,4	88,4
Заняття спортом, гімнастикою	81,6	75,0	80,1
Різнманітні побутові справи: прибирання будинку, робота на городі, в саду, з тваринами...	91,7	83,3	94,1

В умовах епідемії для більшості здобувачів вищої освіти була характерна настанова на благодійність, співчуття: під час самоізоляції не менше 90% студентів надавали допомогу нужденним, у тому чи іншому вигляді. У нашого випадку доречно зазначити, що більшість досліджуваних респондентів – це представники жіночої статі, а для них почуття жалю й надання допомоги нужденним властиво від природи. Допомога надавалася, насамперед, своїм близьким рідним, але не тільки: також і знайомим дорослим людям, і своїм друзям та одноліткам (див. табл. 7).

Рисунок 9

Нормована (біля 100%) частка різноманітних видів діяльності, що виконували студенти протягом тижня, не враховуючи часу на сон, %

Як показано на рисунку 9, міжособистісні контакти респондентів в умовах самоізоляції звузилися: з друзями, знайомими під час самоізоляції зустрічалися менше 9% опитаних студентів. Проте дистанційні контакти зі своїми однокурсниками підтримували не менше 90% опитаних, у тому числі 93,2% – через Інтернет, 46,1% – телефоном. Тобто майже всі студенти дистанційний контакт з однокурсниками підтримували за допомогою цих двох технічних електронних засобів. Інтенсивність контактів із однокурсниками, в цілому, є схожою для студентів усіх курсів і не залежить від місця проживання (див. табл. 8 і 9).

Серед опитаних студентів 89,3% були стурбовані тим, що в умовах самоізоляції довелося припинити безпосередні міжособистісні контакти з однокурсниками, з байдужістю до цієї ситуації поставилися лише 9,7% студентів, у тому числі відзначили, що: безпосередніх контактів не вистачає, але до цього ставляться спокійно – 52,8%; відсутність безпосередніх контактів турбує, але ставляться до цього з розумінням – 33,6%; відсутність безпосередніх контактів з однокурсниками дуже турбує, відчувають себе некомфортно – 2,9%. Наведені результати свідчать про те, що очна

Таблиця 7
Частота надання студентами, що перебували в умовах самоізоляції, допомоги іншим, хто цього потребував, %

Кому була надана допомога	Надавали один раз	Надавали багато разів	Були готові надати допомогу, але вона виявилась не потрібною	Допомога потрібувалась, і готові були її надати, але не було можливості	Не було нових надати допомогу (чи потреби в цьому)	Всього надали допомогу
Своїм близьким, рідним	11,7	43,8	34,6	1,3	8,6	55,5
Знайомим дорослим людям	11,9	13,7	38,4	3,4	32,6	25,6
Своїм друзям, знайомим ровесникам	13,0	15,3	35,8	2,7	33,1	28,3
Незнайомим дорослим людям	6,6	4,2	36,7	13,4	39,1	10,8

Таблиця 8
Частка здобувачів освіти різних курсів, що в умовах самоізоляції підтримували контакти з однокурсниками за допомогою різноманітних засобів комунікації, %

Форма контактів	Курс навчання					Магістратура
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	
Через Інтернет	87,4	92,9	92,9	97,9	96,2	98,0
За допомогою засобів телефонного зв'язку	48,5	42,3	33,6	55,0	55,8	46,9
Особисті зустрічі	1,3	4,8	0,0	0,5	6,7	0,0
Не підтримували контактів	3,5	1,8	7,1	0,0	1,0	0,0

Таблиця 9

Частка студентів із населених пунктів різного типу, що в умовах самоізоляції підтримували контакти з однокурсниками через різноманітні засоби комунікації, %

Форма підтримування контактів	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
За допомогою Інтернету	90,4	96,4	93,4
За допомогою телефонного зв'язку	41,2	39,3	50,2
Особисті зустрічі	4,4	0,0	1,6
Не підтримували контактів	4,8	3,0	2,0

Таблиця 10

Ставлення студентів різних курсів до того, що в період самоізоляції в них припинились безпосередні контакти з однокурсниками, %

Ставлення	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Ставляться до цього байдуже	10,8	6,5	12,8	7,9	4,8	20,4
Безпосередніх контактів не вистачає, але ставляться до цього спокійно	48,1	45,2	59,7	51,8	66,3	46,9
Відсутність безпосередніх контактів турбує, але ставляться до цього з розумінням	39,0	43,5	20,4	37,7	27,9	28,6
Відсутність безпосередніх контактів з однокурсниками дуже турбує, відчувають себе некомфортно	2,1	4,8	7,1	2,6	1,0	4,1
Всього не вистачає безпосередніх контактів	89,2	93,5	87,2	92,1	95,2	79,6

форма навчання – це не тільки якийсь метод передання навчального матеріалу, а й консолідує середовище, що сприяє шляхом колективного співпереживання виробленню почуття соціальної спільності, схожості світогляду та громадянської ідентичності. Без почуття громадянської спільності держава має не громадян, а спільноту духовно знеособлених біологічних роботів. Тут можна провести порівняння з архаїчними народами, які танцюють навколо багаття, що входять у транс задля емоційного співпереживання й одночасно зміцнення згуртованості племені, не є алегоричним, але має пряму генетичну причину. Природа не знищує те, що одного разу створено як основу зміцнення людської спільноти, тобто те, на чому базується прогрес. У ході розвитку цивілізації змінюються лише форми вияву життєствердних актів поведінки.

«Ностальгія» за безпосередніми контактами з однокурсниками була характерна для студентів усіх курсів та факультетів (див. табл. 10 і 11).

Таблиця 11

Ставлення респондентів різних факультетів до того, що в період самоізоляції в них припинились безпосередні контакти з однокурсниками, %

Ставлення	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Ставляться до цього байдуже	6,5	11,6	6,8	25,3
Безпосередніх контактів не вистачає, але ставляться до цього спокійно	42,3	60,1	63,9	45,6
Відсутність безпосередніх контактів турбує, але ставляться до цього з розумінням	47,2	24,9	24,4	27,8
Відсутність безпосередніх контактів з однокурсниками дуже турбує, відчувають себе некомфортно	4,0	3,4	4,9	1,3
Всього не вистачає безпосередніх контактів	93,5	88,4	93,2	74,7

1.3. Умови навчання студентів під час самоізоляції

Навчання студентів в умовах самоізоляції, реалізоване в дистанційній формі, вплинуло на якість засвоєння навчального матеріалу не тільки в аспекті технічного забезпечення освітнього процесу, але і в смисловому аспекті, тобто ступінь підготовленості навчального матеріалу для повноцінного представлення його змісту до здобувачів, навіть в умовах стресу або переживання студентів і викладачів через наявність загальної небезпеки своєму здоров'ю та здоров'ю всіх близьких.

Як показало дослідження, на думку більшості (52,1%) опитаних студентів, самоізоляція на їх участь у навчальному процесі, в цілому, не вплинула. Однак, на думку 37,7% респондентів, під час самоізоляції умови навчання погіршилися, в тому числі, на думку 6,3%, – істотно погіршилися; на думку всього 9% – умови навчання покращилися, 1,2% студентів не змогли висловити однозначної оцінки.

Відносно позитивно оцінили якість навчання в умовах самоізоляції магістранти, а скарги траплялись, перш за все, від студентів 1 і 2 курсів (див. табл. 12).

Якість навчання під час самоізоляції погіршилася найбільше в студентів факультету економіки, управління та інженерії, факультету туризму та готельно-ресторанного бізнесу (див. табл. 13).

Скарги лунають, в основному, від студентів, які проживають у містах, серед тих, хто проживає в селах і селищах міського типу, скарг на погіршення під час самоізоляції якості освіти менше (див. табл. 14).

Таблиця 12

Думка респондентів різних курсів про те, як впливає самоізоляція на участь в освітньому процесі, в цілому, %

Думка	Курс					Магістратура
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	
Умови навчання дещо погіршились	35,1	36,3	33,6	27,2	26,9	14,3
Умови навчання істотно погіршились	8,2	5,4	4,3	8,9	4,8	2,0

Закінчення таблиці 12

Думка	Курс					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Умови навчання, в цілому, не змінились	46,3	55,4	50,7	50,8	61,5	59,2
Умови навчання покращились	6,9	2,4	9,0	12,6	5,8	14,3
Умови навчання істотно покращились	1,7	0,6	0,5	0,0	0,0	8,2
Важко відповісти	1,7	0,0	1,9	0,5	1,0	2,0
<i>У цілому, умови покращились</i>	<i>8,6</i>	<i>3,0</i>	<i>9,5</i>	<i>12,6</i>	<i>5,8</i>	<i>22,5</i>
<i>У цілому, умови погіршились</i>	<i>43,3</i>	<i>41,7</i>	<i>37,9</i>	<i>36,1</i>	<i>31,7</i>	<i>16,3</i>

Таблиця 13

Думка студентів різних факультетів про те, як вплинула самоізоляція на участь в освітньому процесі, в цілому, %

Думка	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Умови навчання дещо погіршились	29,8	27,9	35,6	41,8
Умови навчання суттєво погіршились	4,1	6,0	12,2	2,5
Умови навчання, в цілому, не змінились	57,5	57,8	39,5	38,0
Умови навчання покращились	6,2	6,6	12,2	10,1
Умови навчання суттєво покращились	1,4	0,0	0,5	5,1
Важко відповісти	1,1	1,7	0,0	2,5
<i>У цілому, умови покращились</i>	<i>7,6</i>	<i>6,6</i>	<i>12,7</i>	<i>15,2</i>
<i>У цілому, умови погіршились</i>	<i>33,9</i>	<i>33,9</i>	<i>47,8</i>	<i>44,3</i>

Таблиця 14

Думка опитаних із населених пунктів різного типу про те, як вплинула самоізоляція на участь в освітньому процесі, в цілому, %

Думка	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Умови навчання дещо погіршилися	37,7	35,7	27,6
Умови навчання суттєво погіршилися	9,6	4,8	5,4
Умови навчання, в цілому, не змінилися	45,2	46,4	56,6
Умови навчання покращилися	5,7	9,5	8,4
Умови навчання суттєво покращилися	0,9	2,4	0,7
Важко відповісти	0,9	1,2	1,3
<i>У цілому, умови покращилися</i>	<i>6,6</i>	<i>11,9</i>	<i>9,1</i>
<i>У цілому, умови погіршилися</i>	<i>47,3</i>	<i>40,5</i>	<i>33,0</i>

На успішність долучення до процесу освіти у дистанційній формі значний вплив мають умови, в яких студент може ізолюватися разом з електронною технікою й повноцінно взяти участь в освітньому процесі. Умови для занять за місцем перебування респондентів під час самоізоляції були, в цілому, сприятливими. Зокрема:

- у 67,6% студентів є окрема кімната, в якій можна усамітнитися під час участі в дистанційних заняттях;
- у 19% опитаних окремої кімнати не було, лише відносно автономне місце, де вони могли без перешкод брати участь в означених заняттях;
- в 11,1% студентів постійного місця для занять не було, кожен раз для участі в дистанційних заняттях доводилося пристосовуватися;
- у 2,3% респондентів умови були погані, не було зручного місця для участі в заняттях такого роду.

Хороші або задовільні умови для занять під час самоізоляції були всього у 86,6% студентів, а погані – в 13,4% .

Ситуація аналогічна й за курсами навчання опитаних, і за типами населених пунктів, у яких вони проживають (див. табл. 15 і 16).

Незважаючи на наявність, у цілому, зручного місця для навчання, 53,4% опитаних вказали, що під час занять у них виникали перешкоди (46,6% студентів протягом занять ніхто не турбував). У 31,7% респондентів перешкоди під час занять виникали іноді, але не дуже заважали;

Таблиця 15

Думка студентів різних факультетів про умови для занять за місцем їх перебування під час самоізоляції, %

Умови для занять за місцем постійного перебування студентів у період самоізоляції	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Була окрема кімната, в якій можна було усамітнитися під час участі в дистанційних заняттях	66,7	67,1	72,2	62,0
Окремої кімнати не було, лише відносно автономне місце, де могли без перешкод брати участь у дистанційних заняттях	22,2	18,3	12,7	22,8
Постійного місця для занять не було, кожен раз для участі в дистанційних заняттях доводилось пристосовуватися	9,5	12,3	12,7	10,1
Умови були погані, не було зручного місця для участі в дистанційних заняттях	1,6	2,3	2,4	5,1
<i>У цілому, умови були хорошими або задовільними</i>	<i>88,9</i>	<i>85,4</i>	<i>84,9</i>	<i>84,8</i>
<i>У цілому, умови були поганими</i>	<i>11,1</i>	<i>14,6</i>	<i>15,1</i>	<i>15,2</i>

Таблиця 16

Думка студентів із населених пунктів різного типу про умови для занять за місцем їх перебування під час самоізоляції, %

Умови для занять за місцем постійного перебування студентів у період самоізоляції	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Була окрема кімната, в якій можна було усамітнитися під час участі в дистанційних заняттях	74,6	67,9	64,7
Окремої кімнати не було, лише відносно автономне місце, де могли без перешкод брати участь у дистанційних заняттях	15,4	21,4	19,7
Постійного місця для занять не було, кожен раз для участі в дистанційних заняттях доводилося пристосовуватися	5,7	7,7	14,3
Умови були погані, не було зручного місця для участі в дистанційних заняттях	4,4	3,0	1,3
<i>У цілому, умови були хорошими або задовільними</i>	<i>90,0</i>	<i>89,3</i>	<i>84,4</i>
<i>У цілому, умови були поганими</i>	<i>10,0</i>	<i>10,7</i>	<i>15,6</i>

у 10,1% студентів перешкоди протягом занять виникали часто, але теж не дуже заважали. Таким чином, для 88,4% опитаних перешкоди, що виникали під час занять, у цілому, не турбували.

Дуже заважали заняттям різні перешкоди в 11,6% студентів, у тому числі в 6,8% перешкоди виникали нечасто, але все одно заважали, а в 4,8% респондентів перешкоди мали постійний характер і дуже заважали. Як видно з даних, у таблицях 17 і 18, у цілому, якщо розглядати різні категорії здобувачів освіти, частка тих, що зіткнулися з перешкодами за місцем постійного перебування під час самоізоляції та брали участь в освітньому процесі, коливається в межах 10–14%.

Таблиця 17
Характер перешкод для студентів різних факультетів під час участі в дистанційних заняттях в умовах самоізоляції, %

Нааявність сторонніх перешкод під час участі в дистанційних заняттях в умовах самоізоляції	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Ніхто не турбував	42,8	40,5	63,4	44,3
Іноді виникали перешкоди, але не дуже заважали	36,6	34,6	17,1	35,4
Часто виникали перешкоди, але не дуже заважали	11,1	11,6	6,3	8,9
Іноді виникали перешкоди й дуже заважали	6,8	8,3	5,9	3,8
Часто виникали перешкоди й дуже заважали	2,2	2,3	4,4	7,6
Постійно виникали перешкоди й дуже заважали	0,5	2,7	2,9	0,0
<i>Разом у процесі занять мали місце сторонні перешкоди, які заважали студентам займатися</i>	9,5	13,3	13,2	11,4

Таблиця 18

Характер перешкод для респондентів із населених пунктів різного типу під час участі в дистанційних заняттях, %

Під час участі в дистанційних заняттях виникають сторонні перешкоди	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Ніхто не турбував	51,3	46,4	44,8
Іноді виникали перешкоди, але не дуже заважали	24,6	38,1	32,6
Часто виникали перешкоди, але не дуже заважали	10,5	7,1	10,8
Іноді виникали перешкоди й дуже заважали	3,5	6,0	8,4
Часто виникали перешкоди й дуже заважали	7,5	1,2	2,0
Постійно виникали перешкоди й дуже заважали	2,6	1,2	1,4
<i>Разом у процесі занять були сторонні перешкоди, які заважали студентам займатися</i>	<i>13,6</i>	<i>8,4</i>	<i>11,8</i>

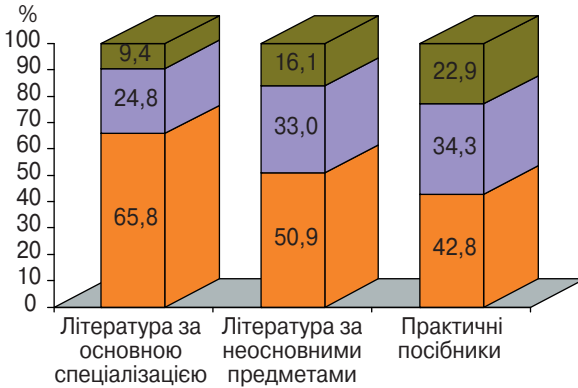
На думку опитаних студентів, труднощі в доступі до навчальної літератури під час самоізоляції були не дуже великими, і в основному, ці труднощі стосувалися практичних посібників та літератури з непрофільних предметів (див. рис. 10).

Більш диференційованими є показники доступності навчальної літератури по факультетах (див. табл. 19-21), за курсами й типами населених пунктів проживання студентів. Деталізовані дані наведені в Додатку 1 (таблиці 50–58).

Труднощі доступу до необхідної основної навчальної літератури з професійної підготовки були, перш за все, у студентів 1-го курсу (див. табл. 19), за неосновними дисциплінами – у студентів педагогічного факультету й факультету туризму та готельно-ресторанного бізнесу (див. табл. 20), за практичними посібниками – у студентів педагогічного факультету (див. табл. 21).

Рисунок 10

Характер труднощів, які виникали в студентів у доступі до навчальної літератури під час самоізоляції, %

- Труднощі в доступі до навчальної літератури великі або не відповідали
- Труднощі в доступі до навчальної літератури є, але невеликі
- Труднощів немає, вся необхідна література є в наявності

Таблиця 19

Думка здобувачів освіти різних факультетів про труднощі доступу до необхідної навчальної літератури за фахом, %

Думка	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Труднощів не було, вся необхідна навчальна література була доступна	60,2	67,4	71,2	72,2
Труднощі в доступі до навчальної літератури були, але незначні	28,2	25,2	20,5	19,0
Труднощі в доступі до навчальної літератури були значні	6,5	4,0	3,9	3,8
Не відповіли	5,1	3,4	4,4	5,0
Усього були труднощі	34,7	29,2	24,4	22,8

Таблиця 20

Думка студентів різних факультетів про труднощі доступу до необхідної навчальної літератури за неосновними дисциплінами, %

Думка	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Труднощів не було, вся необхідна навчальна література була доступна	43,6	60,8	48,3	54,4
Труднощі в доступі до навчальної літератури були, але незначні	33,9	30,2	40,5	20,3
Труднощі в доступі до навчальної літератури були значні	11,1	3,0	1,5	5,1
Не відповідали	11,4	6,0	9,7	20,2
Всього були труднощі	45,0	33,2	42,0	25,4

Таблиця 21

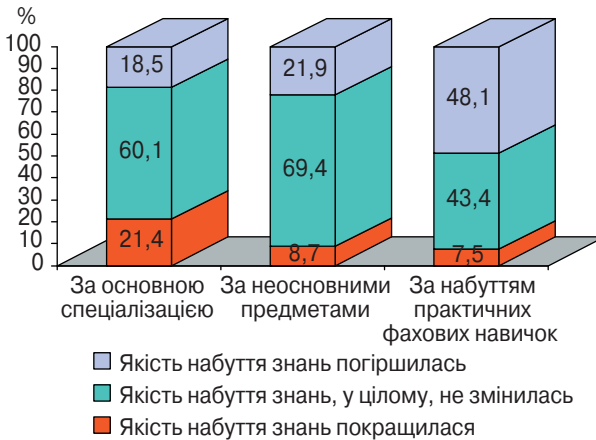
Думка опитаних різних факультетів про труднощі доступу до необхідних практичних посібників, %

Думка	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Труднощів не було, вся необхідна навчальна література була доступна	35,8	50,8	44,9	39,2
Труднощі в доступі до навчальної літератури були, але незначні	36,0	31,9	35,1	32,9
Труднощі в доступі до навчальної літератури були суттєві	18,4	8,3	6,8	8,9
Не відповідали	9,8	9,0	13,2	19,0
Всього були труднощі	54,4	40,2	41,9	41,8

Переважає більшість респондентів вважає, що введення дистанційного навчання на якості освіти, набутті знань, порівняно з очним навчанням в університеті, в цілому, не відобразилось, проте *погіршилися умови набуття практичних навичок за фахом* (див. рис. 11). Такої думки дотримуються, перш за все, студенти 1–2 курсів факультету економіки, управління та інженерії (див. таблиці 22 і 23).

Рисунок 11

Характер впливу дистанційного навчання на якість освіти студентів, порівняно з очним навчанням в університеті, %

Таблиця 22

Частка респондентів різних курсів, які вважають, що в умовах самоізоляції якість здобуття знань із предметів, у цілому, погіршилась, %

Навчальні предмети	Курс					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
За основною кваліфікацією	15,2	19,6	9,5	14,1	9,6	8,2
За неосновними дисциплінами	12,1	19,0	14,2	11,5	10,6	10,2
Отримання практичних фахових навичок	40,3	41,7	39,8	47,1	36,5	32,7

Таблиця 23

Частка студентів різних факультетів, які вважають, що в умовах самоізоляції якість отримання знань із предметів, у цілому, погіршилася, %

Навчальні предмети	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
За основною кваліфікацією	10,0	11,3	24,4	10,1
За неосновними дисциплінами	8,4	13,6	22,0	13,9
Отримання практичних фахових навичок	48,5	35,2	35,6	41,8

Переваги дистанційної освіти в умовах самоізоляції частина студентів вбачає в наступному:

- 18,3% – більше часу можна приділити для засвоєння навчального матеріалу;
- 8,3% – ширше коло можливостей для самостійної роботи з інформацією;
- 8,1% – є змога планувати час між навчанням та іншими справами, заняттям із сім'єю;
- 5,0% – зручніше, комфортніше займатися вдома;
- 3,2% – цікавий новий досвід навчання;
- 65,2% – не змогли висловити думку.

Для образності наведемо думки, висловлені деякими студентами: «Форма навчання покращилася під час самоізоляції, бо в домашніх умовах матеріал краще запам'ятовується, зручніше сидіти на дивані, ніж за партою, і звичайно, великим плюсом є будь-який довільний час для виконання практичних завдань».

«Навчилася самостійно шукати, опрацьовувати інформацію, яку раніше подавали викладачі».

«Більше часу для самостійного опрацювання завдань, у спокійній обстановці можна вдома почитати необхідну літературу та, не кваплячись, перевіривши, все виконати; можна спокійно запитати викладача, поставити потрібне питання, отримати відповідь».

Що стосується погіршення умов навчання при самоізоляції, то вони полягають, на думку студентів, у наступному:

- 14,3% – самостійне опрацювання матеріалу без роз'яснень викладача не цілком ефективно;
- 11,3% – відсутнє живе спілкування;
- 8,2% – не вистачає практичних умінь і навичок (володіння комп'ютерною технікою, навичками роботи в Інтернеті, використання інтерактивних технологій навчання);
- 5,2% – виникають проблеми з Інтернетом (зависає), електрикою;
- 2,1% – важко займатися вдома, поєднувати навчання з домашніми справами;
- 63,3 – не змогли висловити думку.

Для образності наведемо думки, висловлені деякими студентами:

«Не вистачає часу для повного опрацювання інформації, оскільки лекції не проводяться, занадто багато інформації, яка надходить тільки через месенжери».

«Вдома часто виникають проблеми з електрикою, тому практичні завдання важко виконувати та вчасно здавати».

«Мало часу для навчання через хатню роботу. Просто не встигаю все здавати вчасно».

«В умовах дистанційного навчання важко викласти матеріал під час екзаменів і заліків. Коли іспит або залік проходять в очній формі, можна все розповісти та пояснити, а тут просто написав і скинув на пошту. Викладача ніколи не можна замінити комп'ютером, оскільки педагог повинен пояснити студентам певну тему й у процесі спілкування на питання, що виникають, дає відповідь. Тому моя думка – дистанційне навчання для роботів».

«При дистанційному навчанні збільшуються витрати часу й зусиль на виконання завдань, знижується якість їх виконання у зв'язку з недостатнім доступом до навчальної літератури або її відсутності. Навчальні матеріали в мережі платного доступу є, але вартість доступу в таку мережу для студента є значною. Також немає необхідних навичок самоорганізації та дисципліни, що в умовах самоізоляції негативно впливає на якість навчання».

«Неможливо виконати якісно деякі навчальні завдання через закриття в умовах карантину непродовольчих магазинів».

Важлива передумова успішного проведення дистанційної освіти, в цілому, – рівень технічної оснащеності здобувачів освіти. Результати опитування свідчать про те, що студенти задовільно забезпечені технікою для дистанційної комунікації, зокрема: 69,4% – мають особистий айпад, 59,2% – особистий ноутбук, 21,5% – особистий стаціонарний комп'ютер. Власної техніки не мають, але вона є в сім'ї і можуть нею користуватися – 6,8% опитаних студентів, ще 1,4% взяли комп'ютерну техніку напрокат, або в друзів на деякий час. *Інша річ, наскільки наявна у студента техніка зручна для дистанційних занять.*

Найкраще технікою забезпечені студенти факультету економіки, управління та інженерії, а також гуманітарного факультету (див. табл. 24), які проживають у місті (див. табл. 25).

Таблиця 24

Оснащеність респондентів різних факультетів технікою для участі в дистанційному навчанні, %

Технічна оснащеність студентів для участі в дистанційному навчанні	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Мають особистий стаціонарний комп'ютер	19,0	22,9	28,8	8,9
Мають особистий ноутбук	60,7	62,5	52,7	57,0
Мають особистий мобільний телефон чи планшет	69,6	75,4	57,6	75,9
Власної техніки не мають, але вона є в сім'ї і можуть її використовувати	8,1	2,7	5,9	19,0
Власної техніки не мають, але взяли на тимчасове користування у знайомих, родичів	0,5	0,3	0,5	0,0
Особистої техніки не мають, але взяли напрокат	0,0	0,0	0,5	0,0
<i>Усього особистої техніки не мають</i>	<i>8,6</i>	<i>3,0</i>	<i>6,9</i>	<i>19,0</i>

Таблиця 25

Оснащеність студентів із населених пунктів різного типу технікою для участі в дистанційному навчанні, %

Технічна оснащеність студента для участі в дистанційному навчанні	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Мають особистий стаціонарний комп'ютер	26,3	21,4	19,5
Мають власний ноутбук	61,8	58,9	58,2
Мають власний мобільний телефон чи планшет	65,8	66,1	71,9
Особистої техніки не мають, але вона є в сім'ї, і можуть користуватися	4,8	10,1	6,6
Власної техніки не мають, але взяли на тимчасове користування у знайомих, родичів, друзів	0,4	0,0	0,5
Особистої техніки не мають, але взяли напрокат	0,4	0,0	0,0
Усього власної техніки не мають	5,6	10,1	7,1

Результати дослідження доводять, що були певні труднощі при користуванні студентами комп'ютерною технікою. Вона працювала безперебійно в 44,4% опитаних. У 21,8% студентів техніка не нова й іноді (або часто) під час занять зависала. Значні проблеми були в 41,3% респондентів, оскільки мали місце збої (іноді або часто) з Інтернетом, 5,5% студентів взагалі не мали можливості працювати з комп'ютером певний час, в основному, через збої з електрикою або тому, що техніка була взята в друзів напрокат на обмежений час. Що стосується неполадок у постачанні електрикою – це, в основному, проблема студентів, які проживають в селах і селищах міського типу.

Труднощі при користуванні комп'ютерною технікою були в опитаних усіх курсів, але меншою мірою в студентів 4-5 курсів (див. табл. 26), педагогічного та гуманітарного факультетів (див. табл. 27), жителів сіл, селищ (див. табл. 28).

Таблиця 26

Наявність у здобувачів освіти різних курсів проблем у процесі користування технікою під час участі в дистанційному навчанні, %

Наявність проблем	Курс					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Проблем немає, техніка працює безперебійно	38,1	42,9	37,0	54,5	54,8	51,0
Проблеми є, техніка не нова й іноді (або часто) зависає	25,1	23,2	23,7	16,8	19,2	18,4
Проблеми є, техніка невласна й не завжди вдається використовувати її протягом усього необхідного часу	2,2	3,0	4,7	2,1	3,8	0,0
Проблеми є, оскільки бувають збої (іноді або часто) з Інтернетом, електрикою	45,9	39,3	52,1	28,8	35,6	40,8
Всього є проблеми з технікою при її використанні для дистанційної освіти	61,9	57,1	63,0	45,5	45,2	49,0

Таблиця 27

Наявність у студентів різних факультетів проблем у процесі користування технікою під час участі в дистанційному навчанні, %

Наявність проблем	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Проблем нема, техніка працює безперебійно	40,4	44,5	46,8	57,0
Проблеми є, техніка нова й іноді (чи часто) зависає	25,5	16,3	22,9	22,8

Закінчення таблиці 27

Наявність проблем	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Проблеми є, техніка не власна й не завжди вдається використовувати її протягом необхідного часу	2,2	3,3	2,9	5,1
Проблеми є, оскільки бувають збої (іноді або часто) з Інтернетом	44,4	46,2	33,7	27,8
Усього наявні проблеми з технікою при її використанні для дистанційної освіти	59,6	55,5	53,2	43,0

Таблиця 28

Наявність у респондентів із населених пунктів різного типу проблем у процесі користування технікою під час участі в дистанційному навчанні, %

Наявність проблем	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Проблем нема, техніка працює безперебійно	51,3	53,0	39,1
Проблеми є, техніка не нова й іноді (або часто) зависає	16,2	14,9	26,2
Проблеми наявні, оскільки техніка не власна й не завжди вдається використовувати її протягом необхідного часу	3,9	5,4	1,8
Проблеми є, оскільки мають місце збої (іноді або часто) з Інтернетом	35,1	38,1	44,8
Усього наявні проблеми з технікою при її використанні для дистанційної освіти	48,7	47,0	60,9

Більш сприятливою була ситуація щодо сприйняття студентами навчальних матеріалів під час дистанційних занять. Так, 54,7% опитаних визнали, що повністю пристосувалися до дистанційної форми занять; 35,5% – мали проблеми через незвичне сприйняття лекцій (занять); у 4,7% – були труднощі через незадовільну форму викладання; ще в 5,6% студентів були проблеми через технічні збої під час викладання з вини технічної служби університету, в 1,8% – через технічні збої з вини викладача. На думку 6,1% опитаних навчальний матеріал слабо пристосований для його трансляції в електронній формі (не наочно) – це відносно невисокий показник.

Проблеми сприйняття навчального матеріалу під час дистанційного заняття були, в першу чергу, в студентів 1-4 курсів (див. табл. 29) факультету економіки, управління та інженерії, педагогічного факультету (див. табл. 30), у студентів із центральних міст області, а також із сіл (див. табл. 31).

Таблиця 29

Наявність у респондентів різних курсів проблем сприйняття навчального матеріалу під час дистанційних занять, %

Наявність проблем	Курс					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Проблем нема, до дистанційної форми вдалося повністю пристосуватись	48,5	39,9	55,0	57,6	75,0	79,6
Проблеми є через незвичне сприйняття лекцій (занять)	42,9	50,0	35,1	29,8	17,3	14,3
Проблеми наявні через незадовільну форму ведення занять	4,8	5,4	6,2	5,8	0,0	2,0
Проблеми є у зв'язку з технічними збоями під час викладання з вини викладача	1,7	1,8	1,4	3,1	0,0	2,0
Є проблеми через технічні збої під час викладання з вини технічної служби університету	5,6	6,5	7,1	4,7	4,8	0,0

Закінчення таблиці 29

Наявність проблем	Курс					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Навчальний матеріал слабо пристосований для його трансляції в електронній формі (мало наочного матеріалу, громісткий текст, не має інтерактивної форми тощо)	8,2	7,1	6,6	5,8	1,0	2,0
Усього наявні проблеми сприйняття навчального матеріалу під час дистанційного навчання	63,2	70,8	56,4	49,2	23,1	20,3

Таблиця 30

Наявність у студентів різних факультетів проблем сприйняття навчального матеріалу під час дистанційного заняття, %

Наявність проблем	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Проблем немає, до дистанційної форми занять вдалося повністю пристосуватись	53,4	62,5	44,4	58,2
Проблеми є через незвичне сприйняття лекцій (занять)	38,2	29,9	43,4	24,1
Наявні проблеми у зв'язку з незадовільною формою ведення занять	5,4	3,0	6,3	3,8
Проблеми є через технічні збої під час викладання з вини викладача	2,2	2,0	1,5	0,0
Проблеми бувають через технічні збої під час викладання з вини технічної служби університету	0,8	9,3	6,8	10,1

Закінчення таблиці 30

Наявність проблем	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Навчальний матеріал слабо пристосований для його трансляції в електронній формі (мало наочного матеріалу, громіздкий текст, не має інтерактивної форми тощо)	8,1	3,7	5,9	6,3
<i>Усього наявні проблеми сприйняття навчального матеріалу під час дистанційного заняття</i>	<i>54,7</i>	<i>47,9</i>	<i>63,9</i>	<i>44,3</i>

Таблиця 31

Наявність у здобувачів освіти з населених пунктів різного типу проблем сприйняття навчального матеріалу під час дистанційного заняття, %

Наявність проблем	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Проблем немає, до дистанційної форми занять вдалося повністю пристосуватись	42,5	57,1	59,0
Проблеми є через незвичне сприйняття лекцій (занять)	43,4	28,6	34,4
Проблеми наявні у зв'язку з незадовільною формою проведення занять	5,7	3,0	4,8
Проблеми є через технічні збої під час викладання з вини викладача	0,4	2,4	2,2
Проблеми є через технічні збої під час викладання з вини технічної служби університету	9,2	4,8	4,3

Закінчення таблиці 31

Наявність проблем	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Навчальний матеріал слабо пристосований для його трансляції в електронній формі (мало наочного матеріалу, громіздкий текст, не має інтерактивної форми та інше)	7,5	6,0	5,6
Всього наявні проблеми сприйняття навчального матеріалу під час дистанційного заняття	66,2	44,8	51,3

Основні *переваги* дистанційного навчання в період самоізоляції студенти бачать у наступному:

34,5% – зручніше, комфортніше займатися вдома;

24,0% – можна розподілити час для навчання, інших справ, сім'ї;

23,0% – більше часу є для засвоєння матеріалу;

11,8% – є можливість самостійної роботи з інформацією;

7,7 % – не потрібно витратити час і кошти на дорогу для поїздки в університет;

3,1% – набувається цікавий новий досвід навчання;

0,9% – є постійний онлайн зв'язок із викладачем;

3,2% – менша ймовірність заразитися коронавірусом.

Для наочності наведемо типові висловлювання окремих респондентів:

«Переваги дистанційного навчання полягають у тому, що, наприклад, вдома краще запам'ятовується навчальний матеріал, зручніше сидіти на дивані, ніж за партою, і звичайно, плюсом є великий ступінь свободи у виборі часу для виконання практичних завдань».

«Студент отримує всі необхідні матеріали й має можливість повернутися до них у будь-який момент. Тому проблема нестачі або відсутності підручників і методичок зникає».

«Завдяки гейміфікації, інтерактивним парам і контролю з боку викладача, студент занурюється в процес вивчення матеріалу дуже швидко і з величезним інтересом».

«Зручно, не треба виходити з дому, не потрібно витрачати час на поїздки в університет. Є можливість самостійно вивчати предмет й одночасно проводити час із рідними, є досить вільного часу для читання додаткової літератури».

«Студент завжди має онлайн зв'язок із викладачем, який контролює виконання ним завдань і допомагає в їх вирішенні».

«Є можливість реалізувати доступ до освіти для всіх тих, хто внаслідок тих чи інших причин не має можливості вчитися в закладі за класичною формою. До того ж означене навчання сприятливо позначається на особистісному розвитку, підвищує рівень самоорганізації та відповідальності студента, сприяє вдосконаленню комп'ютерної грамотності».

Основні *недоліки* дистанційного навчання в період самоізоляції студенти бачать у наступному:

- 27,4% – відсутність живого спілкування;
- 21,9% – самостійне опрацювання матеріалу без роз'яснень викладача неефективне;
- 12,5% – є проблеми через зависання Інтернету, відключення електрики;
- 12,3% – не вистачає необхідних практичних умінь і навичок володіння комп'ютерною технікою, роботи в Інтернеті, використання інтерактивних технологій навчання;
- 3,8% – важко займатися вдома, доводиться поєднувати навчання з домашніми справами;
- 2,3% – погано працює сайт, неможливо зайти на онлайн трансляцію Moodle (наявний технічний збій);
- 1,9% – часто немає зворотного зв'язку з викладачами;
- 1,7% – відсутня власна техніка або є лише стара чи тільки телефон, але на ньому незручно займатися; буває, що комп'ютер зайнятий іншими членами сім'ї, коли він необхідний студенту для участі в освітньому процесі;
- 1,7% – у ряді випадків немає чіткого розкладу занять, проведення практичних робіт;
- 0,4% – дуже великий обсяг завдань, а дається мало часу для їх виконання.

Для наочності наведемо типові висловлювання окремих респондентів:

«При дистанційному навчанні особистий контакт один з одним і з викладачами мінімальний, тому така форма не допомагає в розвитку комунікабельності, впевненості, навичок роботи в команді».

«Відсутність звичайних носіїв інформації (книг), чіткого розкладу занять (проведення практичних робіт)».

«Набридлива онлайн трансляція, в яку деколи важко увійти, при спробі пояснити це викладачеві, замість того, щоб зрозуміти ситуацію, він говорить: «це ти там щось не знаєш, чи не хочеш заходити», або «старайся ще заходити, і ще-ще-ще». І потрібно знову обов'язково заходити в онлайн трансляцію, інакше оцінку не поставлять, і якщо не зайшов – це твої проблеми».

«Практично весь навчальний матеріал студент освоює дистанційно самостійно. Це вимагає достатньої сили волі, відповідальності та самоконтролю. Швидше за все, ніхто його підганяти або заохочувати не стане. Підтримувати потрібний темп навчання без контролю з боку вдається не всім».

«Багато завдань, які вимагають письмового викладу відповідей, при очному навчанні займають не так багато часу, оскільки більшість їх можна було озвучити. Перенесення думок у письмову форму займає більше часу».

«Велика кількість інформації, яку потрібно опрацювати самому. Звичайно, викладачі роблять усе можливе, щоб карантин не вплинув на навчання. Однак раніше був час розподілити опрацювання великої кількості предметів на визначений проміжок часу, а зараз більшість завдань висилають одночасно або через день. Фізично важко все опрацювати, навіть володіючи дисциплінами достатньою мірою».

«Основним недоліком дистанційного навчання є те, що воно взагалі не підходить для студентів музичної спеціальності, оскільки вони не мають можливості набути тих практичних навичок, які могли здобути при очній формі навчання».

«Низька якість Інтернет-зв'язку. Нерідко сайти можуть не завантажуватись, і якщо тест треба виконати за 30 хвилин, то обов'язково в цей час Інтернет буде зависати, як це зазвичай буває».

«Є значні недоліки: в моїй родині один комп'ютер на всіх членів сім'ї і їм, як можна зрозуміти, теж треба працювати, я не можу просто фізично виконувати багато видів робіт від викладачів в один день. Це пов'язано з тим, що в мене є обмежений час перебування за комп'ютером. Я повільно виконую домашнє завдання, щоб краще зрозуміти отриманий матеріал, але часто вже не вкладаюся в терміни подання роботи з наступних причин: 1) обмежений час; 2) велика кількість завдань».

«Погано те, що деякі викладачі вважають: якщо студент сидить вдома, то йому можна давати надмірну кількість завдань як теоретичного, так і практичного характеру. Звичайно, потім важко взагалі готуватися до складання заліку або іспиту з дисципліни в такого викладача, тому, що він відбиває у студента бажання вчитися».

У наведених висловлюваннях здобувачів освіти присутня й роздратованість, що є природнім в умовах епідемії, і незадоволеність роботою електронної техніки, і присутністю вдома перешкод, що заважають повноцінній участі в заняттях, і невміння налаштуватися на перманентну форму занять після звички до сесії «спати» та активізуватися за тиждень до неї.

Є також невдоволення, цілком обґрунтоване об'єктивними обставинами – це втрата можливості формувати практичні навички, як наприклад, за такими спеціальностями, як музика або технологія швейного виробництва. Така ситуація може виникнути за всіма предметами практичної спрямованості.

Виходячи з досвіду перебування в умовах самоізоляції та участі в онлайн освіті, респонденти пропонують для поліпшення якості дистанційної освіти в аналогічних ситуаціях наступне:

- 8,2% – створити уніфікований сайт із лекціями та практичними заняттями для знаходження потрібної інформації;
- 6,4% – проводити лекції в онлайн режимі на єдиній уніфікованій і зручній платформі;
- 4,1% – краще продумувати варіанти лекцій для онлайн трансляції;
- 3,9% – розробляти розклад занять з урахуванням оптимальних можливостей для під'єднання студентів, які проживають в населених пунктах різного типу;

- 3,1% – доцільно використовувати більше інтерактивних прийомів під час занять;
- 2,9% – приділяти більше часу поясненню практичних завдань у деталізованій формі;
- 2,7% – необхідно або зменшити навантаження на студентів, або надавати їм більше часу для виконання домашнього завдання;
- 2,6% – збільшити можливість більш частого контакту з викладачами;
- 1,5% – слід вирішити проблеми здобувачів, які мають труднощі зі зв'язком (наприклад, дозволити відсилати домашнє завдання викладачам поштою);
- 0,9% – слід забезпечити студентів необхідними технічними ресурсами;
- 0,3% – доцільно розробити та встановити електронну версію бально-рейтингової системи оцінки знань;
- 0,2% – треба скасувати бальне оцінювання знань студентів, лише залишити оцінку у вигляді *зараховано / не зараховано*;
- 67,9% – не внесли пропозиції.

Для наочності наведемо типові висловлювання окремих студентів:

«Приділяти більшу увагу поясненню практичних завдань, оскільки виникають складнощі».

«Необхідно надати можливість частіше контактувати з викладачами, звернутися до них особисто для з'ясування незрозумілих питань. Треба розробити коротку та зрозумілу форму практичних занять».

«Для мене було б дуже добре, якби викладач надсилав на початку тижня потрібні завдання і до кінця тижня їх можна було б спокійно опрацювати. У цілому, на дистанційному навчанні дуже комфортно. Хотілося б більше ситуаційних завдань, над якими можна було б подумати та висловити свою думку».

«В першу чергу, потрібно щоб всі викладачі використовували єдину програму (платформу) для зв'язку зі студентами, адже використання різними педагогами під час занять різних програм вимагає витрати зайвого часу на реєстрацію в кожній. Зв'язок налагоджувати найзручніше

рано-вранці, поки родина спить і ніхто не заважає. У цій ж уніфікованій програмі слід здавати тести та заліки. А за день до них доцільно, щоб викладач запропонував пробні тести, аналогічні тим, які потрібно буде вирішити на заліку. Так, якщо студент отримує тест тільки перед заліком, то не вистачає часу, щоб у ньому розібратися, зрозуміти суть, як писати відповідь та куди пересунути розміщену таблицю. Зазвичай втрачається багато часу на другорядне в навчанні, а не на головне. І звичайно, 2 години – це дуже мало для виконання й подання тесту, що має високий ступінь складності».

«Доцільно супроводжувати лекційні заняття короткими презентаціями для кращого сприймання матеріалу. Лекції проводити в форматі відеозв'язку для можливості уточнення або пояснення матеріалу. Подбати про добрий технічний зв'язок. Залучати більше інтерактивних прийомів: транслявання презентацій, перегляд відеоматеріалів тощо».

«Пропоную створити доступну електронну бібліотеку з усіма необхідними посібниками, оскільки в Інтернеті всіх необхідних літературних джерел немає».

«Слід протестувати завдання, краще адаптувати їх до умов дистанційного навчання, вилучити ті, для яких потрібно користуватися бібліотекою. Дібрати адекватну кількість питань і завдань для одного семінарського заняття, щоб воно не займало 24, а тільки 4 сторінки, та попереджати за декілька днів до того, як потрібно подати готову роботу».

У 45,6% студентів є побоювання, що в результаті дистанційної освіти вони не зможуть отримати необхідної якісної освіти за спеціальністю; зовсім не бояться цього 23,6% опитаних студентів; у цілому, не побоюються, але ймовірність цього не виключають – 30,2%. Якоюсь мірою побоюються – 37,4%, хоча вважають, що багато що залежить від них самих; дуже побоюються, але будуть щось робити, щоб уникнути цього – 6,1% студентів. Частка опитаних, що побоюються, досить велика до 3-го курсу включно, а починаючи з 4-го курсу – знижується (див. рис. 12). Найбільше тих, що побоюються, серед студентів педагогічного факультету (див. рис. 13).

Рисунок 12

Частка респондентів різних курсів, які побоюються, що в результаті дистанційної освіти не отримають необхідної якісної освіти за спеціальністю, %

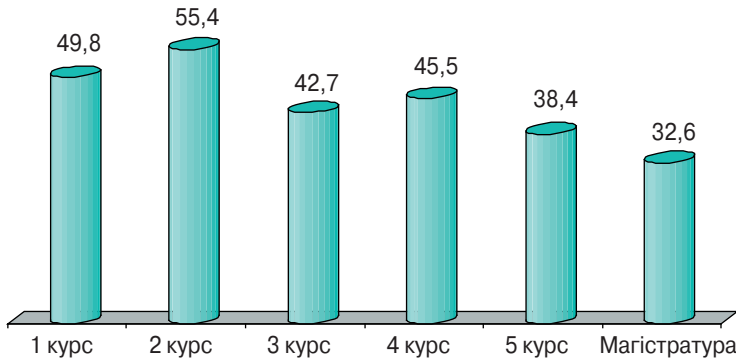
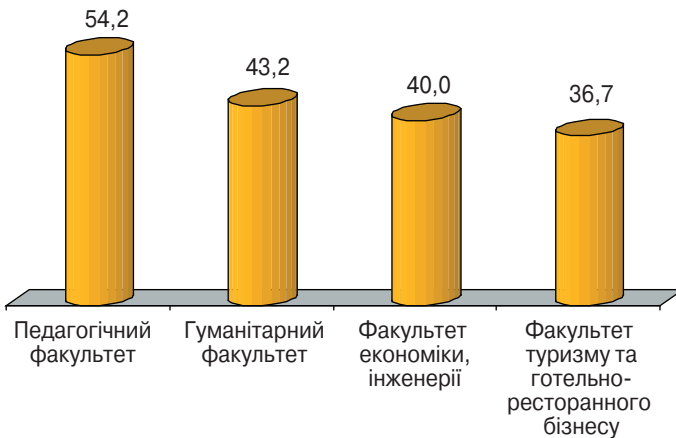

Рисунок 13

Частка студентів різних факультетів, які побоюються, що в результаті дистанційної освіти не отримають необхідної якісної освіти за спеціальністю, %

Ці побоювання пов'язані більшою мірою із загальною напруженою ситуацією через самоізоляцію (епідемію), ніж із реальними труднощами технічного або освітнього характеру, що виникають, зокрема, при складанні заліків та іспитів. Пов'язано це також із тим, що з дистанційною освітою у своїй навчальній практиці студенти зіткнулись уперше. Отримані у ході дослідження емпіричні дані показують, що самі респонденти відрізняються хорошим станом здоров'я, проте підсвідоме побоювання захворіти вони трансформують у побоювання недоотримати знання. Тобто, згідно з психоаналітичною концепцією Зігмунда Фрейда, відбувається *витіснення* студентами з підсвідомості основного побоювання – *захворіти* – у віртуальне, що отримало предметне оформлення в побоювання *залишитися «недовченим»* (і перше, і друге можна позначити єдиним поняттям – опинитися зі «збитковістю»).

РОЗДІЛ 2

НАВЧАННЯ АСПІРАНТІВ В УМОВАХ САМОІЗОЛЯЦІЇ

2.1. Психологічне та фізичне самопочуття аспірантів під час самоізоляції

Ставлення аспірантів до дистанційної освіти багато в чому схоже на ставлення до нього з боку студентів-заочників. Це породжено схожістю стилю участі в освітньому процесі, хоча для аспірантів 1–2-го року навчання читаються лекції, тобто освітній процес на цьому етапі, багато в чому схожий з освітнім процесом студентів-очників. Тому поведінку аспірантів в умовах самоізоляції, а також висловлені оцінки часто корелюють із тим, що висловили студенти.

Серед опитаних представлені аспіранти всіх курсів (див. рис. 14) та всіх спеціалізацій (див. рис. 15). Серед респондентів тих, що навчаються за контрактною формою – 80,8%, на бюджетній основі – 19,2%.

Склад опитаних аспірантів за статтю: жіноча – 75%, чоловіча – 25%.

Проживають: в Ужгороді, Мукачеві – 71,2%, в іншому районному місті (центрі) – 17,3%, у селі, селищі – 11,5%.

Рисунок 14

Розподіл опитаних аспірантів за роками навчання, %

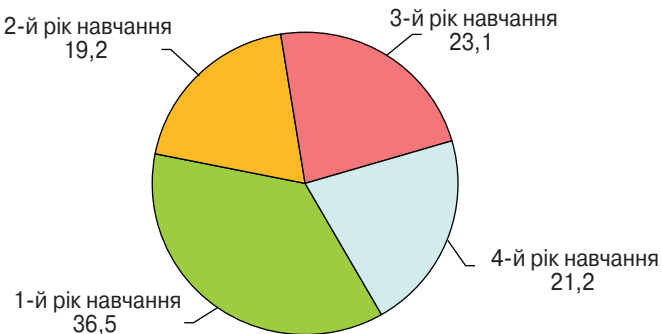
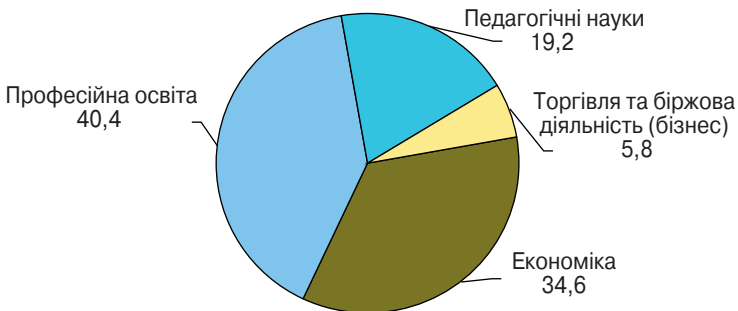

Рисунок 15

Розподіл респондентів за освітніми програмами, %

Психологічне самопочуття аспірантів, як і студентів, вимірювалося в динаміці: 1) на день, коли дізналися, що виникла епідемія коронавірусу; 2) на день, коли дізналися, що в країні, в тому числі й для аспірантів, вводиться самоізоляція (карантин). Результати представлені на рисунку 3 підтверджують, що на момент оголошення в країні епідемії для аспірантів, як і для студентів, найбільш характерним відчуттям було занепокоєння. Це ж почуття з поступовим згасанням було для них властиво й на день, коли вони дізналися, що в країні, в тому числі й для аспірантів, вводиться самоізоляція (карантин); 3) і на день проведення опитування (середина травня).

Серед значущих форм психологічного стану респондентів можна ще згадати *спокій* (цікавість), *роздратування* та *побоювання*. Але, як і занепокоєння, за ступенем поширеності ці відчуття досягали максимальних показників на початковій стадії, тобто коли аспіранти дізналися, що виникла епідемія коронавірусу. У подальшому ці відчуття поступово згасали до середини травня – моменту проведення опитування (див. рис. 16).

Не всі аспіранти дотримувалися приписів самоізоляції. Якщо від початку оголошення самоізоляції (12 березня) й до проведення опитування тривалість обов'язкового терміну самоізоляції взяти 60 днів, то виявиться, що середня тривалість дотримання аспірантами самоізоляції (теоретично, оскільки перевірити це неможливо) становить 85%

(51 день). Це стосується 96,2% тих опитаних, які дотримувалися самоізоляції. За власним визнанням, 3,8% аспірантів самоізоляції не дотримувалися.

Під час самоізоляції респонденти, які дотримувалися її умов, знаходилися переважно вдома, з батьками або в своїй сім'ї (невелике число), про що свідчать показники в таблиці 32.

Таблиця 32

Місце постійного або переважного перебування аспірантів, що дотримувались умов самоізоляції, %

Місце перебування під час самоізоляції	Увесь період ($a = 1$)	Переважно ($b = 0,7$)	Іноді ($c = 0,3$)
Вдома, з батьками	67,3	17,3	9,6
Вдома, в інших родичів	7,7	5,8	9,6
У друзів, знайомих	0,0	0,0	11,5
В орендованій квартирі	7,7	9,6	3,8
Знаходяться у від'їзді, в іншому регіоні	0,0	0,0	1,9

Для наочності наведемо показники таблиці 32 в нормованому вигляді (див. рис. 17). Результати свідчать, що 83,1% аспірантів, що дотримувались вимог самоізоляції, постійно перебували або вдома, з батьками (деякі зі своєю сім'єю), або вдома, в інших родичів; ще 13,1% – в орендованій квартирі чи в гуртожитку; разом – 86,2%.

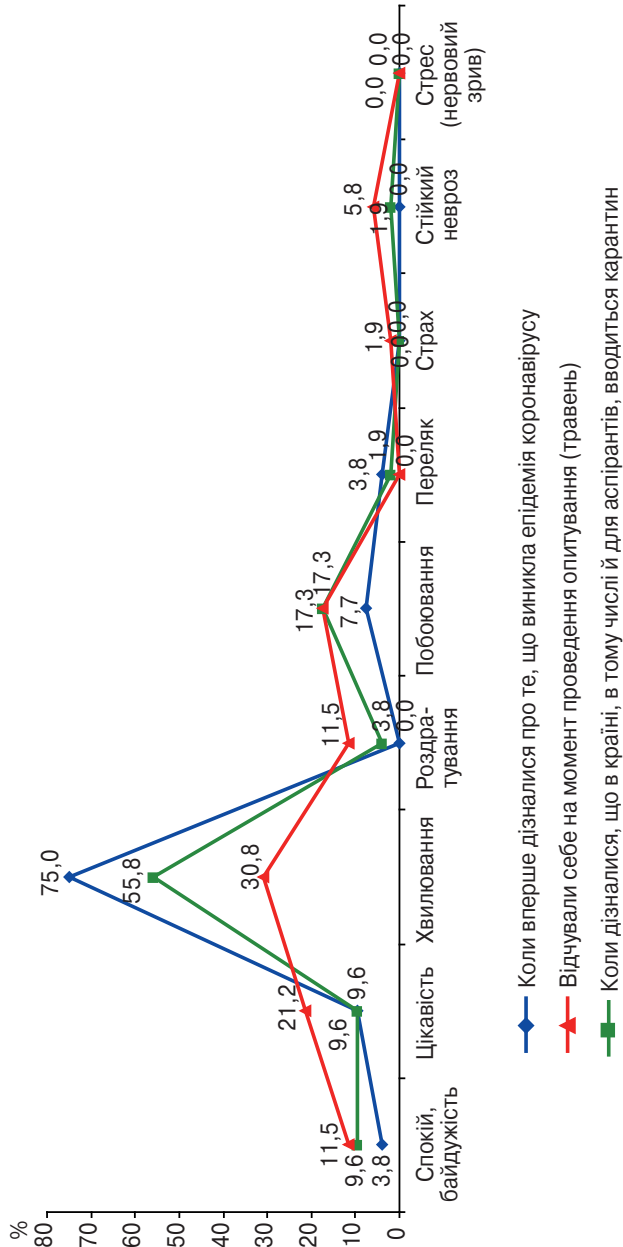
На маршрутній схемі 2 відображені напрямки переходу аспірантів із першого психічного стану (день отримання звістки про епідемію) в другий (день оголошення самоізоляції) і, відповідно, в третій (день проведення опитування, кінець травня).

Використовуючи показник частки опитаних, що дотримувались умов самоізоляції (96,2%) та показник частки аспірантів, які перебували постійно за місцем проживання (83,1%), можна розрахувати умовний індекс дотримання самоізоляції (J): $J = 0,962 * 0,831 = 0,8$ (умовно – 80%) при максимальному значенні індексу $J = 1$ (100% тих, що дотримувались умов самоізоляції).

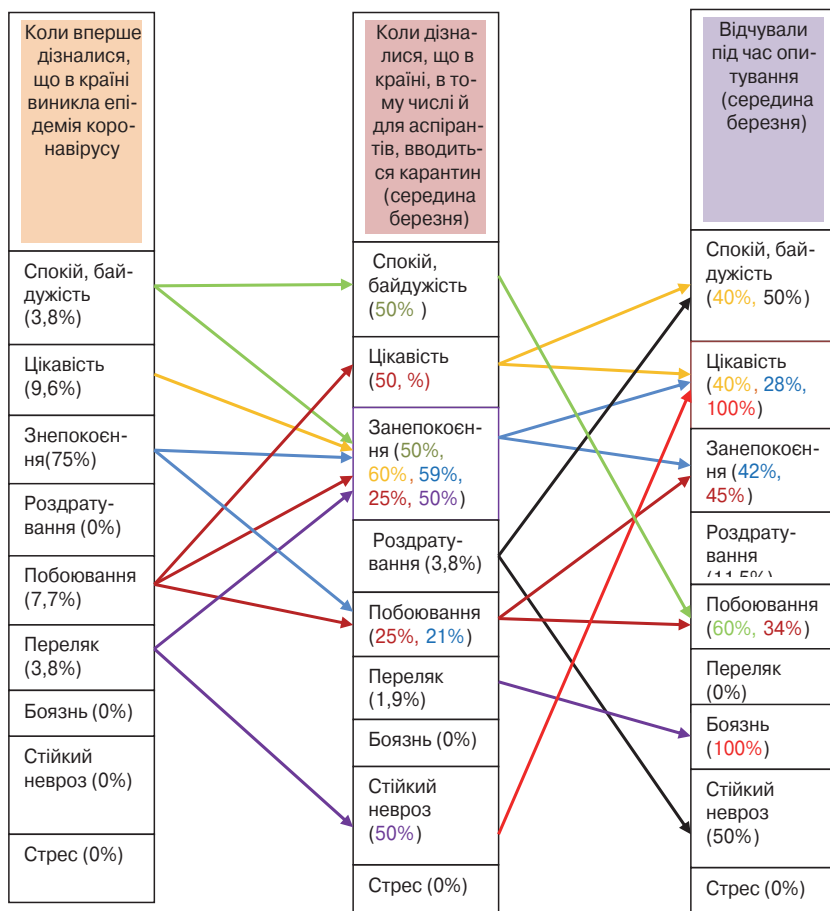
Загальний стан свого здоров'я (до карантину) 50% опитаних оцінюють, як завжди хороший; 42,3% – іноді хворіють,

Рисунок 16

Показники психологічного стану аспірантів у трьох ситуаціях:
 1) на день, коли дізналися, що виникла епідемія коронавірусу;
 2) на день, коли дізналися, що в країні, в тому числі й для аспірантів, вводиться самоізоляція;
 3) на день проведення опитування (середина травня), %

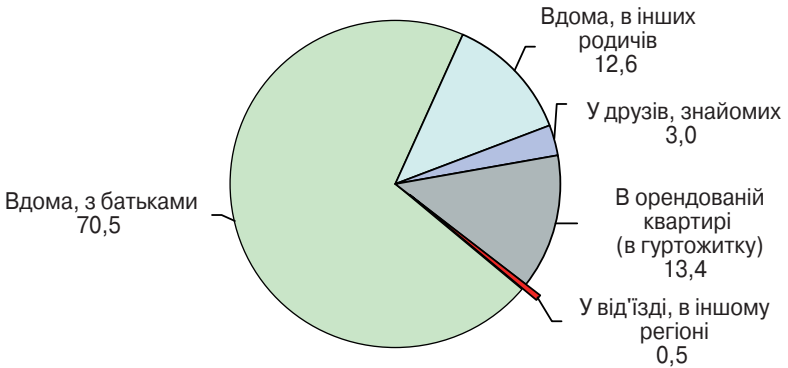
Маршрутна схема 2
Траєкторія переходу аспірантів у різні психічні стани

Спокій → Спокій, або Знепокоєння → Побоювання
Цікавість → Знепокоєння → Спокій, або Цікавість
Знепокоєння → Знепокоєння, або Побоювання →
 Цікавість, або Знепокоєння
Побоювання → Цікавість, або Знепокоєння, або
 Побоювання → Знепокоєння, або Побоювання
Переляк → Знепокоєння, або Стійкий невроз → Боязнь

Рисунок 17

Нормований показник питомої ваги місця постійного перебування аспірантів (за 100% взято 96,2% респондентів, що дотримувались умов самоізоляції), %⁸

але звичайними хворобами, тобто 92,3% аспірантів слід визнати цілком здоровими. Мають хронічне захворювання 7,7% аспірантів.

Більшість (78,8%) респондентів вказали, що знаходження в умовах самоізоляції частково створювало для них фізичні незручності, проте вони намагалися рухатися, робити зарядку, а ще 13,5% активно займалися зарядкою, спортом, 9,6% – активно займалися фізичною працею. Серед аспірантів 7,7%, хоча й відчували фізичні незручності, однак у них не було умов для активного фізичного заняття, а 9,6% й самі «не люблять багато рухатися».

За час перебування в умовах самоізоляції у 86,5% аспірантів стан здоров'я, в цілому, не змінився, в 7,7% – трохи змінилося, в 1,9% – сильно здоров'я погіршилося психічно (в сумі – 10,6%) і ще в 3,8% – трохи погіршилося фізично.

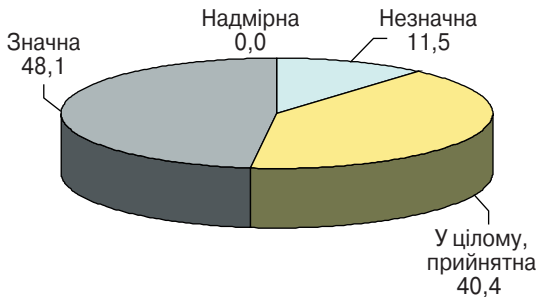
⁸ Нормовані показники (I_n , где $n = 1, \dots, 5$) розраховані зі співвідношення (значення символів a, b, c наведені в першому рядку таблиці 1): $I_n = (a + 0,7b + 0,3c) / 100$.

2.2. Оцінка обґрунтованості карантинних заходів і прояв співучасті

Цілковато адекватними загрози зараження коронавірусу вважають карантинні заходи 71,2% опитаних аспірантів і, в цілому, прийнятними для випадку епідемії, хоча небезпека зараження невелика – 19,2%. Таким чином, вжиті карантинні заходи вважають, у цілому, обґрунтованими 90,4% опитаних. Деяко перебільшеними або не цілковато обґрунтованими – 9,6% аспірантів.

Загальну тривалість перебування в умовах самоізоляції більшість опитаних вважають прийнятною або незначною. Судячи з даних на рисунку 18, кожен другий респондент тяготиться тривалістю терміну самоізоляції, мабуть, тим, що він порушив звичний ритм їх життєдіяльності, в тому числі й навчання. У зв'язку з цим, доцільно проаналізувати структуру поведінки (діяльності) опитаних в умовах самоізоляції.

Рисунок 18
Думка аспірантів про тривалість перебування в умовах самоізоляції, %

На рисунку 19 відображена частка респондентів, які виконували той чи інший вид діяльності протягом доби, не враховуючи часу на сон. Види діяльності різноманітні. Не менше 80% аспірантів позбавляли себе можливості прогулятися на природі, велика також частка тих, що займалися спортом. Хатню та господарську роботу виконувала така ж частка опитаних, як і навчальну діяльність.

Рисунок 19

Частка респондентів, які виконували різні види діяльності протягом тижня, без урахування часу, затраченого на сон, %

На рисунку 20 відображена нормована (біля 100%) частка часу, яку аспіранти витрачали в середньому протягом тижня на різні види діяльності, без урахування часу на сон.

Судячи з отриманих даних (див. рис. 20), основний час протягом тижня аспіранти витрачали на навчання, домашні побутові та господарські справи, на комунікацію в Інтернеті. Ці три види діяльності в сукупності займали в них 55% часу доби, без урахування сну. Заняття розважального характеру (дозвілля) (перегляд фільмів, читання, прослуховування музики, ігри ...) займали 27%, прогулянки на природі та заняття спортом – 13%, зустріч із друзями, знайомими – всього 4% часу в загальному обсязі діяльності аспірантів протягом тижня.

Для респондентів також характерна настанова на благодійність, почуття жалю: під час самоізоляції не менше 90% аспірантів надавали допомогу нужденним, насамперед,

Рисунок 20

Нормована частка різних видів діяльності, виконуваних аспірантами протягом тижня, не враховуючи часу на сон, %

своїм близьким, рідним, але не тільки: також і знайомим дорослим людям, і своїм друзям, і знайомим одноліткам (див. табл. 33).

Результати опитування (див. рис. 20) доводять, в умовах самоізоляції міжособистісні контакти аспірантів звужилися до мінімуму: з друзями, знайомими під час самоізоляції зустрічались тільки 4% опитаних. Проте дистанційні контакти зі своїми однокурсниками підтримували 96,2% аспірантів, у тому числі 82,7% – через Інтернет, 86,5% – телефоном, тобто майже всі респонденти дистанційний контакт з однокурсниками підтримували за допомогою цих двох технічних засобів.

Серед опитаних аспірантів 96,2%, у цілому, не дуже переймалися тим, що в умовах самоізоляції довелося припинити безпосередні міжособистісні контакти з однокурсниками; з байдужістю до цієї ситуації поставилися 3,8%

Таблиця 33

Частота надання опитаними, що знаходилися в умовах самоізоляції, допомоги іншим, хто цього потребував, %

Кому надавали допомогу	Надавали один раз	Надавали багаторазово	Були готові надати допомогу, але вона не потребувалась	Допомога потребувалась, і були готові надати її, але не було змоги	Не було настанов надавати допомогу (чи потреби в цьому)	Всього надали допомогу
Своїм близьким, рідним	1,9	59,6	30,8	0,0	7,7	61,5
Знайомим дорослим людям	3,8	25,0	28,8	1,9	40,4	28,8
Своїм друзям, знайомим одноліткам	11,5	23,1	28,8	1,9	34,6	33,6
Незнайомим дорослим людям	3,8	9,6	25,0	9,6	51,9	10,8

респондентів. У тому числі відзначили, що: безпосередніх контактів не вистачає, але ставляться до цього спокійно – 51,9%, відсутність безпосередніх контактів турбує, але ставляться до цього з розумінням – 40,4%, відсутність безпосередніх контактів з однокурсниками дуже турбує, відчують себе некомфортно – 3,8%.

2.3. Умови навчання аспірантів під час самоізоляції

Правомірно припустити, що незвична технологія організації освітнього процесу та психологічна напруга у зв'язку з епідемією внесла деякі дестабілізуючі елементи в дистанційну освіту. Однак, результати дослідження свідчать про те, що більшість (63,5%) опитаних не відчули особливих змін у навчальному процесі порівняно з очною формою навчання в звичайних умовах. Тільки на думку 25% аспірантів, під час самоізоляції умови навчання дещо погіршилися; на думку 1,9% – умови навчання дещо поліпшилися, і 9,6% респондентів не змогли висловити однозначної оцінки.

Умови для занять за місцем постійного перебування аспірантів під час самоізоляції, в цілому, були сприятливими. Зокрема:

- у 67,3% опитаних була окрема кімната, в якій можна усамітнитися під час участі в дистанційних заняттях;
- у 21,2% аспірантів під час занять окремої кімнати немає, але було відносно автономне місце, де вони могли без перешкод брати участь у дистанційних заняттях;
- в 11,5% респондентів постійного місця для занять не було, кожен раз для участі в дистанційних заняттях доводилося пристосовуватися.

Ніхто з числа опитаних аспірантів не зазначив, що в нього були погані умови й зовсім не було зручного місця для участі в дистанційних заняттях.

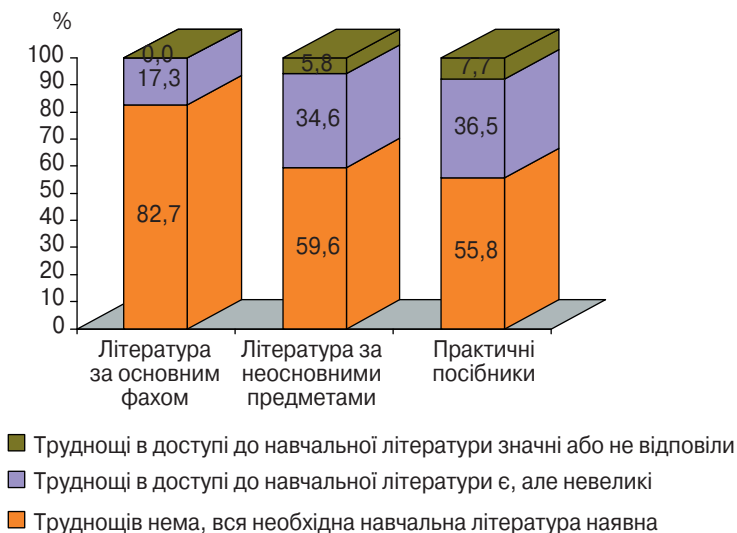
Незважаючи на наявність, у цілому, зручного місця для занять, 65,4% респондентів вказали, що під час занять у них виникали перешкоди (34,6% аспірантів під час занять ніхто не турбував). У 36,5% опитаних перешкоди під час занять виникали іноді, але не дуже заважали; в 15,4% – перешкоди під час занять виникали часто, але теж не дуже заважали. Таким чином, для 51,9% аспірантів перешкоди, що виникали під час занять, у цілому, не турбували. Дуже заважали заняттям різні перешкоди для 13,5% респондентів, у тому числі в 7,7% перешкоди виникали нечасто, але все одно заважали, а в 5,8% – перешкоди мали постійний характер і дуже заважали.

На думку опитаних аспірантів, труднощі в доступі до навчальної літератури під час самоізоляції не були надто значними і, в основному, стосувалися практичних посібників та літератури за неосновними навчальними предметами (див. рис. 21).

Основна частина опитаних вважають, що введення дистанційного навчання на якість освіти, набуття знань, порівняно з очним навчанням в університеті, в цілому, не вплинуло. Невелика незручність для окремих аспірантів була при набутті практичних навичок за фахом (див. рис. 22). Мова йде не просто про практичні заняття в розумінні професійної практики для студентів, а про наявність умов для наукових досліджень та експериментів, що становлять емпіричну основу перевірки гіпотез і написання дисертації.

Рисунок 21

Характер труднощів, які виникають в аспірантів у доступі до навчальної літератури під час самоізоляції, %

Поліпшення дистанційної освіти частина аспірантів бачать, в основному, в наступному:

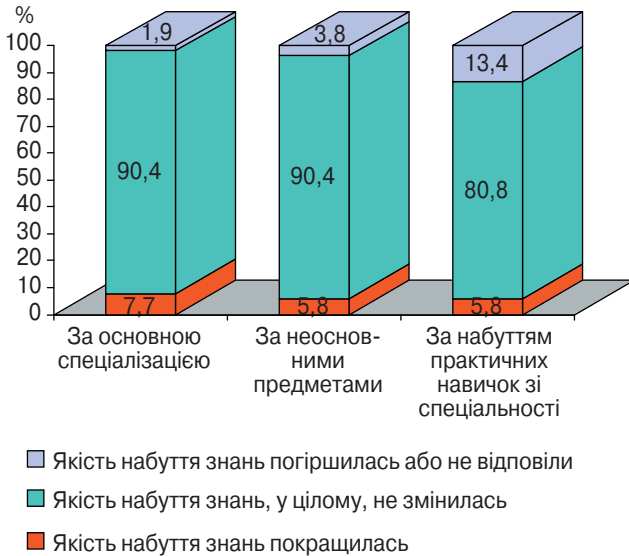
- з'явилося більше вільного часу для роботи над дисертацією;
- зміцнюються навички самостійної творчої роботи, раціональне планування часу, виробляється самодисципліна;
- є можливість освоїти нові методи дистанційної освіти;
- за рахунок скорочення поїздок з'явилося більше часу для індивідуальних занять.

Що стосується погіршення якості навчання в умовах самоізоляції, воно полягає, на думку аспірантів, у наступному:

- значне скорочення умов для міжособистісної комунікації, творчих дискусій;
- немає змоги практичного впровадження й апробації результатів дисертації;
- погіршилися можливості безпосереднього освітнього контакту з викладачем;

Рисунок 22

Характер впливу введення дистанційного навчання на якість освіти аспірантів, порівняно з очним навчанням в університеті, %

- немає змоги для проведення дослідницьких експериментів для дисертації;
- немає можливості для участі в колективних дискусіях, екскурсіях;
- є труднощі в доступі до необхідної наукової літератури.

Важлива передумова успішного проведення дистанційної освіти – рівень технічної оснащеності аспірантів. Результати опитування свідчать про те, що, в цілому, вони добре оснащені технікою для дистанційної комунікації, зокрема: 80,8% – мають особистий айпад, 71,2% – особистий ноутбук, 40,4% – особистий стаціонарний комп'ютер. Не мають особистої техніки, але вона є в сім'ї та можуть нею користуватися – 1,9% опитаних.

Однак при користуванні комп'ютерною технікою в респондентів виникали труднощі. Техніка працювала безперебійно в 57,7% аспірантів. У 17,3% – техніка ненова й іноді (або часто) зависала. Значні проблеми виникли в 34,6% опитаних, оскільки були збої (іноді або часто) з Інтернетом.

Краща ситуація зі сприйняттям аспірантами матеріалів під час дистанційних занять. Так, 86,5% аспірантів повністю пристосувалися до дистанційної форми занять; для 11,5% є проблеми через незвичне сприйняття лекцій (занять); для 1,9% – є проблеми через незадовільну форму викладання; ще для 1,9% – через технічні збої з вини технічної служби університету. На думку 3,8% опитаних навчальний матеріал слабо пристосований для його трансляції в електронній формі (мало наочного матеріалу, громіздкий текст, немає інтерактивної форми тощо).

Основні *переваги* дистанційного навчання в період самоізоляції аспіранти бачать у наступному:

- заняття проходять для них у комфортних умовах;
- з'являється можливість самостійно планувати й самим вирішувати, де, в яких умовах, з якою мобільністю включитися в процес навчання;
- можна якомога раціональніше використовувати час для навчання, в тому числі, за рахунок економії на транспортних поїздках;
- з'являється можливість поєднати процес освіти з турботою про сім'ю, виконанням ряду хатніх робіт та господарських;
- вирівнюються умови навчання для аспірантів-очників та заочників⁹;
- є можливість включитися в освітній процес, незалежно від стану здоров'я.

Основні *недоліки* дистанційного навчання в період самоізоляції респонденти бачать в наступному:

- надмірне теоретизування процесу навчання¹⁰;
- занадто багато навчального матеріалу доводиться освоювати самостійно;
- відсутність можливості працювати з навчальною, науковою літературою в бібліотеці (стаціонарно)¹¹;

⁹ Вважається, що в цьому випадку, з точки зору підвищення якості освіти, виграють аспіранти-очники такою ж мірою, як і студенти-заочники.

¹⁰ Це пояснюється тим, що в умовах, які ускладнюють проведення практичних або лабораторних занять, викладачі змушені заповнювати заняття теоретичним матеріалом, інакше важко відзвітуватися за плановим (нормативним) навантаженням.

¹¹ Цю ситуацію можна виправити за наявності в бібліотеці великого репозитарія навчальної літератури, а також періодичних наукових видань на електронних носіях.

- утруднене проведення експериментів для дисертації;
- відсутнє живе спілкування;
- є перебої в роботі комп'ютерної техніки, Інтернету;
- з незвички важко адаптуватися до нових форм занять;
- є «фоновий» вплив соціальної напруженості, спричиненої карантинном, на настрої і можливість зосередитися на освітньому процесі;
- відсутність можливості консультуватися з викладачем за необхідною потребою, індивідуального контакту (при груповому занятті);
- в ряді випадків негативний вплив на навчальний процес надає недостатня комп'ютерна підготовленість викладача;
- надмірне нервово напруження, викликане необхідністю весь час бути на зв'язку з освітнім порталом в Інтернеті;
- методичні труднощі об'єктивної оцінки знань аспіранта під час участі в онлайн-заняттях;
- неможливість здійснити спільно з однокурсниками взаємне стимулювання й контроль знань, через відсутність безпосередніх контактів;
- недостатньо інтерактивних підручників;
- відсутня можливість безпосередньо брати участь у конкурсах, конференціях, симпозіумах, інших дискусіях.

Виходячи з досвіду перебування в умовах самоізоляції та участі в онлайн освіті, респонденти пропонують для поліпшення якості дистанційного навчання в аналогічних ситуаціях наступне:

- слід суттєво розширити й поглибити підготовку інтерактивних підручників;
- необхідна розробка методичних посібників для аспірантів за технологією дистанційного навчання;
- потрібно суттєво доопрацювати дидактику викладу навчального матеріалу в різних умовах дистанційної освіти, для різних навчальних предметів і для різних курсів навчання;
- необхідна загальнодоступна єдина уніфікована платформа з доступом до репозитарію електронних підручників і методичних посібників, що сприяло б попередній підготовці респондентів до занять;

- доцільно проведення для аспірантів (і для викладачів ряду дисциплін) занять з володіння комп'ютерною технікою, а з окремих предметів – і з комп'ютерного програмування¹²;
- у зв'язку з різноплановістю, а часто й малопотужною наявною в опитаних комп'ютерною технікою, доцільно в університеті мати «технічний банк» уніфікованої сучасної техніки для надання в тимчасове користування тим, хто цього потребує¹³;
- для дистанційної освіти доцільно впровадити електронну версію бально-рейтингової системи контролю та оцінки знань;
- необхідно більш широке використання відеоматеріалів (наочних посібників) при проведенні теоретичних занять (лекцій);
- варто оптимізувати інформаційну насиченість текстових матеріалів, що використовуються в лекціях¹⁴;
- доцільно розробити методичний посібник і для аспірантів, і для викладачів з організації та участі в дистанційному навчанні¹⁵;
- необхідно систематизувати інформування аспірантів про доступні електронні бази даних з науки, доступну наукову літературу в електронній формі.

Приблизно в третини опитаних є побоювання, що в результаті дистанційної освіти не зможуть отримати необхідної якісної освіти за спеціальністю. Зовсім не бояться цього 50% аспірантів; в цілому, не побоюються, але можливість цього не виключають – 21,2%. Якоюсь мірою побоюються – 26,9%, дуже побоюються, але будуть щось робити, щоб уникнути цього – 1,9% респондентів. Усього побоювання в тій чи іншій мірі характерно для 28,8% аспірантів. З огляду на напруженість ситуації в умовах епідемії – це незначна кількість.

¹² Ця рекомендація актуальна також й для студентів.

¹³ Ця рекомендація також актуальна й для студентів.

¹⁴ Можливо, це стосується і лекцій для студентів.

¹⁵ Це також актуально й для студентів.

РОЗДІЛ 3

УЧАСТЬ ВИКЛАДАЧІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ В УМОВАХ САМОІЗОЛЯЦІЇ

3.1. Соціально-психологічна атмосфера в колективі викладачів

Респонденти-викладачі, що беруть участь у дистанційному освітньому процесі, здійснюють свою діяльність за такими спеціалізаціями: економіка, готельно-ресторанна справа, психологія та педагогіка, гуманітарні й соціальні науки, мистецтво та музика, професійно-прикладні предмети, технологія, математика, філологія, іноземна мова, географія, туризм, дошкільна освіта.

Серед опитаних викладачів мають науковий ступінь:

12,3% – доктора наук;

49,1% – кандидата наук;

38,6% – не мають наукового ступеня.

Мають вчене звання:

7,5% – професора;

39,6% – доцента;

52,9% – не мають вченого звання.

Середній показник загального стажу викладацької роботи опитаних педагогів університету – 20 років; середній показник стажу роботи викладачів у цьому університеті – 13 років.

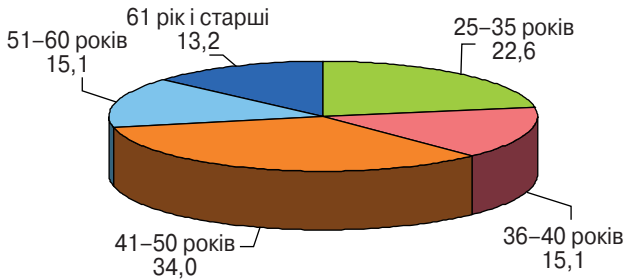
Демографічна характеристика складу опитаних наступна. Склад опитаних викладачів за статтю: жіноча – 78,3%, чоловіча – 21,7%. Проживають: в Ужгороді, Мукачеві – 84,9%, в іншому районному місті (центрі) – 3,8%, в селі, селищі – 11,3%.

Середній вік викладачів університету – 40 років, що є добрим показником, з огляду на науковий зміст роботи. Віковий склад колективу педагогів рівномірний, представлені приблизно в рівній пропорції всі покоління (див. рис. 23).

На відміну від студентів і більшості аспірантів, в екстремальних ситуаціях для викладачів, як людей, в основному, сімейних, важливим є матеріальний аспект, як джерело забезпечення життєдіяльності сім'ї або педагога особисто,

Рисунок 23

Склад колективу викладачів університету за віком, %

якщо в нього сім'ї немає. Ця проблема ускладнюється тим, що в умовах самоізоляції, як і в будь-яких екстримальних ситуаціях, у країні й у регіонах погіршується економічна ситуація. За результатами проведеного дослідження, за час перебування в умовах самоізоляції матеріальне становище сім'ї більшості (60,4%) викладачів (або особисто педагога, якщо в нього немає сім'ї), за їх власними оцінками, не змінилося. Однак у 30,6% – погіршилося (ні в кого не покращилося), що є негативним явищем, яке впливає на настрій викладача і, природно, на ефективність його участі в навчальному процесі.

При поширенні епідемії і введенні в країні карантину в 57,5% викладачів були деякі заощадження для того, щоб забезпечити для сім'ї (або для себе особисто, якщо її немає) прийнятну життєдіяльність, а 42,5% педагогів таких заощаджень не мали.

Середній період тривалості, на який у викладачів (57,5%) були резерви, щоб сім'я (або особисто впедагог, якщо у нього немає сім'ї) в умовах самоізоляції могла існувати, в цілому, нормально – 4 місяці. Правомірно припустити, що після цього терміну в сім'ї або в особистому бюджеті викладачів настане криза, хоча такого може й не статися. Але вірогідність кризи є, оскільки серед опитаних викладачів 49,1% не уявляють, як вирішили б цю проблему в разі виснаження фінансових резервів.

Уявлення про віртуальний вихід із ситуації дефіциту грошових коштів опитані викладачі мають таке: 41,5% – зайнялися б підробітком; 9,4% – взяли б у борг кошти в родичів, знайомих; 2,8% – взяли б кредит у банку; 3,8% – щось би продали зі свого майна.

Якщо говорити про психологічний комфорт у відносинах викладачів і студентів, що вельми важливо при ускладненні технології освітнього процесу, основна маса (68,9%) педагогів університету намагаються будувати відносини зі студентами на основі взаєморозуміння, а 31,1% викладачів – на паритетних, демократичних засадах.

3.2. Самопочуття викладачів в умовах самоізоляції

Психологічне самопочуття викладачів у будь-яких умовах є запорукою результативної роботи – і в умовах очної, і в умовах дистанційної освіти. Зниження їх психологічного самопочуття, ймовірно, не через тимчасовий перехід на дистанційну форму навчання в умовах самоізоляції, хоча можливе погіршення матеріального становища в сім'ї також впливає негативно, а власне через епідемію, тобто є побоювання захворіти самому або членам сім'ї. Як й у випадку студентів та аспірантів, психологічне самопочуття педагогів вимірювалось у динаміці: 1) на день, коли дізналися, що виникла епідемія коронавірусу; 2) на день, коли довідалися, що в країні, в тому числі для викладачів, вводиться самоізоляція (карантин); 3) на день проведення опитування (середина травня). На момент оголошення епідемії для педагогів було найбільш характерно відчуття *занепокоєння та побоювання* (див. рис. 24). Це ж відчуття з поступовим згасанням було для них характерно й на день, коли дізналися, що в країні, в тому числі для викладачів, вводиться самоізоляція (карантин); 3) а на день проведення опитування (середина травня) найбільш характерним відчуттям було *занепокоєння*.

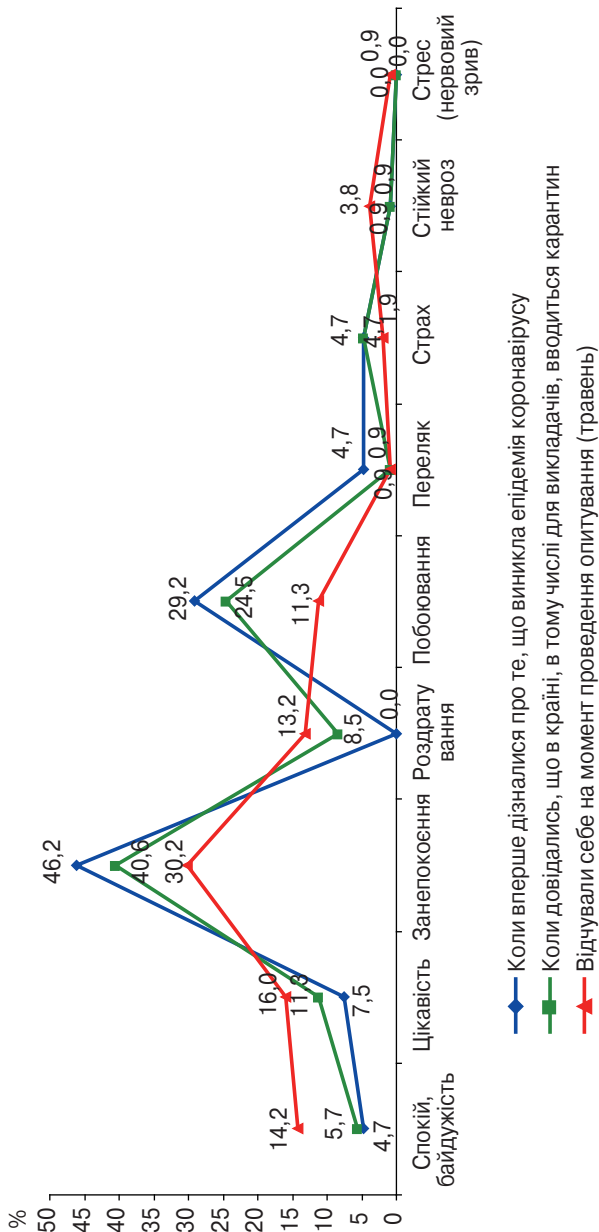
Ступінь інформованості викладачів про основні характеристики коронавірусу та протікання хвороби ним заражених навряд чи вплинув на їх психологічне самопочуття. Однак враховувати цей фактор доцільно: з основними симптомами захворювання коронавірусу ознайомлені 50% опитаних викладачів, і ще 50% володіють такою інформацією в загальних рисах.

Серед значущих форм психологічного стану викладачів можна ще згадати *спокій* (цікавість) і *роздратування*. Але ці відчуття досягали максимальних показників за ступенем

Рисунок 24

Показники психологічного стану педагогів у трьох ситуаціях:

- 1) на день, коли дізналися, що виникла епідемія коронавірусу;
- 2) на день, коли довідалися, що в країні, в тому числі для викладачів, вводиться самоізоляція;
- 3) на день проведення опитування (середина травня), %

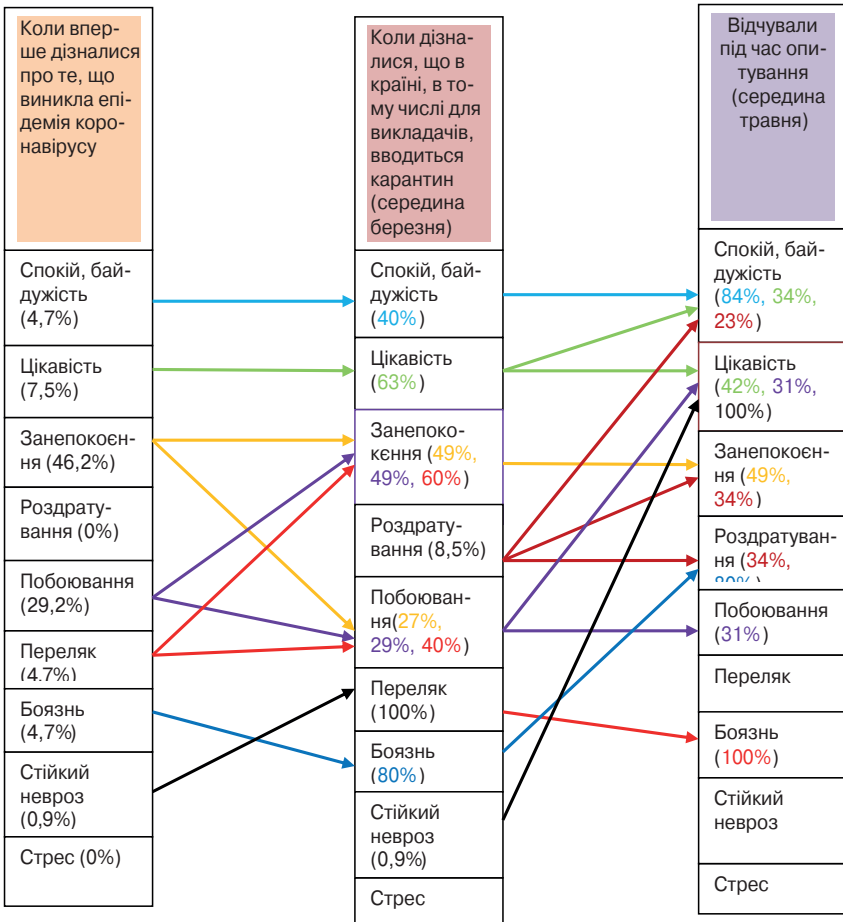

поширення на початковій стадії, коли дізналися, що в країні виникла епідемія коронавірусу. У подальшому ці відчуття поступово згасали на момент опитування (середина травня).

На маршрутній схемі 3 відображені наступні напрямки переходу викладачів із першого психічного стану (день отримання звістки про епідемію) у другий (день оголошення самоізоляції) і, відповідно, в третій (день проведення опитування):

Маршрутна схема 3

Траєкторія переходу респондентів у різні психічні стани

Спокій → Спокій → Спокій
 Цікавість → Цікавість → Цікавість, або Спокій
 Занепокоєння → Занепокоєння, або Побоювання →
 Цікавість, або Побоювання
 Побоювання → Занепокоєння, або Побоювання →
 Занепокоєння, або Побоювання
 Переляк → Занепокоєння, або Побоювання → Боязнь
 Боязнь → Боязнь → Роздратування
 Стійкий невроз → Переляк → Цікавість

Не всі викладачі дотримувалися умов самоізоляції. Якщо від початку оголошення самоізоляції (12 березня) й до проведення опитування тривалість обов'язкового терміну самоізоляції прийняти за 60 днів, то виявиться, що середня тривалість дотримання педагогами самоізоляції (теоретично, оскільки перевірити це неможливо) становить 90% (55 днів). Це стосується й 96,2% тих викладачів, які дотримувалися умов самоізоляції. За власним визнанням, 3,8% педагогів вимог самоізоляції не дотримувались.

Під час самоізоляції викладачі дотримувались умов карантину, перебували переважно вдома, у своїй сім'ї чи вдома, з батьками або іншими родичами, у своїй окремій квартирі, про що свідчать показники в таблиці 34.

Таблиця 34

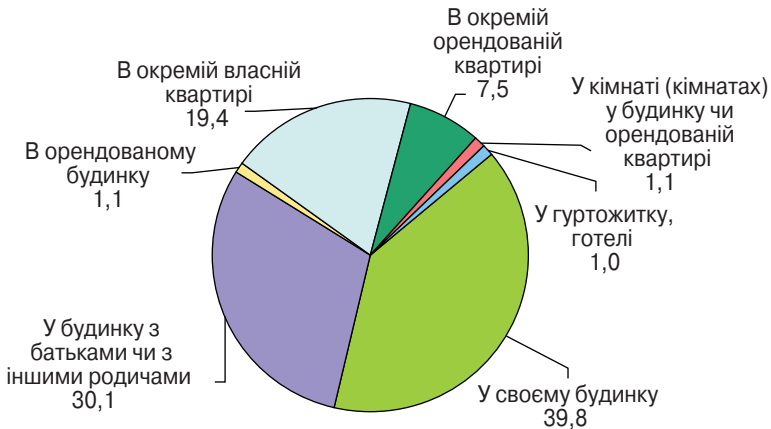
**Місце постійного або переважного перебування педагогів,
які дотримувались самоізоляції, %**

Місце постійного перебування	Увесь період ($a = 1$)	Переважно ($b = 0,7$)	Іноді ($c = 0,3$)
У своєму будинку	34,9	0,9	0,9
У будинку з батьками або з іншими родичами	26,4	2,8	13,2
В орендованому будинку	0,9	0,0	3,8
В окремій власній квартирі	17,0	13,2	3,8
В окремій орендованій квартирі	6,6	0,0	3,8
У кімнаті (кімнатах) в орендованому будинку чи квартирі	0,9	0,0	3,8
У гуртожитку, готелі	0,9	0,0	3,8

Для наочності наведемо показники таблиці 34 в нормованому вигляді. Результати свідчать (див. рис. 25), що 78,3% викладачів, які дотримувались умов самоізоляції, постійно перебували або в своєму будинку (квартирі) зі своєю сім'єю, або в будинку з батьками (іншими родичами). Ще 6,6% педагогів знаходилися під час самоізоляції в орендованій квартирі й 2,7% – в орендованому будинку (кімнаті, в гуртожитку) або в готелі – разом 87,6%.

Рисунок 25

Нормований показник питомої ваги місця постійного перебування викладачів (за 100% взято 87,6% педагогів, що дотримувались умов самоізоляції), %¹⁶

Використовуючи показник частки викладачів, що дотримувались умов самоізоляції (96,2%) та показник частки педагогів, які перебували постійно за місцем проживання (87,6%), можна розрахувати умовний *індекс дотримання самоізоляції (J)*: $J = 0,962 * 0,876 = 0,8$ (умовно – 80%) при максимальному значенні індексу $J = 1$ (100% тих, що дотримувались умов самоізоляції).

¹⁶ Нормовані показники (I_n , где $n = 1, \dots, 5$) розраховані зі співвідношення (значення символів a, b, c наведені в першому рядку таблиці 1): $I_n = (a+0,7b+0,3c)/100$.

Означених вимог змогли дотриматися повною мірою 54,7% опитаних, ще 43,4% змогли дотриматися, в цілому, але не в усьому, а 1,9% педагогів зовсім не змогли дотриматися вимог самоізоляції.

Характер труднощів, що виникли у викладачів щодо забезпечення санітарними засобами та ліками в перші дні оголошення самоізоляції, відображений у таблиці 35. Виходячи зі значення індексу в останньому стовпці ($Z = 0$), основні труднощі виникали при бажанні придбати захисні маски, при формуванні запасу санітарних, дезінфікуючих засобів ($Z = 0,2$), а також у придбанні захисних рукавичок ($Z = 0,4$).

Із зіставлення даних у таблицях 35 і 36 (2-й стовпець праворуч) видно, що за час самоізоляції можливість придбання викладачами санітарних захисних засобів істотно зросла, в тому числі й із придбання ліків, що наочно відображено на рисунку 26, тобто значення індексу забезпечення близькі до «+1».

Думки викладачів щодо тривалості перебування в умовах самоізоляції розділилися: третина вважають заходи прийнятними або незначними, а дві третини – значними або надмірними (див. рис. 27).

Від знаходження в умовах самоізоляції фізичні незручності різного ступеня відчують 66% викладачів. У цілому, педагоги намагаються компенсувати скуту карантинном фізичну активність (див. рис. 28).

Стан здоров'я викладачів, якщо йдеться про більш ранній період, тобто раніше від появи епідемії, в цілому, задовільний: у 23,6% респондентів добрий або відмінний; 59,4% педагогів іноді хворіють, але звичайними хворобами. Часто хворіють 1,9% і мають хронічне захворювання 15,1%, тобто всього з поганим станом здоров'я – 17% викладачів університету.

За період перебування в умовах самоізоляції стан здоров'я 65,1% викладачів, у цілому, не змінився, у 18,9% здоров'я погіршилося фізично, в тому числі в 1% – сильно погіршилося; в 16% опитаних стан здоров'я трохи погіршився психічно. Незважаючи на це, за період перебування в умовах самоізоляції, потребували соціальної підтримки тільки 9,4% педагогів, та й то, серед них 8,5% – тільки одного разу.

Таблиця 35
Характер труднощів, які виникали у педагогів щодо забезпечення санітарними засобами в перші дні оголошення самоізоляції (березень), %

Забезпечення санітарними засобами	Виникали значні труднощі ($a = -I$)	Виникали труднощі середнього чи незначного ступеня ($b = 0$)	Труднощів не виникало ($c = +I$)	Не було потреби в цих засобах	Індекс забезпечення (Z) ¹⁷
Формування запасу ліків, необхідних у зв'язку з наявністю хронічного захворювання	4,7	15,1	33,0	47,2	+0,5
Формування запасу ліків на випадок звичайних захворювань	3,8	27,4	50,9	17,9	+0,6
Формування запасу санітарних, дезінфікуючих засобів (у тому числі для розпилення).	21,7	34,0	38,7	5,6	+0,2
Формування запасу засобів господарської санітарії (пральний порошок, мило, зубна паста тощо)	8,5	7,5	70,8	13,2	+0,7
Придбання захисних масок	30,2	34,9	30,2	4,7	0
Придбання захисних рукavicок	17,0	23,6	48,1	11,3	+0,4
Формування запасу продуктів	0,0	9,4	69,8	20,8	+0,9

¹⁷ **Примітка.** Індекс розрахований за формулою зваженої середньої: $Z = (a+c)/(a+b+c)$.

Таблиця 36
Характер труднощів, які були у викладачів щодо забезпечення санітарними засобами на момент опитування (травень), %

Забезпечення санітарними засобами	Виникали значні труднощі ($a = -1$)	Виникали труднощі середнього чи незначного ступеня ($b = 0$)	Труднощів не виникало ($c = +1$)	Не було потреби в цих засобах	Індекс забезпечення (Z)
Формування запасу ліків, необхідних у зв'язку з наявністю хронічного захворювання	2,8	10,4	56,6	30,2	0,8
Формування запасу ліків на випадок звичайних захворювань	2,8	8,5	79,2	5,5	0,8
Формування запасу санітарних, дезінфікуючих засобів (у тому числі для розпилення)	4,7	9,4	78,3	3,6	0,8
Формування запасу засобів господарської санітарії (пральний порошок, мило, зубна паста тощо)	2,8	5,7	85,8	2,7	0,9
Придбання захисних масок	4,7	12,3	77,4	3,6	0,8
Придбання захисних рукавичок	5,7	7,5	79,2	4,6	0,8
Формування запасу продуктів	1,9	7,5	81,1	3,5	0,9

Рисунок 26
Характер труднощів, які виникали у педагогів щодо забезпечення санітарними засобами в перші дні оголошення самоізоляції (березень) та в час проведення опитування (травень), %

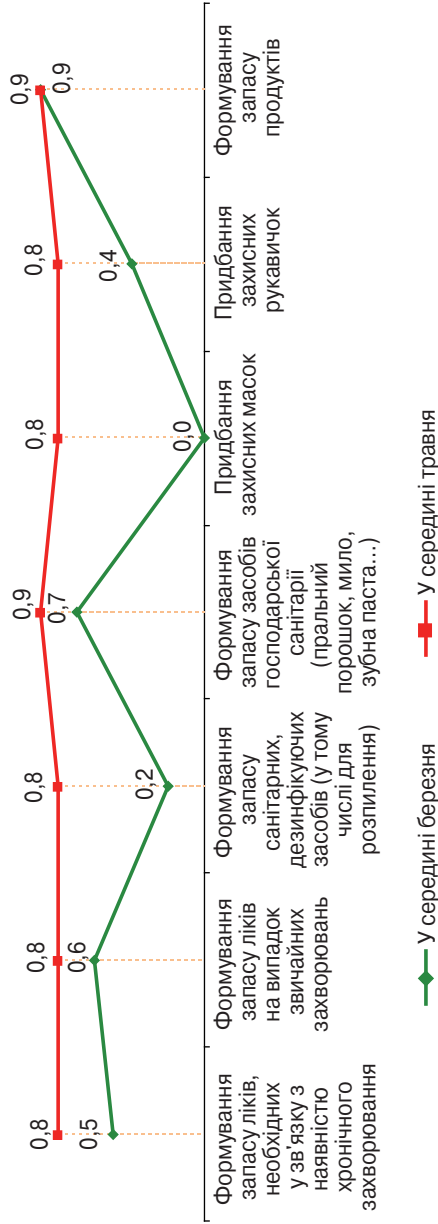

Рисунок 27

Думка педагогів щодо тривалості перебування в умовах самоізоляції, %

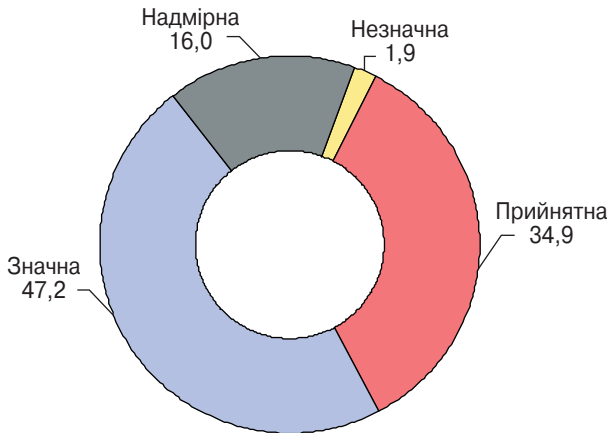
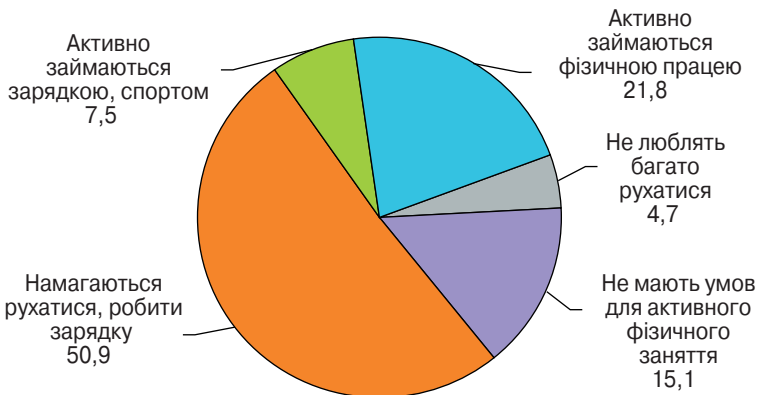

Рисунок 28

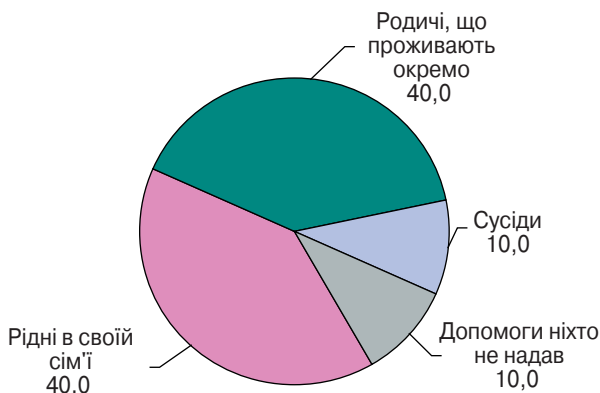
Форми компенсації викладачами skutosti самоізоляцією фізичної активності, %

Якщо 9,4% викладачів, які потребували під час самоізоляції допомоги, взяти за 100%, тоді характер надання підтримки матиме наступну структуру (див. рис. 29).

Рисунок 29

Хто надав допомогу потребуючим викладачам під час самоізоляції, %

Основний вид підтримки, наданої нужденним викладачами – фінансова. Але також вони надавали допомогу в придбанні продуктів і води, в налагодженні Інтернету для проведення занять зі студентами.

Карантинні заходи, вжиті проти поширення епідемії, 53,8% опитаних вважають адекватними небезпеці зараження коронавірусом, 29,2% викладачів вважають ці заходи, в цілому, прийнятними для випадку епідемії, хоч небезпека зараження, на їхню думку, невелика; 13,2% педагогів вважають вжиті заходи дещо перебільшеними, а карантин у нинішньому вигляді зайвим; 3,8% вважають карантинні заходи надмірними, і що офіційна думка про небезпеку зараження коронавірусом не відповідає дійсності. Всього адекватними щодо небезпеки, яка виникла, вважають заходи самоізоляції 83% опитаних викладачі.

3.3. Участь викладачів у навчальному процесі в умовах самоізоляції

Перехід до дистанційної освіти в екстремальній ситуації був не тільки несподіваним для науково-педагогічних працівників, але з об'єктивних, багато в чому від університету

незалежних причин, виявився дещо непідготовленим як технічно, так і в плані технології освіти. Що стосується технічної готовності, навіть при якійсній базі в університеті, недосконалість технічної оснащеності у студентів, аспірантів і викладачів уникнути було неможливо, не кажучи вже про наявність проблем експлуатації комп'ютерної техніки в заздалегідь не протестованому середовищі. Що стосується недоліків змісту освітнього процесу, в цьому випадку доречно говорити про недостатню адаптацію підручників і навчальних посібників до інтерактивних форм навчання. І ще не менш важлива проблема – неможливість дистанційно проводити практичні заняття та проходити практику, яка закріплює набуті навички. Тому цілком виправдано, що думка викладачів про результативність освітнього процесу в умовах самоізоляції не вирізняється оптимізмом: 66,1% опитаних педагогів висловили думку, що карантин, у цілому, негативно вплинув на результативність навчання студентів, у тому числі, на думку 47,2% викладачів умови навчання студентів *дещо погіршилися*, на думку 18,9% – умови навчання студентів *істотно погіршилися*. Тільки 7,5% викладачів вважають, що умови навчання студентів дещо поліпшилися, а на думку 22,6% – умови навчання, у цілому, не змінилися.

Заняття зі здобувачами освіти педагоги організували за допомогою Інтернет-зв'язку: 73,6% – давали завдання для самостійної роботи, 68,9% – проводили консультації, 56,5% – семінари, 54,7% – читали лекції.

Бували ситуації, коли деяким викладачам не вдавалося проводити заняття дистанційно. Основні причини цього:

- на початку самоізоляції розраховували на його швидке завершення та можливість надолужити упущені заняття;
- мали місце збої організаційного характеру в навчальному процесі;
- траплялися збої Інтернет-зв'язку або непланові відключення електрики;
- були випадки, коли студенти самі не підключалися до Інтернет-зв'язку;
- мали місце фізичні нездужання як у студентів, так й у викладачів.

Розглянемо, як сприяли умови за місцем перебування викладачів тому, щоб вони могли результативно проводити Інтернет-заняття зі студентами. У 71,7% педагогів є окрема кімната, в якій було можливо усамітнитися під час проведення дистанційного заняття. В 11,3% викладачів окремої кімнати немає, але було відносно автономне місце, де могли без перешкод проводити дистанційні заняття. *Погана ситуація склалася в 16% педагогів: у 13,2% – постійного місця не було, кожен раз для проведення дистанційного заняття доводилося пристосовуватися; в 2,8% – умови для такого виду роботи погані, зовсім не було зручного місця для праці.*

Що стосується сторонніх перешкод під час проведення дистанційних занять зі студентами, 45,3% викладачів зазначили, що в них *іноді* виникали перешкоди, але не дуже заважали роботі зі студентами, а в 11,3% педагогів перешкоди виникали часто, однак вони не надто заважали праці. Таким чином, *перешкоди, в цілому, не заважали роботі 56,6% викладачам.* Часті або епізодичні перешкоди заважали роботі зі студентами для 10,4% викладачів. Решта 33% педагогів або не змогли відповісти, або, швидше за все, не брали активної участі в дистанційному навчанні.

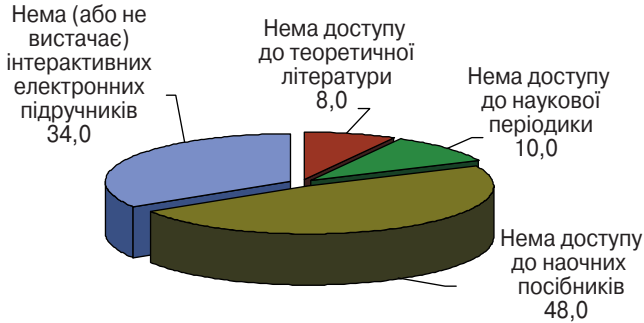
У період самоізоляції в 54,7% викладачів виникали труднощі в доступі до необхідних навчальних матеріалів, однак значними ці труднощі були тільки для 1,9% опитаних педагогів. Для 45,3% – їх не було.

Труднощі виникали, перш за все, через відсутність доступу до наочних посібників, але також заважала відсутність інтерактивних підручників. Якщо названих 54,7% викладачів, для яких під час самоізоляції були перешкоди в доступі до необхідних навчальних матеріалів, взяти за 100%, то в нормованому вигляді причини труднощів розподіляться наступним чином (див. рис. 30).

Технічна оснащеність викладачів для проведення дистанційних занять зі студентами, в цілому, сприятлива: 67,9% – мають особистий ноутбук, 57,5% – власний айпад, 36,8% – особистий стаціонарний комп'ютер. Не мають власної комп'ютерної техніки 8,4% педагогів, у тому числі серед них 7,5% користувалися спільною технікою, яка є в родині, а 0,9% – взяли техніку напрокат.

Рисунок 30

Причини, за якими у викладачів виникали перешкоди в доступі до необхідних навчальних матеріалів (нормований розподіл, 54,7% педагогів, які мали труднощі, взято за 100%), %

Дещо інша ситуація щодо володіння комп'ютером: добре володіють нею – 65,1%, на середньому рівні – 32,1%, слабо – 2,8% опитаних викладачів.

Ще гірша ситуація в період експлуатації наявної техніки для проведення дистанційних занять зі студентами: безперебійно працює комп'ютерна техніка тільки в 31,1% викладачів, в інших є експлуатаційні проблеми: у 31,1% педагогів техніка не нова й іноді (або часто) зависає, в 30,2% викладачів є збої (іноді або часто) з Інтернетом, у 2,8% – техніка не своя й не завжди вдається використовувати її протягом усього необхідного часу (4,8% не відповіли).

Таким чином, несподіваний вимушений перехід до дистанційної освіти виявив проблему недостатньої технічної підготовленості до такої форми навчання й студентів, й аспірантів, і педагогів.

3.4. Думка викладачів щодо результативності дистанційного навчання в умовах самоізоляції

З приводу впливу дистанційного навчання в умовах самоізоляції на якість освіти, набуття знань студентами, порівняно з очним навчанням в університеті, у викла-

дачів немає консолідованої думки: позитивного висновку дотримуються одиниці; ті, які вважають, що якість освіти, в цілому, не змінилася, й ті, хто думають, що якість освіти погіршилася, розділилися приблизно порівну (див. табл. 37).

Значення інтегрального індексу спрямованості зміни якості освіти (останній стовпець у табл. 37) – всі з негативним («-») знаком, тобто в результаті, як вважають викладачі, *якість освіти в умовах самоізоляції погіршилася, умовно кажучи, за основною спеціалізацією – на 50%, за неосновними предметами – на 30%, з набуття практичних навичок за фахом – на 60%*. Це результат не слабого рівня теоретичної підготовки педагогів, і не відсутність бажання студентів та аспірантів вчитися – з цього приводу вони якраз хвилювались, а результат вимушеного аврального прийняття рішення в умовах екстремальної ситуації щодо запровадження практики освіти, до якої університет не готувався ні на підставі попередніх директивних вказівок органів управління освітою – таких до епідемії просто не було, ні на підставі автономних ініціатив із приводу переходу до дистанційної форми освіти – таке не є адаптивним для освітнього профілю університету, що здійснює підготовку фахівців переважно прикладного профілю, навіть у тому випадку, якщо йдеться про підготовку фахівців дошкільної освіти.

Невелика частина викладачів (не більше 4%), які вважають, що в результаті дистанційних занять якість освіти покращилася, обґрунтовують своє бачення наступним:

- покращилася можливість використання інтерактивних технологій;
- підвищилась якість інформаційної компетентності студентів;
- з'явилася можливість відпрацювання дистанційної комунікації викладачів і студентів;
- розширились і поглибились навички студентів у вирішенні тестових завдань, пошуку й підбору навчального матеріалу, презентацій до тем лекційного матеріалу;
- покращилися навички студентів з самоорганізації, раціонального розподілу часу для самостійних занять.

Таблиця 37

Думка викладачів про те, як вплинуло дистанційне навчання на якість освіти, набуття знань студентами, порівняно з очним навчанням в університеті, %

	Якість набуття студентами знань покращилася ($a = +1$)	Якість набуття студентами знань, у цілому, не змінилась ($b = 0$)	Якість набуття студентами знань погіршилась ($c = -1$)	Індекс спрямованості зміни якості освіти (Q) ¹⁸
За основною спеціалізацією	2,8	49,1	48,1	-0,5
За неосновними предметами	3,8	61,3	37,9	-0,3
За набуттям практичних навичок за спеціальністю	3,8	31,1	65,1	-0,6

На думку викладачів (практично кожен другий), негативні наслідки «карантинної освіти» полягають у наступному:

- складно судити про сумлінність виконання студентами освітніх завдань, відсутня можливість перевірити ступінь самостійності студентів у вирішенні завдань;
- немає вербального контакту зі здобувачами освіти та умов безпосередньої перевірки їх знань;
- є невідконтрольним списування студентів один в одного, немає умов виключення плагіату;
- особливо ускладнені індивідуальні заняття з музики, перш за все, за класом «фортепіано», ритміку не чути в Інтернет-просторі й погано сприймається викладачем на слух; крім того, майже в усіх студентів інструмент (піаніно) не налаштований за звучанням;
- деякі здобувачі розслабляються, відволікаються, ставляться до дистанційної освіти легкоковажно, їх увага розпорошується, відволікаються від занять;
- з інженерних спеціальностей стало неможливим проводити лабораторні заняття з технічних причин: у студентів немає такої техніки, приладів і матеріалів, які

¹⁸ **Примітка.** Індекс розрахований за формулою зваженої середньої: $Q = (a+c)/(a+b+c)$.

є в лабораторії університету. Це стосується також підготовки педагогів, які втратили можливість проводити в рамках педагогічної практики) заняття з учнями в школі (відпрацювання навичок дидактики, виховної комунікації тощо);

- стало складно здійснювати об'єктивну оцінку знань;
- багато студентів «ухиляються» від виконання навчальних завдань;
- не у всіх здобувачів освіти є доступ до якісного Інтернету;
- є труднощі формування практичних навичок студентів із курсу «Технологія швейного виробництва», оскільки важко перевірити, чи правильно майбутній фахівець тримає в руках голку, розмічальний олівець або пензлик і допомогти, підказати йому;
- на рівні практичних занять або семінарів студенти позбавлені можливості активної колективної дискусії, навичок виступу перед аудиторією;
- немає змоги розвивати **SOFT SKILLS**, що вимагає вміння працювати попарно, в команді;
- дистанційно складно пояснювати здобувачам деякі практичні та ситуативні завдання;
- не всі студенти психологічно підготовлені до тривалої роботи за комп'ютером для участі в дистанційному навчанні.

Розглянемо судження викладачів про дистанційну освіту, в цілому, враховуючи, що міркують вони, в основному, з досвіду участі в дистанційному навчанні в умовах самоізоляції.

Думка викладачів про основні *переваги* дистанційного навчання в період самоізоляції:

- для педагогів – це економія часу за рахунок відсутності необхідності ходити на роботу;
- що стосується вивчення іноземної мови, досвід дистанційних занять засвідчив, що успішно можуть бути використані синхронні технології: ICQ, SKYPE, відео-конференції; асинхронні технології: електронна пошта, блоги, форуми, Twitter, відео та аудіоподкасти, онлайн тестування. Під час занять за допомогою Інтернету тривога здобувачів освіти зменшується і вони стають більш упевненими;

- студенти та викладачі самостійно можуть обирати час, зручний для занять;
 - є можливість формувати студентські навички до самостійної роботи. Слухачі навчилися самостійно працювати в нових технологічних умовах, здійснювати комунікацію за допомогою платформ Zoom, Classroom.
- Думка викладачів про основні *недоліки* дистанційного навчання в період самоізоляції:
- погана якість Інтернет-зв'язку; низька пропускну здатність каналу для проведення Інтернет-конференції;
 - немає безпосереднього («живого») контакту зі студентами;
 - відсутність теоретично обґрунтованої, методично й технологічно якісно розробленої логістики дистанційної освіти;
 - і студенти, і викладачі слабо оснащені комп'ютерами достатньої потужності - швидкісними і з великою пам'яттю для опрацювання великого обсягу інформації;
 - недостатня підготовленість багатьох студентів, а також частини педагогів із ефективного використання комп'ютерної техніки та її програмного забезпечення;
 - неефективний контроль знань студентів, який значно відстає від можливостей контролю при безпосередньому контакті в навчальному процесі;
 - у зв'язку з переважанням письмової форми заліку та іспиту, складно ідентифікувати студента з фактичним виконавцем завдання;
 - надмірна кількість перевірок контрольних або залікових робіт, низька об'єктивність оцінювання знань здобувачів освіти;
 - значна перевантаженість (понад офіційний норматив) викладачів контактами зі студентами (необхідність розробки численних варіативних тестів і тривала перевірка великої кількості виконаних здобувачами письмових завдань);
 - невпевненість у сумлінності студентів при виконанні контрольних робіт;
 - частий технічний збій зв'язку через велике розмаїття у студентів комп'ютерної техніки та програмного забезпечення;

- надмірна затеоретизованість дистанційної освіти, відсутність у здобувачів можливості займатися в лабораторіях;
- відсутність оперативного доступу до джерел наукової інформації з професійно-орієнтованих дисциплін;
- надмірне фізичне та психічне навантаження на викладачів через тривале перебування за комп'ютером;
- важко засвоювати технологію і навички крою виробів на відстані, техніку безпеки виробництва;
- у студентів немає можливості забезпечити собі технічні матеріали для практичних занять (текстиль, прикладні матеріали, ватман, кальки, міліметровий папір, фарби), в тому числі й через неробочий стан профільних магазинів, особливо у віддалених населених пунктах;
- в окремих здобувачів проявляється занепокоєння, а часом і стрес в умовах епідемії, що заважає ефективній участі в заняттях;
- у деяких студентів відсутні навички самоорганізації та самодисципліни;
- відсутність умов колективного стимулювання і змагальності в навчальному процесі, відсутність «командної» роботи;
- деякі здобувачі слабо володіють комп'ютерною технікою.

Виходячи з отриманого досвіду, викладачі внесли наступні пропозиції щодо поліпшення якості навчання в умовах дистанційної освіти:

- розробити уніфіковані стандарти в формі модулів для дистанційної освіти;
- підвищити пропускну здатність Інтернет-каналу для проведення Інтернет-конференцій;
- розробити курси та провести навчання викладачів і студентів за новими технологіями електронного дистанційного навчання, провести відповідні тренінги;
- виділити студентам необхідну кількість часу (до 15 хвилин) для індивідуального консультування;
- скоротити кількість здобувачів освіти на одного викладача;
- ввести накопичувальну систему оцінювання студентів відповідно до успішності набуття ними знань;

- ввести в дію систему ECTS, що буде також сприяти поліпшенню якості заочного навчання;
- проводити тестування педагогів на готовність брати участь в дистанційній освіті;
- на першому курсі університету ввести обов'язковий курс «Інформаційна педагогіка» з удосконалення навичок роботи з інформаційним матеріалом у комп'ютерному середовищі;
- створити фонд уніфікованої комп'ютерної та периферійної техніки в університеті з єдиним програмним забезпеченням для тимчасового надання в безоплатне користування викладачам і студентам, у разі потреби;
- створення власної (університетської) якісної онлайн платформи;
- приділяти підвищену увагу розробці інтерактивних підручників і навчальних посібників.

В умовах докорінної зміни технології освіти – перехід від очної до дистанційної освіти – цілком об'єктивне побоювання викладачів позбутися роботи. Як свідчить дослідження, не бояться цього 49% опитаних, однак серед них 41,5% не виключають можливості втратити роботу. Явно побоюються втратити місце праці 44,3% і 6,7% педагогів не змогли висловити однозначної думки з цього приводу.

ВИСНОВКИ

На закінчення доречно узагальнити досвід дистанційної освіти в умовах екстремальної ситуації, відображений в емпіричних результатах проведеного дослідження. Цей досвід у загальному плані універсальний через спільність ситуації для університетів країни.

Найбільш загальний висновок стосується дистанційної освіти й полягає в тому, що система освіти як соціальний інститут обмежена в автономності прийняття рішень (незалежно від форми власності освітньої організації), що стосуються компетенції політики держави, або іншими словами, що торкаються інтересів держави в галузі соціальної або макроекономічної політики. Всезагальна дистанційна освіта в нинішніх соціальних реаліях неприйнятна за своєю надмірною дисперсністю, при якій система освіти втрачає більшість функцій соціального (в тому числі соціалізуючого) інституту. Вона перетворюється переважно в *дисперсну посередницьку організацію* з передання та контролю засвоєння студентами наукової інформації, здебільшого – теоретичної. Персоніфікація дистанційної освіти прийнятна для персональних занять із фахівцями, зайнятими у виробництві, які мають виробничий досвід та вирішили підвищити свою кваліфікацію. Але і в цьому випадку персоніфікація занять, яка в разі дистанційної технології неминуха, накладає на слухачів курсів великі фінансові обов'язки, оскільки через технологічні відмінності на різних виробництвах проводити заняття в колективній формі важко й витрати на надання викладачами персональних послуг лягають на 1-3-х слухачів. Можливі тільки обмежені в часі персональні консультації. Не викликає сумніву, що перехід системи професійної освіти на дистанційні форми навчання можливий лише як результат загальнодержавного рішення після глибокого вивчення ймовірних соціальних та економічних витрат такого кроку в масштабах держави в цілому. Це не виключає результативного застосування дистанційної форми освіти окремими організаціями професійної освіти для підвищення якості заочної освіти та для консалтингової діяльності в разі надання послуг із підвищення кваліфікації колишнім випускникам університету чи інших фахівців, або проведення благодійних пізнавальних занять переважно ознайомлювального чи просвітницького характеру для представників різних соціальних груп населення,

включаючи пенсіонерів (швидше за все, на платній основі, в тому числі за рахунок благодійних організацій чи соціальних фондів).

Однак бувають події загальнонаціонального масштабу, коли перехід на дистанційну форму освіти є вимушеним заходом і передбачений державною політикою. Як правило – це екстремальні ситуації на зразок нинішньої коронавірусної епідемії. У цьому випадку мова йде про національну безпеку, і перехід до дистанційної форми освіти є виконанням загальнодержавного завдання, тобто для організацій освіти – вимушеним заходом, директивно обов'язковим для виконання. І тоді актуальним є питання: як перехід із очної на дистанційну освіту зробити результативним? З огляду на те, що такий досвід організації освіти в умовах самоізоляції є першим в історії держави, його доцільно вивчити та узагальнити. Намір вирішити таке завдання спонукало Мукачівський державний університет здійснити соціологічне дослідження студентів, аспірантів і викладачів, що переслідує також мету зберегти в умовах дистанційної освіти той рівень її якості, який характерний для очного навчання.

Хоча дослідження присвячене вирішенню приватних завдань в інтересах університету, проте, в ході дослідження виявлено ряд проблем, що мають загальний характер і дозволяють зробити висновки, прийнятні й для інших організацій професійної освіти. Ці висновки полягають у наступному:

1. Необхідно враховувати, що нинішня форма вимушеної дистанційної освіти в умовах самоізоляції через епідемію є масовим явищем у масштабах усієї держави й не залежить від ритму роботи професійно-освітнього закладу, може бути знову введена державою в будь-якій екстремальній ситуації. З цієї причини вдосконалення та оптимізація методів дистанційної освіти залишається актуальним завданням для всіх освітніх організацій, в першу чергу, саме для екстремальних ситуацій.

2. Зі сказаного, а також із результатів дослідження випливає, що доцільно увагу організацій професійної освіти сконцентрувати на таких завданнях:

- створення (або вибір) уніфікованих електронних комп'ютерних платформ для гарантії безперебійної дистанційної комунікації зі студентами протягом тривалого періоду;

- розробка методичного посібника-практикуму, як для персоналу, так і для студентів університету, з правил користування електронною технологією для віддаленої тривалої комунікації;
- створення в університеті «банку» уніфікованої комп'ютерної техніки необхідної потужності, а також комп'ютерної периферійної техніки для подальшого їх надання в тимчасове користування викладачам і студентам, у разі потреби;
- формування уніфікованого загальнодоступного (безкоштовного) для викладачів і студентів репозитарію навчальної та наукової літератури, включаючи наукову періодику. Такий репозитарій може формуватися на базі бібліотеки, в якій для цього повинен бути створений методичний центр зі штатом, що включає як мінімум програміста й оператора комп'ютера;
- і що найважливіше: слід розгорнути широкомасштабну адаптацію підручників, навчальних посібників і допоміжних освітніх матеріалів до інтерактивних форм навчання, або підготовку таких підручників, що може потребувати кількох років. Інтерактивний підручник обов'язково повинен складатися з 3-х частин: 1) власне текстова частина; 2) суміщений із текстом підручника практичний блок (у тому числі з гуманітарних дисциплін) для самоконтролю студентом ступеня засвоєння теоретичного матеріалу; 3) практикум-тренажер, що дозволяє здобувачам на практичних прикладах пройти логістику виробничої діяльності відповідно до профілю обраної спеціальності.

Це не виключає четвертого етапу – реальної професійної практики, організація та реалізація якої залежить від спеціальності та евристичного потенціалу університету.

3. На випадок екстремальних ситуацій, подібних до епідемії коронавірусу, в університеті слід створити відповідний його масштабам соціальний фонд для надання допомоги викладачам та студентам у випадку зтягання характеру екстремальної ситуації. Результати дослідження свідчать про те, що криза матеріальних можливостей, наприклад, для 60% викладачів Мукачівського держуніверситету, що

мають деякий грошовий резерв, настає приблизно через 4 місяці після самоізоляції; 50% педагогів і гадки не мають, з якого джерела їм вдасться поповнити свій бюджет, якщо резерв грошей закінчиться (скажімо, через 4 місяці). Гірша ситуація в тих 40% викладачів, у яких немає резерву грошей. Як зазначили респонденти, в разі фінансової кризи в бюджеті сім'ї вони будуть змушені шукати форми підробітку. Комусь вдасться влаштуватися репетитором (хоча в умовах карантину це досить складно), комусь – зайнятися перевезенням пасажирів (у кого є автомобіль), хтось, в сільській місцевості, спробує реалізувати наявну у власності сільськогосподарську продукцію. Але всі зайняті підробітком викладачі фактично випадають із навчального процесу або будуть його «спотворювати» через відсутність часу. Подібну ситуацію університетам доцільно виявити напередодні оголошення карантину, щоб було достатньо часу оцінити потенційні розміри затребуваної допомоги в інтересах збереження стабільності освітнього процесу в умовах дистанційного навчання.

Додаток 1

**Зразки соціологічних анкет для дослідження
результативності дистанційної освіти в умовах
екстремальної ситуації (епідемії)**

Додаток 1.1

Анкета для опитування студентів

АНКЕТА СТУДЕНТА
(Навчання в умовах самоізоляції)

Шановні студенти!

Психологічна служба Мукачівського державного університету за підтримки ректорату звертається до Вас з проханням ознайомитись з даною анкетою і відповісти на питання. Анкета містить запитання щодо вашого життя та навчання в умовах самоізоляції.

Анкета є анонімною. Результати даного опитування будуть використані в узагальненому вигляді для науково-практичних рекомендацій спрямованих на підвищення якості освітнього процесу в МДУ. Просимо відповідати на питання анкети об'єктивно та відверто.

В умовах епідемії та введення загальнодержавного карантину, університет здійснює навчання в дистанційній формі. Нас цікавить, яка ефективність такого навчання, як воно сприяє чи утрудняє освоєння Вами знань.

При заповненні анкети виберіть відповідний числовий код варіанта відповіді, який збігається з Вашою думкою або напишіть свою відповідь, якщо вона не наводиться.

1. На якому курсі Ви навчаєтесь?

Курс _____

2. За якою освітньою програмою (спеціальністю)?

3. На яких умовах Ви здобуваєте вищу освіту?

1 – Платно

2 – За рахунок бюджету

3 – За цільовим направленням за рахунок бюджету

4 – За цільовим направленням за рахунок підприємства (установи)

4. Будь ласка, вкажіть, що Ви відчули у наведених трьох ситуаціях: 1) коли вперше дізналися про те, що в країні виникла епідемія коронавірусу; 2) коли дізналися, що в країні, в тому числі і для студентів, вводять карантин; 3) що відчуваєте зараз? (Виберіть по одному числовому коду в кожному стовпчику)

Відчуття	1. Коли вперше дізналися про те, що в країні виникла епідемія коронавірусу	2. Коли дізналися, що в країні, в тому числі і для студентів, вводять карантин?	3. Що відчуваєте зараз?
Байдужість	1	1	1
Цікавість	2	2	2
Занепокоєння	3	3	3
Роздратування	4	4	4
Побоювання	5	5	5
Переляк	6	6	6
Боязнь	7	7	7
Стійкий невроз	8	8	8
Стрес (доходить до нервового зриву)	9	9	9
Інший стан (вкажіть)			

5. Де Ви перебуваєте в період самоізоляції? (Будь ласка, дайте будь-яку кількість відповідей по рядку у відповідності з ситуацією)

Місце перебування	Увесь період	Переважно	Іноді
1. Вдома, з батьками	1	2	3
2. Вдома, в інших родичів	1	2	3
3. У друзів, знайомих	1	2	3
4. На орендованій квартирі	1	2	3
5. У від'їзді, в іншому регіоні	1	2	3
Інше (що саме?)			

6. Як ставитесь до того, що в період самоізоляції у Вас припинились безпосередні (не віртуальні!) контакти з однокурсниками, зі студентським колективом? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Ставлюся до цього з байдужістю
 - 2 – Безпосередніх контактів не вистачає, але ставлюся до цього спокійно
 - 3 – Відсутність безпосередніх контактів турбує, але ставлюся до цього з розумінням
 - 4 – Відсутність безпосередніх контактів з однокурсниками дуже турбує, відчуваю себе не комфортно.
 - 5 – Інша думка (яка?) _____
-
-
-
-
-
-

7. У якій формі Ви підтримуєте контакти зі своїми однокурсниками в період самоізоляції? (Можна обрати декілька відповідей)

- 1 – Через мережу Інтернет.
- 2 – Засобами телефонного зв'язку
- 3 – Зустрічаємось
- 4 – Ніяк не підтримую

8. Перебування на самоізоляції створює Вам фізичні незручності? (Можна обрати декілька відповідей)

- 1 – Не створює, не люблю багато рухатись
- 2 – Створює, бо немає умов для активного фізичного заняття
- 3 – Частково створює, але намагаюсь рухатись, робити зарядку
- 4 – Активно займаюсь зарядкою, спортом
- 5 – Активно займаюсь фізичною роботою

9. Як Ви оцінюєте стан Вашого здоров'я в цілому? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Здоров'я відмінне, добре
- 2 – Іноді хворію, але звичайними хворобами
- 3 – Здоров'я не дуже міцне, часто хворію
- 4 – Маю хронічне захворювання
- 5 – Маю інвалідність

10. Як складається стан Вашого здоров'я за період перебування в умовах самоізоляції? (Можна обрати декілька відповідей)

- 1 – В цілому не змінився
- 2 – Трохи погіршився фізично
- 3 – Трохи погіршився психічно
- 4 – Сильно погіршився фізично
- 5 – Сильно погіршився психічно

11. За період знаходження на самоізоляції Ви надавали допомогу іншим, які її потребують? (Оберіть по одному числовому коду у відповідних рядках).

Кому надавали допомогу	Надавав (ла) одноразово	Надавав (ла) неодноразово	Був готовий (була готова) надати допомогу, але вона не була потрібна	Допомога була потрібна і я був готовий (була готова) її надати, але у мене не було можливості
1. Своїм близьким рідним	1	2	3	4
2. Знайомим дорослим людям	1	2	3	4
3. Своїм друзям, знайомим одноліткам	1	2	3	4
4. Незнайомим дорослим людям	1	2	3	4
Іншим (кому?)				

12. Скільки днів Ви вже перебуваєте в умовах самоізоляції? (Напишіть) _____ днів

13. Тривалість перебування в умовах самоізоляції Ви вважаєте...: (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Незначною
- 2 – В цілому прийнятною
- 3 – Значною
- 4 – Надмірною

14. У якій мірі Ви вважаєте карантинні заходи, вжиті проти поширення епідемії, адекватними небезпеці зараження? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Цілком адекватні загрози зараження коронавірусом
- 2 – В цілому прийнятні для випадку епідемії, хоча небезпека зараження невелика
- 3 – Деяко перебільшені, навряд чи був потрібний карантин у нинішній ситуації
- 4 – Надмірні, думка про безпеку зараження від коронавірусу не відповідає дійсності
- 5 – Інша думка (яка?) _____

15. Як вплинула самоізоляція на Вашу участь в освітньому процесі в цілому? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Умови навчання дещо погіршилися
- 2 – Умови навчання істотно погіршилися
- 3 – Умови навчання в цілому не змінилися
- 4 – Умови навчання дещо покращилися
- 5 – Умови навчання істотно покращилися
- 6 – Інша думка (яка?) _____

16. Якими є умови для занять за місцем Вашого перебування? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Є окрема кімната, в якій можна усамітнитись під час участі в дистанційних заняттях
- 2 – Окремої кімнати немає, але є відносно автономне місце, де я можу без перешкод брати участь у дистанційних заняттях
- 3 – Постійного місця для занять немає, щоразу для участі в дистанційних заняттях потрібно пристосовуюся
- 4 – Умови погані, зовсім немає зручного місця для участі в дистанційних заняттях.

17. Під час Вашої участі в дистанційних заняттях виникають сторонні перешкоди? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Ні, ніхто не турбує
- 2 – Іноді виникають, але не дуже заважають
- 3 – Часто виникають, але не дуже заважають
- 4 – Іноді виникають, і дуже заважають
- 5 – Часто виникають, і дуже заважають
- 6 – Постійно і дуже заважають

18. У період самоізоляції чи виникають у Вас труднощі у доступі до навчальної літератури? (Оберіть по одному числовому коду у кожному стовпчику)

	1. Література за професійною підготовкою	2. Література за не основними дисциплінами	3. Практичні посібники
Труднощів не має, вся необхідна навчальна література доступна	1	1	1
Труднощі у доступі до навчальної літератури є, але незначні	2	2	2
Труднощі в доступі до навчальної літератури великі	3	3	3

19. В цілому, як вплинуло введення дистанційне навчання на якість Вашої освіти, здобуття знань у порівнянні з очним навчанням в університеті? (Дайте відповідь по кожному рядку)

	Якість здобуття знань покращилась	Якість здобуття знань у цілому не змінилась	Якість здобуття знань погіршилась
1. За предметами основної кваліфікації	1	2	3
2. За не основними дисциплінами	1	2	3
3. Щодо здобуття практичних навичок професії	1	2	3

20. Якщо через запровадження дистанційної форми навчання якість Вашої освіти, у порівнянні з очною формою, **ПОКРАЩИЛАСЯ, то в чому саме це позначилось? (Напишіть)**

21. Якщо через запровадження дистанційної форми навчання якість Вашої освіти, у порівнянні з очною формою, **ПОГІРШИЛАСЯ, то в чому саме це позначилось? (Напишіть)**

22. Яка Ваша технічна оснащеність для участі в дистанційному навчанні? (Можна обрати кілька відповідей)

- 1 – Маю особистий стаціонарний комп'ютер
 - 2 – Маю особистий ноутбук
 - 3 – Маю особистий мобільний телефон чи планшет
 - 4 – Особистої техніки не маю, але вона є в сім'ї, і я можу користуватись
 - 5 – Особистої техніки не маю, але взяв на тимчасове користування у знайомих, родичів, друзів
 - 6 – Особистої техніки не маю, але взяв напрокат
 - 7 – Інша ситуація (яка?) _____
-
-
-

23. Чи є проблеми у процесі користування технікою під час участі у дистанційному навчанні? (Можна обрати кілька відповідей)

- 1 – Немає, техніка працює безперебійно
 - 2 – Є, бо техніка не нова й іноді (або часто) зависає
 - 3 – Є, техніка не моя, і не завжди вдається використовувати її протягом всього необхідного часу
 - 4 – Є, бо є перебої (іноді або часто) з Інтернетом
 - 7 – Інша ситуація (яка?) _____
-
-

24. Чи є проблеми сприйняття навчального матеріалу під час дистанційного заняття? (Можна обрати декілька відповідей)

- 1 – Немає, до дистанційної форми занять вдалося повністю пристосуватись
 - 2 – Є проблеми через незвичне сприйняття лекції (заняття)
 - 3 – Є проблеми через незадовільну форму викладання
 - 4 – Є проблеми через технічні збої під час викладання з вини викладача
 - 5 – Є проблеми із-за технічних збоїв під час викладання з вини технічної служби університету
 - 6 – Навчальний матеріал слабо пристосований для його трансляції в електронній формі (мало наочного матеріалу, громіздкий текст, не має інтерактивної форми.....)
 - 7 – Інша думка (яка?) _____
-
-
-
-
-

25. Будь ласка, напишіть основні ПЕРЕВАГИ дистанційного навчання в період самоізоляції: _____

26. Будь ласка, напишіть основні НЕДОЛІКИ дистанційного навчання в період самоізоляції: _____

27. Зважаючи на набутий досвід, що Ви можете запропонувати для покращення якості дистанційної освіти в аналогічних ситуаціях?

28. Якщо не враховувати сон, як Ви проводите час в умовах самоізоляції? (Вкажіть у кожному рядку який процент (приблизно) в середньому в тиждень Ви витрачаєте на різні види діяльності)

Види діяльності	Відсоток (запишіть у відповідних рядках)
1. Навчання (всі види в сукупності)	
2. Перегляд фільмів, ТВ, відео	
3. Читання літератури, преси	
4. Прослуховування музики	
5. Зустріч з друзями, знайомими	
6. Прогулянки на природі, катання на машині, мотоциклі, велосипеді	
7. Заняття хобі (вишивати, майструвати й т.д.)	
8. Ігри на комп'ютері, інші ігри	
9. Комунікація, листування в Інтернеті, в тому числі в соціальних мережах	
10. Заняття спортом, гімнастикою	
11. Різні побутові справи: прибирання по дому, робота в городі, саду, з тваринами, в цілому по будинку (включаючи прибирання)	

29. Чи є у Вас занепокоєння, що у результаті дистанційної освіти не отримаєте необхідної якісної освіти за фахом? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Зовсім не побоююся
- 2 – В цілому не побоююся, але ймовірність цього не виключаю
- 3 – В якійсь мірі побоююся, хоча багато залежить від мене самого (самої)
- 4 – Дуже побоююся, але буду що-небудь робити, щоб уникнути цього
- 5 – Якість освіти за фахом однозначно буде поганою
- 7 – Інша думка (яка?) _____

НАСАМКІНЕЦЬ, ДЕКІЛЬКА СЛІВ ПРО СЕБЕ:

30. Ваша стать:

- 1 – Чоловіча
- 2 – Жіноча

31. Де ви проживаєте сьогодні (під час перебування в самоізоляції)?

- 1 – В Ужгороді, Мукачево
- 2 – В іншому районному центрі
- 3 – В селі, селищі
- 4 – Інше _____

ЩИРО ДЯКУЄМО ЗА ДОПОМОГУ У ДОСЛІДЖЕННІ!

Анкета для опитування викладачів

АНКЕТА ВИКЛАДАЧА
(ПРАЦЯ В УМОВАХ САМОІЗОЛЯЦІЇ)

Шановні викладачі!

Психологічна служба Мукачівського державного університету за підтримки ректорату звертається до Вас з проханням ознайомитись з даною анкетою і відповісти на питання. Анкета містить запитання щодо вашого життя та викладання в умовах самоізоляції.

Анкета є анонімною. Результати даного опитування будуть використані в узагальненому вигляді для науково-практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення якості освітнього процесу в МДУ.

В умовах епідемії та введення загальнодержавного карантину університет організовує навчальний процес у дистанційній формі. Нас цікавить Ваша думка про те, яка ефективність такого навчання, як ця форма навчання змінила стиль Вашої роботи.

При заповненні анкети виберіть числовий код варіанта відповіді, який збігається з Вашою думкою або напишіть свою відповідь, якщо такий варіант не зазначено.

1. Який загальний стаж Вашої викладацької роботи?
_____ років
2. Скільки років Ви працюєте в цьому університеті?
_____ років
3. Ваш науковий ступінь:
1 – Доктор наук
2 – Кандидат наук
3 – Не маю наукового ступеня
4. Вчене звання:
1 – Професор
2 – Доцент
3 – Не маю вченого звання
5. Вкажіть профіль дисциплін, які Ви викладаєте?

6. Яка Ваша завантаженість в університеті сьогодні?
1 – Працюю понад одну ставку
2 – Працюю на повну ставку
3 – Завантаженість менше ставки

7. Які у Вас взаємовідносини зі студентами?

- 1 – Повне взаєморозуміння → → → *Перейдіть до питання 9*
 2 – Інколи бувають непорозуміння
 3 – Повне нерозуміння

8. Якщо у Вас бувають конфлікти у взаєминах зі студентами, то з якої причини?

(Можна вибрати декілька відповідей)

- 1 – Труднощі, пов'язані з віком студентів (їх субкультурою)
 2 – Не задовольняє відношення студентів до навчання
 3 – Не завжди готуються до семінарів, практичних занять
 4 – Прогулюють заняття
 5 – Грублять, не поважають старших
 6 – Зловживають психоактивними речовинами (курять, споживають алкоголь, наркотики)
 7 – Інші причини (які?) _____

9. На яких принципах Ви будете взаємовідносини зі студентами?
(Виберіть одну відповідь)

- 1 – Студенти повинні беззаперечно виконувати усі вимоги викладача, і не більше
 2 – Відносини зі студентами будуються на основі взаєморозуміння
 3 – Взаємини зі студентами будуються на засадах паритетних, демократичних засадах
 4 – Взаємини зі студентами формальні
 5 – Інше _____

10. Дайте, будь ласка, оцінку якості контингенту студентів, з якими Ви працюєте: (Оберіть відповідь у кожному рядку)

	Високий	Середній	Низький
1. Рівень працездатності	1	2	3
2. Рівень стомлюваності	1	2	3
3. Рівень стресостійкості	1	2	3
4. Рівень саморегуляції	1	2	3
5. Фізичне здоров'я	1	2	3
6. Гуманність способів взаємодії, взаємовідносин	1	2	3
7. Культура поведінки	1	2	3
8. Конструктивна активність у соціальній поведінці	1	2	3

11. Будь ласка, вкажіть, що Ви відчули у наведених трьох ситуаціях: 1) коли вперше дізналися про те, що в країні виникла епідемія коронавірусу; 2) коли дізналися, що в країні, в тому числі для студентів і викладачів університету, вводиться карантин; 3) що Ви особисто відчуваєте зараз? (Виберіть по одному числовому коду в кожному стовпчику)

Відчуття	1. Коли вперше дізналися про те, що в країні виникла епідемія коронавірусу	2. Коли дізналися, що в країні, в тому числі для студентів і викладачів університету, вводиться карантин?	3. Відчуття сьогодні
Байдужість	1	1	1
Цікавість	2	2	2
Занепокоєння	3	3	3
Роздратування	4	4	4
Побоювання	5	5	5
Переляк	6	6	6
Боязнь	7	7	7
Стійкий невроз	8	8	8
Стрес (доходить до нервового зриву)	9	9	9
Інший стан (вкажіть)			

12. Які Ваші житлові умови у теперішній час? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Окремий будинок, власний
- 2 – Окремий будинок, не власний (батьків або інших родичів)
- 3 – Окремий будинок, орендований
- 4 – Окрема квартира, власна
- 5 – Окрема квартира, орендована
- 6 – Кімната (кімнати) в будинку, квартирі (орендованій)
- 7 – Гуртожиток, готель
- 8 – Інше місце проживання (яке?) _____

13. Де Ви перебуваєте в період самоізоляції? (Будь ласка, дайте відповідь у відповідних рядках по кожній позиції)

Місце перебування	Весь період	Переважно	Інколи
1. У власному будинку	1	2	3
2. У будинку з батьками або іншими родичами	1	2	3
3. В орендованому будинку	1	2	3
4. В окремій власній квартирі	1	2	3
5. В окремій орендованій квартирі, орендованій	1	2	3
6. Кімнати (кімнатах) в будинку або квартирі, орендованій	1	2	3
7. Гуртожитку, готелю	1	2	3
Інше (що саме?)			

14. У якій мірі Ви знайомі з основними симптомами захворювання на коронавірус? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Повністю володію цією інформацією
- 2 – Володію цією інформацією у загальних рисах
- 3 – Не володію цією інформацією
- 4 – Така інформація мене не цікавить

15. У якій мірі Вам вдається дотримуватись вимог карантину? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Вдається дотримуватись у повній мірі
- 2 – В цілому дотримуватись вдається, проте не в усьому
- 3 – Здебільшого не вдається дотримуватись
- 4 – Не бачу в цьому потреби

16. Чи виникали у Вас труднощі в перші дні оголошення карантину в забезпеченні санітарно-гігієнічними засобами, які необхідні для дотримання вимог карантину? (Будь ласка, дайте відповідь у кожному рядку по кожній позиції)

Засоби	Виникали значні труднощі	Виникали труднощі середньої або невеликої міри	Труднощів не виникло	У мене не було потреби в цих засобах
1. Формування запасу ліків, необхідних у зв'язку з наявністю хронічного захворювання	1	2	3	4
2. Формування запасу ліків на випадок звичайних захворювань	1	2	3	4

Засоби	Виникали значні труднощі	Виникали труднощі середньої або невеликої міри	Труднощів не виникло	У мене не було потреби в цих засобах
3. Формування запасу санітарних, дезінфекційних засобів (в тому числі для розпилення)	1	2	3	4
4. Формування запасу засобів господарської санітарії (пральний порошок, мило, зубна паста ...)	1	2	3	4
5. Придбання захисних масок	1	2	3	4
6. Придбання захисних рукавичок	1	2	3	4
7. Формування запасу продуктів	1	2	3	4
8. В іншому відношенні (якому?)				

17. Чи є у Вас сьогодні труднощі в забезпеченні санітарно-гігієнічними засобами, які необхідні для дотримання вимог карантину?(Будь ласка, дайте відповідь у кожному рядку по кожній позиції)

Засоби	Виникали значні труднощі	Виникали труднощі середньої або незначної міри	Труднощів не виникло	У мене не було потреби в цих засобах
1. Формування запасу ліків, необхідних у зв'язку з наявністю хронічного захворювання	1	2	3	4
2. Формування запасу ліків на випадок звичайних захворювань	1	2	3	4
3. Формування запасу санітарних, дезінфікуючих засобів (в тому числі для розпилення)	1	2	3	4
4. Формування запасу засобів господарської санітарії (пральний порошок, мило, зубна паста ...)	1	2	3	4

Засоби	Виникали значні труднощі	Виникали труднощі середньої або незначної міри	Труднощів не виникло	У мене не було потреби в цих засобах
5. Придбання захисних масок	1	2	3	4
6. Придбання захисних рукавичок	1	2	3	4
7. Формування запасу продуктів	1	2	3	4

18. Скільки днів загалом Ви вже перебуваєте в умовах самоізоляції?

(Напишіть) _____ днів

19. Чи вважаєте Ви тривалість перебування на самоізоляції:

(Оберіть одну відповідь)

- 1 – Незначною
- 2 – В цілому прийнятною
- 3 – Значною
- 4 – Надмірною

20. Перебування на самоізоляції створює Вам фізичні незручності? *(Можна обрати декілька відповідей)*

- 1 – Не створює, не люблю багато рухатись
- 2 – Створює, бо немає умов для фізичного заняття
- 3 – Частково створює, але намагаюсь рухатись, робити зарядку
- 4 – Активно займаюсь зарядкою, спортом
- 5 – Активно займаюсь фізичною роботою

21. Як Ви оцінюєте стан Вашого здоров'я в цілому, яким воно було до самоізоляції?

(Оберіть одну відповідь)

- 1 – Здоров'я відмінне, добре
- 2 – Іноді хворію, але звичайними хворобами
- 3 – Здоров'я не дуже міцне, часто хворію
- 4 – Маю хронічне захворювання
- 5 – Маю інвалідність

22. Як Ви оцінюєте стан Вашого здоров'я під час перебування на самоізоляції?

(Оберіть одну відповідь)

- 1 – В цілому не змінився
- 2 – Трохи погіршився фізично
- 3 – Трохи погіршився психічно
- 4 – Сильно погіршився фізично
- 5 – Сильно погіршився психічно

23. За період перебування на самоізоляції Ви потребували соціальної допомоги?

- 1 – Так, одного разу
- 2 – Так, неодноразово
- 3 – Ні → → → Перейдіть до питання 26

24. Якщо Ви потребували допомоги, то яку? (Будь ласка, вкажіть)

25. Хто Вам допоміг? (Можна обрати кілька відповідей)

- 1 – Рідні у своїй сім'ї
 - 2 – Рідні, які не живуть зі мною
 - 3 – Сусіди
 - 4 – Знайомі, друзі
 - 5 – Волонтери
 - 6 – Соціальна служба
 - 7 – Хтось інший (хто?) _____
-
-

8 – Допомоги ніхто не надавав

26. В якій мірі Ви вважаєте карантинні заходи, вжиті проти поширення епідемії, адекватними щодо небезпеки зараження? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Цілком адекватні загрозі зараження коронавірусом
 - 2 – В цілому прийнятні для випадку епідемії, хоча небезпека зараження невелика
 - 3 – Деяко перебільшені, навряд чи був потрібний карантин у нинішній ситуації
 - 4 – Надмірні, думка про небезпеку зараження від коронавірусу не відповідає дійсності
 - 5 – Інша думка (яка?) _____
-
-

27. На Вашу думку, як вплинула самоізоляція на Вашу участь у навчальному процесі в цілому? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Умови навчання студентів деяко погіршилась
 - 2 – Умови навчання студентів істотно погіршилась
 - 3 – Умови навчання студентів в цілому не змінилась
 - 4 – Умови навчання студентів деяко покращилась
 - 5 – Умови навчання студентів істотно покращилась
 - 6 – Інша думка (яка?) _____
-
-

28. Як Ви організуєте заняття зі студентами в умовах самоізоляції?

- 1 – За допомогою Інтернет-зв'язку, читаю лекції
- 2 – За допомогою Інтернет-зв'язку, проводжу семінари
- 3 – За допомогою Інтернет-зв'язку, проводжу консультації
- 4 – За допомогою Інтернет-зв'язку, задаю завдання для самостійної роботи
- 5 – Заняття не проводжу, буду надолужувати згаяне після завершення самоізоляції

29. Якщо Ви не проводите заняття, то з якої причини? (Будь ласка, напишіть) _____

30. Чи сприяють умови за місцем нинішнього Вашого перебування для того, щоб Ви могли проводити Інтернет заняття зі студентами? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Маю окрему кімнату, в якій можна усамітнитись, для проведення дистанційного заняття
- 2 – Окремої кімнати немає, але є відносно автономне місце, де я можу без перешкод проводити дистанційні заняття
- 3 – Постійного місця немає, щоразу для проведення дистанційного заняття необхідно пристосовуватись
- 4 – Умови для проведення дистанційного заняття погані, зовсім немає зручного місця для роботи
- 5 – Інша ситуація (яка?) _____

31. Під час проведення Вами дистанційних занять зі студентами виникають сторонні перешкоди? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Ні, ніхто не турбує
- 2 – Іноді виникають, але не дуже заважають
- 3 – Часто виникають, але не дуже заважають
- 4 – Іноді виникають, і дуже заважають
- 5 – Часто виникають, і дуже заважають
- 6 – Постійно і дуже заважають

32. Чи виникають у Вас труднощі у період самоізоляції з наявністю необхідних навчальних матеріалів? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Труднощів немає, є всі необхідні матеріали для проведення занять
- 2 – Труднощі є, але вони незначні
- 3 – Є значні труднощі для проведення занять через відсутність необхідних навчальних матеріалів
- 4 – Друга думка (яка?) _____

33. Якщо труднощі є, то, насамперед, чого не вистачає? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Доступу до теоретичної літератури
- 2 – Доступу до наукової періодики
- 3 – Доступу до наочних посібників
- 4 – Ні (або не вистачає) інтерактивних електронних підручників
- 5 – Інші проблеми (які?) _____

34. На Вашу думку, в цілому як вплинуло введення дистанційного навчання на якість освіти, здобуття знань студентами, у порівнянні з очним навчанням в університеті? (Позначте відповідь у кожному рядку)

	Якість здобуття студентами знань покращилась	Якість здобуття знань студентами в цілому не змінилась	Якість здобуття студентами знань погіршилась
1. За основною кваліфікацією	1	2	3
2. За не основними предметами	1	2	3
3. За здобуттям практичних навичок за кваліфікацією	1	2	3

35. Якщо Ви вважаєте, що **ПОКРАЩИЛАСЬ якість освіти через запровадження дистанційної форми навчання у порівнянні з очною формою, то в чому саме це позначилось? (Напишіть)** _____

36. Якщо із запровадженням дистанційного навчання якість освіти, набуття знань в порівнянні з очним навчанням в університеті **ПОГІРШИЛАСЬ, то в чому саме це позначилось? (Напишіть)** _____

37. Яка Ваша технічна оснащеність для проведення дистанційних занять зі студентами? (Можна обрати кілька відповідей)

- 1 – Маю стаціонарний персональний комп'ютер
 - 2 – Маю особистий ноутбук
 - 3 – Маю особистий мобільний телефон чи планшет
 - 4 – Особистої техніки не маю, але вона є в сім'ї, і можу користуватись
 - 5 – Особистої техніки не маю, але взяв(ла) на тимчасове користування у знайомих, родичів, друзів, інших людей
 - 6 – Особистої техніки не маю, але взяв(ла) напрокат
 - 7 – Інша ситуація (яка?) _____
-

38. У якій мірі Ви володієте комп'ютером? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Добре
- 2 – На середньому рівні
- 3 – Слабо

39. Чи виникають проблеми у процесі користування технічними пристроями під час проведення Вами занять зі студентами? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Ні, нема, техніка працює безперебійно
 - 2 – Є, тому, що техніка не нова, і іноді (часто) зависає
 - 3 – Є, техніка не моя і не завжди вдається використовувати її протягом всього необхідного часу
 - 4 – Є, через те, що є перебої (іноді або часто) з доступом до мережі Інтернет.
 - 7 – Інша ситуація (яка?) _____
-

40. Будь ласка, перерахуйте основні ПЕРЕВАГИ дистанційного навчання в період самоізоляції:

41. Будь ласка, перерахуйте основні НЕДОЛІКИ дистанційного навчання в період самоізоляції:

42. З Вашого нинішнього досвіду, що б Ви змогли запропонувати для поліпшення якості організації дистанційної освіти в аналогічних ситуаціях?

43. Чи виникає у Вас занепокоєння з приводу того, що в результаті дистанційної освіти може відбутись скорочення штату в університеті? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Зовсім не хвилює
 - 2 – В цілому не хвилює, але ймовірність цього не виключаю
 - 3 – Хвилює
 - 4 – Інша думка (яка?) _____
-
-

НАСАМКІНЕЦЬ, ДЕКІЛЬКА СЛІВ ПРО СЕБЕ:

44. Ваша стать:

- 1 – Чоловіча
- 2 – Жіноча

45. Ваш вік: _____ *років*

46. Вкажіть, будь ласка, ваш середній дохід (приблизно) на одного члена Вашої сім'ї в місяць: _____ *гривень*

47. Які життєві можливості забезпечує бюджет Вашої сім'ї (або Ваш особисто, якщо немає сім'ї)? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – Можу собі дозволити придбати будь-що, навіть найдорожчі
- 2 – Грошей вистачає на харчування, одяг, предмети тривалого користування і відпочинок
- 3 – Живемо від зарплати до зарплати, грошей вистачає тільки на харчування та необхідний одяг
- 4 – Ледве зводимо кінці з кінцями, грошей не завжди вистачає навіть на харчування

48. Де Ви проживаєте в даний час (за фактом місця проживання)? (Оберіть одну відповідь)

- 1 – В Ужгороді, Мукачеві
- 2 – В іншому районному центрі
- 3 – В селі, селищі

49. У Вас є господарство або транспорт? (Можна вибрати будь-яку кількість відповідей)

- 1 – Сад
- 2 – Город
- 3 – Худоба
- 4 – Автомобіль
- 5 – Можливість здавати нерухомість в оренду
- 6 – Власний бізнес
- 7 – Нічого з цього нема

- 50. Як змінилось матеріальне становище Вашої сім'ї (або особисто Ваше, якщо немає сім'ї) за час перебування на самоізоляції?**
- 1 – Покращилось (на скільки %, приблизно _____ %)
 - 2 – В цілому не змінилось
 - 3 – Погіршилось (на скільки %, приблизно _____ %)
- 51. Чи були у Вас деякі заощадження для того, щоб забезпечити для сім'ї (або для себе особисто, якщо не має сім'ї) прийнятну життєдіяльність ?**
- 1 – Були
 - 2 – Не були
- 52. Якщо були, на який термін дозволяють ваші заощадження прожити Вашій сім'ї (або Вам особисто, якщо немає сім'ї) в умовах самоізоляції в цілому нормально?**
На _____ місяців
- 53. Якщо у Вас є матеріальні труднощі, як Ви їх вирішуєте або маєте намір вирішувати? (Можна обрати декілька відповідей)**
- 1 – Візьму кредит в банку
 - 2 – Візьму в борг засоби у родичів, знайомих
 - 3 – Щось продам зі свого майна
 - 4 – Продам деякі продукти, худобу
 - 5 – Буду підробляти
 - 6 – Не знаю, як буду вирішувати цю проблему

ДЯКУЄМО ЗА ДОПОМОГУ В ДОСЛІДЖЕННІ!

Додаток 2

Таблиці парної пов'язаності показників за підсумками опитування студентів

Таблиця 1

Відчуття студентів різних курсів у період, коли вперше дізналися про те, що в країні виникла епідемія коронавірусу, %

Відчуття	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Байдужість	9,1	6,0	11,8	8,9	4,8	4,1
Цікавість	14,7	10,1	7,1	11,0	20,2	8,2
Занепокоєння	43,3	48,2	45,5	42,4	44,2	53,1
Роздратування	2,6	1,8	1,9	0,0	2,9	2,0
Побоювання	20,3	22,0	20,4	20,0	17,3	20,4
Переляк	3,5	7,7	9,0	12,6	3,8	0,0
Боязнь	3,0	3,6	2,4	4,7	3,8	6,1
Стійкий невроз	0,4	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0
Стрес (доходить до нервового зриву)	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9	2,0

Таблиця 2

Відчуття студентів різних курсів у період, коли дізналися про те, що в країні, в т.ч. й для студентів, вводять самоізоляцію (середина березня), %

Відчуття	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Байдужість	4,3	0,6	3,3	10,5	8,7	10,2
Цікавість	20,3	10,7	8,5	1,6	9,6	14,3
Занепокоєння	36,8	47,0	39,3	51,8	51,0	34,7
Роздратування	12,6	7,1	15,2	6,3	9,6	8,2
Побоювання	16,0	21,4	20,9	22,5	18,3	20,4
Переляк	3,0	6,0	3,8	4,2	1,0	0,0
Боязнь	1,3	5,4	0,9	2,1	1,0	4,1
Стійкий невроз	0,4	0,6	1,9	0,0	0,0	2,0
Стрес (доходить до нервового зриву)	0,4	0,6	3,8	0,5	0,0	0,0

Таблиця 3

Відчуття студентів різних курсів у період проведення опитування (середина травня), %

Відчуття	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Байдужість	16,5	17,9	15,6	7,3	7,7	20,4
Цікавість	10,0	8,9	10,0	11,0	10,6	6,1
Занепокоєння	23,4	33,9	27,5	49,2	29,8	28,6
Роздратування	14,7	12,5	15,6	18,8	28,8	16,3
Побоювання	13,4	12,5	16,1	5,8	11,5	10,2
Переляк	3,0	7,7	0,9	1,0	2,9	4,1
Боязнь	7,8	2,4	6,2	3,1	4,8	0,0
Стійкий невроз	1,7	2,4	2,8	2,1	1,0	2,0
Стрес (доходить до нервового зриву)	3,9	0,6	3,3	0,0	1,0	6,1

Таблиця 4

Відчуття студентів різної статі в період, коли вперше дізналися про те, що в країні виникла епідемія коронавірусу, %

Відчуття	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
Байдужість	19,8	6,8
Цікавість	33,6	8,7
Занепокоєння	27,6	47,5
Роздратування	1,7	1,8
Побоювання	11,2	21,5
Переляк	3,4	7,6
Боязнь	1,7	3,8
Стійкий невроз	0,9	0,1
Стрес (доходить до нервового зриву)	0,0	0,4

Таблиця 5

Відчуття студентів різної статі в період, коли дізналися про те, що в країні, в тому числі й для студентів, вводять самоізоляцію (середина березня), %

Відчуття	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
Байдужість	21,6	3,2
Цікавість	14,7	10,3

Відчуття	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
Занепокоєння	27,6	45,8
Роздратування	6,0	11,0
Побоювання	23,3	19,3
Переляк	3,4	3,6
Боязнь	1,7	2,3
Стійкий невроз	0,0	0,8
Стрес (доходить до нервового зриву)	0,9	1,2

Таблиця 6

Відчуття студентів різної статі в період проведення опитування (середина травня), %

Відчуття	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
Байдужість	12,9	14,1
Цікавість	10,3	9,8
Занепокоєння	28,4	32,8
Роздратування	25,0	15,9
Побоювання	6,9	12,6
Переляк	10,3	2,0
Боязнь	2,6	5,1
Стійкий невроз	0,9	2,3
Стрес (доходить до нервового зриву)	1,7	2,3

Таблиця 7

Відчуття студентів, які проживають в населених пунктах різного типу, в період, коли вперше дізналися про те, що в країні виникла епідемія коронавірусу, %

Відчуття	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Байдужість	11,8	11,3	6,1
Цікавість	11,4	20,2	9,3
Занепокоєння	41,2	39,3	48,4
Роздратування	1,8	1,8	1,8
Побоювання	22,4	17,9	20,1

Відчуття	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Переляк	4,8	8,3	7,7
Боязнь	4,8	0,6	3,9
Стійкий невроз	0,4	0,0	0,2
Стрес (доходить до нервового зриву)	0,4	0,0	0,4

Таблиця 8
Відчуття студентів, які проживають у населених пунктах різного типу, в період, коли дізналися про те, що в країні, в т.ч. й для студентів, вводять самоізоляцію (середина березня), %

Відчуття	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Байдужість	10,5	8,3	2,5
Цікавість	14,5	9,5	9,7
Занепокоєння	40,4	36,9	47,0
Роздратування	6,6	13,1	11,1
Побоювання	22,8	23,8	17,4
Переляк	1,8	3,6	4,3
Боязнь	0,9	0,0	3,4
Стійкий невроз	0,4	2,4	0,4
Стрес (доходить до нервового зриву)	0,4	1,2	1,4

Таблиця 9
Відчуття студентів різної статі в період проведення опитування (середина травня), %

Відчуття	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Байдужість	17,5	14,9	12,2
Цікавість	13,6	13,1	7,3
Занепокоєння	25,9	24,4	37,3
Роздратування	19,3	20,2	15,1
Побоювання	7,0	13,7	13,4
Переляк	3,5	2,4	3,0
Боязнь	7,9	4,8	3,6
Стійкий невроз	2,6	1,8	2,0
Стрес (доходить до нервового зриву)	0,4	4,2	2,3

Таблиця 10
Часткові показники переходу студентів із психологічного стану в період, коли вони вперше дізналися про епідемію в країні, в психологічний стан у період, коли довідалися, що в країні оголошена самоізоляція (середина березня), %

Відчуття	Психологічний стан студентів, коли вперше дізналися про те, що в країні виникла епідемія коронавірусу									
	Байдужість	Цікавість	Занепокоєння	Роздратування	Побоювання	Переляк	Боязнь	Стійкий невроз	Стрес	
Байду-жість	30,0	9,8	3,7	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
Цікавість	12,5	17,9	11,6	17,6	8,3	2,9	5,9	0,0	0,0	
Занепокоєння	31,3	40,2	44,7	17,6	61,1	33,8	29,4	0,0	0,0	
Роздратування	15,0	11,6	11,4	35,3	5,2	2,9	14,7	0,0	66,7	
Побоювання	5,0	16,1	21,9	23,5	13,0	47,1	32,4	50,0	0,0	
Переляк	0,0	0,0	4,0	0,0	5,2	7,4	2,9	0,0	0,0	
Боязнь	0,0	1,8	1,6	0,0	3,1	4,4	8,8	0,0	0,0	
Стійкий невроз	0,0	0,0	0,5	0,0	1,0	1,5	2,9	0,0	33,3	
Стрес (доходить до нервового зриву)	5,0	0,0	0,0	5,9	2,1	0,0	2,9	50,0	0,0	

Таблиця 11
Часткові показники переходу студентів із психологічного стану в період, коли вони дізналися, що в країні оголошена самоізоляція (середина березня), в психологічний стан на момент опитування (середина травня), %

Відчуття	Психологічний стан студентів, коли вони дізналися, що в країні введено карантин									
	Байдужість	Цікавість	Занепокоєння	Роздратування	Побожання	Переляк	Боязнь	Стійкий невроз	Стрес	
Байдужість	30,8	24,3	10,3	23,2	9,5	2,9	0,0	14,3	36,4	
Цікавість	13,5	23,3	10,8	1,0	5,3	11,8	14,3	0,0	0,0	
Занепокоєння	3,8	23,3	40,6	26,3	37,0	23,5	23,8	0,0	36,4	
Роздратування	42,3	13,6	17,5	22,2	12,2	14,7	0,0	42,9	0,0	
Побожання	1,9	13,6	12,5	13,1	11,6	14,7	23,8	14,3	0,0	
Переляк	0,0	0,0	3,4	0,0	4,8	17,6	0,0	0,0	0,0	
Боязнь	0,0	0,0	1,7	2,0	15,3	2,9	28,6	0,0	9,1	
Стійкий невроз	0,0	0,0	1,2	8,1	2,6	5,9	0,0	0,0	0,0	
Стрес (доходить до нервового зриву)	7,7	1,0	1,2	4,0	0,0	5,9	4,8	28,6	18,2	

Таблиця 12

Частка студентів різної статі, що протягом усього періоду самоізоляції знаходились на постійному місці перебування, %

Місце постійного перебування студентів під час самоізоляції	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
Вдома, з батьками	69,0	79,0
Вдома, в інших родичів	2,6	2,4
У друзів, знайомих	0,9	0,4
В орендованій квартирі	5,2	2,0
У від'їзді, в іншому регіоні	1,7	1,0
Усього знаходились на постійному місці перебування	79,4	84,8

Таблиця 13

Частка студентів з населених пунктів різного типу, що весь період самоізоляції знаходилися на постійному місці перебування, %

Місце постійного перебування студентів під час самоізоляції	Місце проживання		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Вдома, з батьками	71,9	78,0	80,1
Вдома, в інших родичів	1,3	2,4	2,9
У друзів, знайомих	1,3	0,0	0,2
В орендованій квартирі	8,3	0,6	0,5
У від'їзді, в іншому регіоні	0,4	4,2	0,4
Усього знаходились на постійному місці перебування	83,2	85,2	84,1

Таблиця 14

Ставлення студентів різних курсів до того, що в період самоізоляції у них припинилися безпосередні контакти з однокурсниками, %

Ставлення	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Ставляться до цього з байдужістю	10,8	6,5	12,8	7,9	4,8	20,4
Безпосередніх контактів не вистачає, але ставляться до цього спокійно	48,1	45,2	59,7	51,8	66,3	46,9

Ставлення	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Відсутність безпосередніх контактів турбує, але ставляться до цього з розумінням	39,0	43,5	20,4	37,7	27,9	28,6
Відсутність безпосередніх контактів з однокурсниками дуже турбує, відчувають себе не комфортно	0,4	4,8	5,2	2,6	1,0	4,1
Інша думка	1,7	0,0	1,9	0,0	0,0	0,0
Усього не вистачає безпосередніх контактів	87,5	93,5	85,3	92,1	95,2	79,6

Таблиця 15

Ставлення студентів різних факультетів до того, що в період самоізоляції у них припинилися безпосередні контакти з однокурсниками, %

Ставлення	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Ставляться до цього з байдужістю	6,5	11,6	6,8	25,3
Безпосередніх контактів не вистачає, але ставляться до цього спокійно	42,3	60,1	63,9	45,6
Відсутність безпосередніх контактів турбує, але ставляться до цього з розумінням	47,2	24,9	24,4	27,8
Відсутність безпосередніх контактів з однокурсниками дуже турбує, відчувають себе не комфортно	2,7	3,0	3,9	1,3
Інша думка	1,4	0,3	1,0	0,0
Усього не вистачає безпосередніх контактів	92,2	88	92,2	74,7

Таблиця 16

Ставлення студентів різної статі до того, що в період самоізоляції в них припинилися безпосередні контакти з однокурсниками, %

Ставлення	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
Ставляться до цього з байдужістю	12,1	9,4
Безпосередніх контактів не вистачає, але ставляться до цього спокійно	58,6	52,0
Відсутність безпосередніх контактів турбує, але ставляться до цього з розумінням	26,7	34,6
Відсутність безпосередніх контактів з однокурсниками дуже турбує, відчують себе не комфортно	2,6	3,0
Інша думка	0,0	1,0
Усього не вистачає безпосередніх контактів	87,9	89,6

Таблиця 17

Ставлення студентів, які проживають у населених пунктах різного типу, до того, що в період самоізоляції в них припинилися безпосередні контакти з однокурсниками, %

Ставлення	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Ставляться до цього з байдужістю	14,5	13,7	6,6
Безпосередніх контактів не вистачає, але ставляться до цього спокійно	56,1	47,6	53,0
Відсутність безпосередніх контактів турбує, але ставляться до цього з розумінням	27,6	30,4	37,1
Відсутність безпосередніх контактів з однокурсниками дуже турбує, відчують себе не комфортно	1,3	6,5	2,5
Інша думка	0,4	1,8	0,7
Усього не вистачає безпосередніх контактів	85,0	84,5	92,6

Таблиця 18

Частка студентів різних курсів, які підтримують контакти з однокурсниками за допомогою різних засобів комунікації, %

Форма підтримування контактів	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Через Інтернет	87,4	92,9	92,9	97,9	96,2	98,0
Засобами телефонного зв'язку	48,5	42,3	33,6	55,0	55,8	46,9
Зустрічаються	1,3	4,8	0,0	0,5	6,7	0,0
Ніяк не підтримують	3,5	1,8	7,1	0,0	1,0	0,0

Таблиця 19

Частка студентів різних факультетів, які підтримують контакти з однокурсниками за допомогою різних засобів комунікації, %

Форма підтримування контактів	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Через Інтернет	93,5	94,7	88,8	97,5
Засобами телефонного зв'язку	57,2	41,5	39,5	29,1
Зустрічаються	1,6	2,3	2,9	0,0
Ніяк не підтримують	1,1	4,0	4,4	2,5

Таблиця 20

Частка студентів різної статі, які підтримують контакти з однокурсниками за допомогою різних засобів комунікації, %

Форма підтримування контактів	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
Через Інтернет	85,3	94,3
Засобами телефонного зв'язку	47,4	45,9
Зустрічаються	5,2	1,6
Ніяк не підтримують	6,9	2,3

Таблиця 21

Частка студентів з населених пунктів різного типу, що підтримують контакти з однокурсниками за допомогою різних засобів комунікації, %

Форма підтримування контактів	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Через Інтернет	90,4	96,4	93,4
Засобами телефонного зв'язку	41,2	39,3	50,2
Зустрічаються	4,4	0,0	1,6
Ніяк не підтримують	4,8	3,0	2,0

Таблиця 22

Оцінка студентами різних курсів навчання тривалості перебування в умовах самоізоляції, %

Оцінка тривалості	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Незначна	3,9	7,7	8,5	2,1	1,0	4,1
У цілому, прийнятна	43,3	44,6	42,2	52,9	51,0	38,8
Значна	33,3	29,2	30,3	27,2	18,3	38,8
Надмірна	19,5	18,5	19,0	17,8	29,8	18,4
<i>Усього оцінюють негативно</i>	<i>52,8</i>	<i>47,7</i>	<i>49,3</i>	<i>45,0</i>	<i>48,1</i>	<i>57,2</i>

Таблиця 23

Оцінка студентами різних факультетів тривалості перебування в умовах самоізоляції, %

Оцінка тривалості	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Незначна	5,4	3,0	6,8	5,1
У цілому, прийнятна	46,6	47,5	39,5	51,9
Значна	28,2	27,6	36,1	24,1
Надмірна	19,8	21,9	17,6	19,0
<i>Усього оцінюють негативно</i>	<i>48,0</i>	<i>49,5</i>	<i>53,7</i>	<i>43,1</i>

Таблиця 24

**Оцінка студентами різної статі тривалості перебування
в умовах самоізоляції, %**

Оцінка тривалості	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
Незначна	6,9	4,7
У цілому, прийнятна	46,6	45,7
Значна	20,7	30,5
Надмірна	25,9	19,1
<i>Усього оцінюють не- гативно</i>	46,6	49,6

Таблиця 25

**Оцінка студентами, які проживають в населених пунктах різно-
го типу, тривалості перебування в умовах самоізоляції, %**

Оцінка тривалості	Де проживають студенти		
	Ужгород, Мукачево	Інший район- ний центр	Село, селище
Незначна	2,2	7,7	5,2
У цілому, прийнятна	45,6	42,9	46,8
Значна	25,4	25,6	32,1
Надмірна	26,8	23,8	15,9
<i>Усього оцінюють не- гативно</i>	52,2	49,4	48,0

Таблиця 26

**Думка студентів різних курсів навчання про те, як вплинула
самоізоляція на участь в освітньому процесі, в цілому, %**

Думка	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магіст- ратура
Умови навчання дещо погіршились	35,1	36,3	33,6	27,2	26,9	14,3
Умови навчання значно погіршились	8,2	5,4	4,3	8,9	4,8	2,0
Умови навчання, в цілому, не змінились	46,3	55,4	50,7	50,8	61,5	59,2
Умови навчання по- кращились	6,9	2,4	9,0	12,6	5,8	14,3
Умови навчання значно покращились	3,4	0,6	2,4	0,5	1,0	10,2
<i>Усього погіршились</i>	43,3	41,7	37,9	36,1	31,7	16,3

Таблиця 27

Думка студентів різних факультетів про те, як вплинула самоізоляція на участь в освітньому процесі, в цілому, %

Думка	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Умови навчання дещо погіршилися	29,8	27,9	35,6	41,8
Умови навчання значно погіршилися	4,1	6,0	12,2	2,5
Умови навчання, в цілому, не змінилися	57,5	57,8	39,5	38,0
Умови навчання покращилися	6,2	6,6	12,2	10,1
Умови навчання значно покращилися	2,5	1,7	0,5	7,6
Усього погіршилися	33,9	33,9	47,8	44,3

Таблиця 28

Думка студентів різної статі про те, як вплинула самоізоляція на участь в освітньому процесі, в цілому, %

Думка	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
Умови навчання дещо погіршилися	38,8	30,4
Умови навчання значно погіршилися	7,8	6,1
Умови навчання, в цілому, не змінилися	48,3	52,6
Умови навчання покращилися	3,4	8,6
Умови навчання значно покращилися	1,8	2,3
Усього погіршилися	46,6	36,5

Таблиця 29

Думка студентів із населених пунктів різного типу про те, як вплинула самоізоляція на участь в освітньому процесі, в цілому, %

Думка	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Умови навчання дещо погіршилися	37,7	35,7	27,6
Умови навчання значно погіршилися	9,6	4,8	5,4
Умови навчання, в цілому, не змінилися	45,2	46,4	56,6
Умови навчання покращилися	5,7	9,5	8,4
Умови навчання значно покращилися	1,8	3,6	2,0
Усього погіршилися	47,3	40,5	33,0

Таблиця 30

Частка студентів різних курсів навчання, що виконують різні види діяльності, без урахування часу, що витрачається на сон, %

Види діяльності	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Навчання (всі види в сукупності)	90,0	93,5	89,6	97,9	97,1	83,7
Перегляд фільмів, ТВ, відео	88,7	89,9	88,2	98,4	97,1	85,7
Читання літератури, преси	84,4	83,3	83,9	89,5	94,2	79,6
Прослуховування музики	81,0	81,0	78,7	83,2	89,4	69,4
Зустріч із друзями, знайомими	59,3	64,9	52,6	71,7	58,7	51,0
Прогулянки на природі, катання на машині, мотоциклі, велосипеді	73,6	70,8	68,2	72,8	80,8	69,4
Заняття, хобі (вишивати, майструвати тощо)	59,7	55,4	51,7	71,7	59,6	57,1

Види діяльності	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Ігри на комп'ютері, інші ігри	36,4	44,0	37,4	32,5	33,7	24,5
Комунікація, листування в Інтернеті, в тому числі в соціальних мережах	86,6	85,7	82,0	91,6	92,3	77,6
Заняття спортом, гімнастикою	80,1	75,0	81,5	80,1	82,7	75,5
Різні побутові справи: хатнє прибирання, робота на городі, в саду, з тваринами, в цілому, по господарству (включаючи прибирання)	90,9	88,7	88,6	99,0	93,3	85,7

Таблиця 31

Частка студентів різних факультетів, що виконують різні види діяльності, без урахування часу, що витрачається на сон, %

Види діяльності	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Навчання (всі види в сукупності)	91,6	91,7	93,7	97,5
Перегляд фільмів, ТВ, відео	90,2	91,4	91,2	98,7
Читання літератури, преси	83,7	89,4	83,9	88,6
Прослуховування музики	78,9	84,7	75,1	94,9
Зустріч із друзями, знайомими	62,1	57,1	65,4	57,0
Прогулянки на природі, катання на машині, мотоциклі, велосипеді	76,4	73,8	62,0	74,7
Заняття, хобі (вишивати, майструвати тощо)	64,0	58,8	49,3	67,1

Види діяльності	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Ігри на комп'ютері, інші ігри	32,2	43,5	26,8	51,9
Комунікація, листування в Інтернеті, в тому числі в соціальних мережах	87,0	88,0	84,4	84,8
Заняття спортом, гімнастикою	80,2	82,4	74,1	79,7
Різні побутові справи: хатне прибирання, робота на городі, в саду, з тваринами, в цілому, по господарству (включаючи прибирання)	92,1	91,7	90,2	92,4

Таблиця 32

Частка студентів різної статі, що виконують різноманітні види діяльності, без урахування часу, що витрачається на сон, %

Види діяльності	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
Навчання (всі види в сукупності)	91,4	92,7
Перегляд фільмів, ТБ, відео	89,7	91,8
Читання літератури, преси	81,0	86,6
Прослуховування музики	71,6	82,6
Зустріч із друзями, знайомими	66,4	60,0
Прогулянки на природі, катання на машині, мотоциклі, велосипеді	62,1	73,7
Заняття, хобі (вишивати, майструвати тощо)	45,7	61,3

Види діяльності	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
Ігри на комп'ютері, інші ігри	58,6	33,2
Комунікація, листування в Інтернеті, в тому числі в соціальних мережах	77,6	87,8
Заняття спортом, гімнастикою	69,8	80,9
Різні побутові справи: хатне прибирання, робота на городі, в саду, з тваринами, в цілому, по господарству (включаючи прибирання)	86,2	92,4

Таблиця 33

Частка студентів із населених пунктів різного типу, що виконують різні види діяльності, без урахування часу, що витрачається на сон, %

Види діяльності	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачєво	Інший районний центр	Село, селище
Навчання (всі види в сукупності)	94,7	85,7	93,7
Перегляд фільмів, ТБ, відео	93,0	84,5	93,0
Читання літератури, преси	88,6	81,0	86,4
Прослуховування музики	79,8	76,8	83,2
Зустріч із друзями, знайомими	55,7	49,4	66,3
Прогулянки на природі, катання на машині, мотоциклі, велосипеді	66,2	64,3	77,2
Заняття, хобі (вишивати, майструвати тощо)	60,5	47,0	62,7
Ігри на комп'ютері, інші ігри	39,0	38,7	34,4
Комунікація, листування в Інтернеті, в тому числі в соціальних мережах	89,0	77,4	88,4
Заняття спортом, гімнастикою	81,6	75,0	80,1
Різні побутові справи: хатне прибирання, робота на городі, в саду, з тваринами, в цілому, по господарству (включаючи прибирання)	91,7	83,3	94,1

Таблиця 34

Думка студентів різної статі про те, чи створює перебування в умовах самоізоляції фізичні незручності, %

Думка	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
Не створює, не люблять багато рухатися	8,6	6,8
Створює, оскільки немає умов для активного заняття фізичною культурою	14,7	14,6
Частково створює, але намагаються рухатися, робити зарядку	41,4	44,2
Активно займаються зарядкою, спортом	18,1	19,6
Активно займаються фізичною працею	21,6	31,9

Таблиця 35

Думка студентів із населених пунктів різного типу про те, чи створює перебування в умовах самоізоляції фізичні незручності, %

Думка	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший район-ний центр	Село, селище
Не створює, не люблять багато рухатися	7,5	10,1	5,9
Створює, оскільки немає умов для активного заняття фізичною культурою	21,9	13,1	12,0
Частково створює, але намагаються рухатися, робити зарядку	42,1	44,6	44,3
Активно займаються зарядкою, спортом	27,6	20,2	15,8
Активно займаються фізичною працею	17,5	19,0	39,4

Таблиця 36

Думка студентів різної статі про стан свого здоров'я, %

Оцінка стану свого здоров'я	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
Здоров'я відмінне, добре	66,4	64,4
Іноді хворіють, але звичайними хворобами	31,0	30,4
Здоров'я не дуже міцне, часто хворіють	0,0	1,1
Мають хронічне захворювання	0,9	3,0
Мають інвалідність	1,7	1,1

Таблиця 37

Думка студентів із населених пунктів різного типу про стан свого здоров'я, %

Оцінка стану свого здоров'я	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Здоров'я відмінне, добре	67,5	57,1	65,8
Іноді хворіють, але звичайними хворобами	29,4	34,5	29,7
Здоров'я не дуже міцне, часто хворіють	1,3	0,6	0,9
Мають хронічне захворювання	0,9	7,7	2,0
Мають інвалідність	0,9	0,0	1,6

Таблиця 38

Як змінився стан здоров'я студентів різної статі за період перебування в умовах самоізоляції, %

Як складається стан здоров'я	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
У цілому, не змінилось	81,9	77,8
Дещо погіршилось фізично	10,3	6,1
Дещо погіршилось психічно	6,9	14,3
Сильно погіршилось фізично	0,0	0,6
Сильно погіршилось психічно	0,9	1,2

Таблиця 39

Як змінився стан здоров'я студентів із населених пунктів різного типу за період перебування в умовах самоізоляції, %

Як складається стан здоров'я	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
У цілому, не змінилось	75,9	74,4	80,5
Дещо погіршилось фізично	9,2	8,9	4,8
Дещо погіршилось психічно	12,7	11,9	14,2
Сильно погіршилось фізично	1,3	1,2	0,0
Сильно погіршилось психічно	0,9	3,6	0,5

Таблиця 40

Як змінився стан здоров'я студентів за період перебування в умовах самоізоляції, залежно від стану їх здоров'я раніше, в звичайних умовах, %

Як складається стан здоров'я за період перебування в умовах самоізоляції	Як оцінюють стан здоров'я, в цілому				
	Здоров'я відмінне, добре	Іноді хворіють, але звичайними хворобами	Здоров'я не дуже міцне, часто хворіють	Мають хронічне захворювання	Мають інвалідність
У цілому, не змінилось	86,5	66,7	44,4	23,1	81,8
Дещо погіршилось фізично	4,2	10,7	44,4	7,7	0,0
Дещо погіршилось психічно	8,1	20,6	11,1	57,7	18,2
Сильно погіршилось фізично	0,3	0,3	0,0	7,7	0,0
Сильно погіршилось психічно	0,8	1,7	0,0	3,8	0,0

Таблиця 41

Думка студентів різної статі про те, в якому ступені карантинні заходи, прийняті проти поширення епідемії, є адекватними небезпеці зараження, %

Думка	Стать	
	Чоловіча	Жіноча
Цілком адекватні загрози зараження коронавірусом	48,3	58,1
У цілому, прийнятні для випадку епідемії, хоча небезпека зараження невелика	19,0	28,5
Дещо перебільшені, навряд чи був потрібен карантин у нинішній ситуації	12,1	6,7
Надмірні, думка про безпеку зараження від коронавірусу не відповідає дійсності	13,8	5,4
Інша думка	6,9	1,3

Таблиця 42

Думка студентів із населених пунктів різного типу про те, в якому ступені карантинні заходи, що вживаються проти поширення епідемії, адекватні небезпеці зараження, %

Думка	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Цілком адекватні загрози зараження коронавірусом	56,6	63,1	55,2
У цілому, прийнятні для випадку епідемії, хоча небезпека зараження невелика	20,2	26,2	30,6
Дещо перебільшені, навряд чи був потрібен карантин у нинішній ситуації	6,6	8,3	7,3
Надмірні, думка про небезпеку зараження від коронавірусу не відповідає дійсності	14,5	0,6	4,8
Інша думка	2,2	1,8	2,0

Таблиця 43

Середня тривалість дотримання самоізоляції студентами різних курсів навчання, дні

Курс навчання	Скільки днів усього знаходяться в умовах самоізоляції
1 курс навчання	54
2 курс навчання	54
3 курс навчання	54
4 курс навчання	44
5 курс навчання	53
Магістратура	52

Таблиця 44

Середня тривалість дотримання самоізоляції студентами різної статі, дні

Стать	Скільки днів усього знаходяться в умовах самоізоляції
Чоловіча	48
Жіноча	52

Таблиця 45

**Середня тривалість дотримання самоізоляції студентами
із населених пунктів різного типу, дні**

Тип населеного пункту	Скільки днів усього знаходяться в умовах самоізоляції
Ужгород, Мукачево	52
Інший районний центр	51
Село, селище	52

Таблиця 46

**Думка студентів різних факультетів про умови для занять
за місцем їх перебування під час самоізоляції, %**

Які умови для занять за місцем їх перебування	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Є окрема кімната, в якій можна усамітнитися під час участі в дистанційних заняттях	66,7	67,1	72,2	62,0
Окремої кімнати немає, але є відносно автономне місце, де можуть без перешкод брати участь у дистанційних заняттях	22,2	18,3	12,7	22,8
Постійного місця для занять немає, кожен раз для участі в дистанційних заняттях потрібно пристосовуватися	9,5	12,3	12,7	10,1
Умови погані, зовсім немає зручного місця для участі в дистанційних заняттях	1,6	2,3	2,4	5,1

Таблиця 47

Думка студентів із населених пунктів різного типу про умови для занять за місцем їх перебування під час самоізоляції, %

Які умови для занять за місцем їх перебування	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Є окрема кімната, в якій можна усамітнитися під час участі в дистанційних заняттях	74,6	67,9	64,7
Окремої кімнати немає, але є відносно автономне місце, де можуть без перешкод брати участь у дистанційних заняттях	15,4	21,4	19,7
Постійного місця для занять немає, кожен раз для участі в дистанційних заняттях потрібно пристосовуватися	5,7	7,7	14,3
Умови погані, зовсім немає зручного місця для участі в дистанційних заняттях	4,4	3,0	1,3

Таблиця 48

Характер перешкод для студентів різних факультетів під час участі в дистанційних заняттях, %

Під час участі в дистанційних заняттях виникають сторонні перешкоди	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Ні, ніхто не турбує	42,8	40,5	63,4	44,3
Іноді виникають перешкоди, але не дуже заважають	36,6	34,6	17,1	35,4
Часто виникають, але не дуже заважають	11,1	11,6	6,3	8,9
Іноді виникають і дуже заважають	6,8	8,3	5,9	3,8
Часто виникають і дуже заважають	2,2	2,3	4,4	7,6
Постійно й дуже заважають	0,5	2,7	2,9	0,0

Таблиця 49

Характер перешкод для студентів із населених пунктів різного типу під час участі в дистанційних заняттях, %

Під час участі в дистанційних заняттях виникають сторонні перешкоди	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Ні, ніхто не турбує	51,3	46,4	44,8
Іноді виникають перешкоди, але не дуже заважають	24,6	38,1	32,6
Часто виникають, але не дуже заважають	10,5	7,1	10,8
Іноді виникають і дуже заважають	3,5	6,0	8,4
Часто виникають і дуже заважають	7,5	1,2	2,0
Постійно й дуже заважають	2,6	1,2	1,4

Таблиця 50

Думка студентів різних курсів навчання про труднощі доступу до необхідної основної навчальної літератури з професійної підготовки, %

Думка	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Труднощів немає, вся необхідна навчальна література доступна	61,0	63,1	66,4	77,0	57,7	69,4
Труднощі в доступі до навчальної літератури є, але незначні	30,7	25,6	21,8	19,9	26,0	24,5
Труднощі в доступі до навчальної літератури значні	5,2	7,1	4,3	3,1	5,8	4,1

Таблиця 51

Думка студентів різних курсів навчання про труднощі доступу до необхідної навчальної літератури з неосновних дисциплін, %

Думка	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Труднощів немає, вся необхідна навчальна література доступна	51,5	48,8	55,5	44,0	56,7	51,0

Думка	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Труднощі в доступі до навчальної літератури є, але незначні	36,8	35,1	30,8	35,6	22,1	30,6
Труднощі в доступі до навчальної літератури значні	2,2	6,6	2,8	13,6	4,8	8,2

Таблиця 52

Думка студентів різних курсів навчання про труднощі доступу до необхідних практичних посібників, %

Думка	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Труднощів немає, вся необхідна навчальна література доступна	42,4	46,4	47,4	40,8	29,8	46,9
Труднощі в доступі до навчальної літератури є, але незначні	35,9	26,2	29,9	39,3	45,2	30,6
Труднощі в доступі до навчальної літератури значні	13,9	17,9	10,0	8,4	9,6	10,2

Таблиця 53

Думка студентів різних факультетів про труднощі доступу до необхідної основної навчальної літератури з професійної підготовки, %

Думка	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Труднощів немає, вся необхідна навчальна література доступна	60,2	67,4	71,2	72,2
Труднощі в доступі до навчальної літератури є, але незначні	28,2	25,2	20,5	19,0
Труднощі в доступі до навчальної літератури значні	6,5	4,0	3,9	3,8

Таблиця 54

Думка студентів різних факультетів про труднощі доступу до необхідної навчальної літератури з неосновних дисциплін, %

Думка	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Труднощів немає, вся необхідна навчальна література доступна	43,6	60,8	48,3	54,4
Труднощі в доступі до навчальної літератури є, але незначні	33,9	30,2	40,5	20,3
Труднощі в доступі до навчальної літератури значні	11,1	3,0	1,5	5,1

Таблиця 55

Думка студентів різних факультетів про труднощі доступу до необхідних практичних посібників, %

Думка	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Труднощів немає, вся необхідна навчальна література доступна	35,8	50,8	44,9	39,2
Труднощі в доступі до навчальної літератури є, але незначні	36,0	31,9	35,1	32,9
Труднощі в доступі до навчальної літератури значні	18,4	8,3	6,8	8,9

Таблиця 56

Думка студентів із населених пунктів різного типу про труднощі доступу до необхідної основної навчальної літератури з професійної підготовки, %

Думка	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Труднощів немає, вся необхідна навчальна література доступна	63,6	67,3	66,3
Труднощі в доступі до навчальної літератури є, але незначні	57,0	48,2	49,3
Труднощі в доступі до навчальної літератури значні	46,1	38,7	42,7

Таблиця 57

Думка студентів із населених пунктів різного типу про труднощі доступу до необхідної навчальної літератури з неосновних дисциплін, %

Думка	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Труднощів немає, вся необхідна навчальна література доступна	57,0	48,2	49,3
Труднощі в доступі до навчальної літератури є, але незначні	29,8	34,5	33,9
Труднощі в доступі до навчальної літератури значні	4,8	2,4	7,5

Таблиця 58

Думка студентів із населених пунктів різного типу про труднощі доступу до необхідних практичних посібників, %

Думка	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Труднощів немає, вся необхідна навчальна література доступна	6,6	6,5	3,8
Труднощі в доступі до навчальної літератури є, але незначні	4,8	2,4	7,5
Труднощі в доступі до навчальної літератури значні	8,8	9,5	14,0

Таблиця 59

Частка студентів різних курсів навчання, які вважають, що в умовах самоізоляції якість отримання знань із предметів покращилася, %

Навчальні предмети	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
За основною кваліфікацією	46,1	38,7	42,7	46,1	38,7	42,7
За неосновними дисциплінами	36,4	36,3	32,8	36,4	36,3	32,8
Отримання практичних навичок за фахом	8,8	9,5	14,0	8,8	9,5	14,0

Таблиця 60

Частка студентів різних курсів навчання, які вважають, що в умовах самоізоляції якість отримання знань із предметів, у цілому, не змінилась, %

Навчальні предмети	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
За основною кваліфікацією	55,4	62,5	64,9	53,9	71,2	53,1
За неосновними дисциплінами	65,8	64,9	73,0	70,2	78,8	63,3
Отримання практичних навичок за фахом	40,3	42,3	49,8	31,9	56,7	51,0

Таблиця 61

Частка студентів різних курсів навчання, які вважають, що в умовах самоізоляції якість отримання знань із предметів, у цілому, погіршилася, %

Навчальні предмети	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
За основною кваліфікацією	15,2	19,6	9,5	14,1	9,6	8,2
За неосновними дисциплінами	12,1	19,0	14,2	11,5	10,6	10,2
Отримання практичних навичок за фахом	40,3	41,7	39,8	47,1	36,5	32,7

Таблиця 62

Частка студентів різних факультетів, які вважають, що в умовах самоізоляції якість отримання знань із предметів покращилася, %

Навчальні предмети	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
За основною кваліфікацією	26,8	15,9	18,0	25,3
За неосновними дисциплінами	7,0	9,3	13,2	2,5
Отримання практичних навичок за фахом	5,7	6,0	14,1	5,1

Таблиця 63

Частка студентів різних факультетів, які вважають, що в умовах самоізоляції якість отримання знань із предметів, у цілому, не змінилася, %

Навчальні предмети	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
За основною кваліфікацією	57,5	68,4	53,7	57,0
За неосновними дисциплінами	72,1	71,8	60,0	72,2
Отримання практичних навичок за фахом	36,0	54,2	42,4	39,2

Таблиця 64

Частка студентів різних факультетів, які вважають, що в умовах самоізоляції якість отримання знань із предметів, у цілому, погіршилася, %

Навчальні предмети	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
За основною кваліфікацією	10,0	11,3	24,4	10,1

Навчальні предмети	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
За неосновними дисциплінами	8,4	13,6	22,0	13,9
Отримання практичних навичок за фахом	48,5	35,2	35,6	41,8

Таблиця 65

Частка студентів із населених пунктів різного типу, які вважають, що в умовах самоізоляції якість отримання знань із предметів покращилася, %

Навчальні предмети	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
За основною кваліфікацією	13,2	21,4	24,7
За неосновними дисциплінами	11,4	5,4	8,6
Отримання практичних навичок за фахом	6,1	6,0	8,6

Таблиця 66

Частка студентів із населених пунктів різного типу, які вважають, що в умовах самоізоляції якість отримання знань із предметів, у цілому, не змінилась, %

Навчальні предмети	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
За основною кваліфікацією	58,3	60,7	60,6
За неосновними дисциплінами	60,1	70,2	72,9
Отримання практичних навичок за фахом	41,7	43,5	44,1

Таблиця 67

Частка студентів із населених пунктів різного типу, які вважають, що в умовах самоізоляції якість отримання знань із предметів, у цілому, погіршилась, %

Навчальні предмети	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
За основною кваліфікацією	25,4	14,3	8,4
За неосновними дисциплінами	21,5	15,5	9,5
Отримання практичних навичок за фахом	42,5	41,1	40,3

Таблиця 68

**Оснащеність студентів різного курсу навчання технікою
для участі в дистанційному навчанні, %**

Технічна оснаще- ність	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магіст- ратура
Мають особистий стаціонарний комп'ютер	18,6	18,5	25,6	21,5	22,1	26,5
Мають власний ноут-бук	59,3	54,2	53,1	64,4	67,3	65,3
Мають особистий мобільний телефон або планшет	68,4	67,3	75,4	65,4	74,0	61,2
Особистої техніки не мають, але вона є в сім'ї і можуть користуватися	8,2	9,5	9,0	2,6	3,8	4,1
Власної техніки не мають, але взяли на тимчасове користування у знайомих, родичів, друзів	0,9	0,6	0,5	0,0	0,0	0,0
Особистої техніки не мають, але взяли напрокат	0,0	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0

Таблиця 69

**Оснащеність студентів різного факультету технікою для участі
в дистанційному навчанні, %**

Технічна оснащеність	Факультет			
	Педаго- гічний факультет	Гумані- тарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Мають особистий стаціонарний комп'ютер	19,0	22,9	28,8	8,9
Мають власний ноут-бук	60,7	62,5	52,7	57,0
Мають особистий мобільний телефон або планшет	69,6	75,4	57,6	75,9
Особистої техніки не мають, але вона є в сім'ї і можуть користуватися	8,1	2,7	5,9	19,0

Технічна оснащеність	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Власної техніки не мають, але взяли на тимчасове користування у знайомих, родичів, друзів	0,5	0,3	0,5	0,0
Особистої техніки не мають, але взяли напрокат	0,0	0,0	0,5	0,0

Таблиця 70

Оснащеність студентів із населених пунктів різного типу технікою для участі в дистанційному навчанні, %

Технічна оснащеність	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Мають особистий стаціонарний комп'ютер	26,3	21,4	19,5
Мають власний ноутбук	61,8	58,9	58,2
Мають особистий мобільний телефон або планшет	65,8	66,1	71,9
Особистої техніки не мають, але вона є в сім'ї і можуть користуватися	4,8	10,1	6,6
Власної техніки не мають, але взяли на тимчасове користування у знайомих, родичів, друзів	0,4	0,0	0,5
Особистої техніки не мають, але взяли напрокат	0,4	0,0	0,0

Таблиця 71

Наявність у студентів різних курсів навчання проблем у процесі користування технікою під час участі в дистанційному навчанні, %

Наявність проблем	Курс навчання					Магістратура
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	
Проблем немає, техніка працює безперебійно	38,1	42,9	37,0	54,5	54,8	51,0
Проблеми є, техніка не нова й іноді (або часто) зависає	25,1	23,2	23,7	16,8	19,2	18,4
Проблеми є, техніка не власна й не завжди вдається використовувати її протягом усього необхідного часу	2,2	3,0	4,7	2,1	3,8	0,0
Проблеми є, оскільки є перебої (іноді або часто) з Інтернетом	45,9	39,3	52,1	28,8	35,6	40,8

Таблиця 72

Наявність у студентів різних факультетів проблем у процесі користування технікою під час участі в дистанційному навчанні, %

Наявність проблем	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Проблем немає, техніка працює безперебійно	40,4	44,5	46,8	57,0
Проблеми є, техніка не нова й іноді (або часто) зависає	25,5	16,3	22,9	22,8
Проблеми є, техніка не власна й не завжди вдається використовувати її протягом усього необхідного часу	2,2	3,3	2,9	5,1
Проблеми є, оскільки є перебої (іноді або часто) з Інтернетом	44,4	46,2	33,7	27,8

Таблиця 73

Наявність у студентів із населених пунктів різного типу проблем у процесі користування технікою під час участі в дистанційному навчанні, %

Наявність проблем	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Проблем немає, техніка працює безперебійно	51,3	53,0	39,1
Проблеми є, техніка нова й іноді (або часто) зависає	16,2	14,9	26,2
Проблеми є, техніка не-власна й не завжди вдається використовувати її протягом усього необхідного часу	3,9	5,4	1,8
Проблеми є, оскільки є перебої (іноді або часто) з Інтернетом	35,1	38,1	44,8

Таблиця 74

Наявність у студентів різних курсів навчання проблем сприйняття навчального матеріалу під час дистанційного заняття, %

Наявність проблем	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Проблем немає, до дистанційної форми занять вдалося повністю пристосуватися	48,5	39,9	55,0	57,6	75,0	79,6
Проблеми є через незвичне сприйняття лекції (заняття)	42,9	50,0	35,1	29,8	17,3	14,3
Проблеми є через незадовільну форму викладання	4,8	5,4	6,2	5,8	0,0	2,0
Проблеми є через технічні збої під час викладання з вини викладача	1,7	1,8	1,4	3,1	0,0	2,0
Проблеми є через технічні збої під час викладання з вини технічної служби університету	5,6	6,5	7,1	4,7	4,8	0,0

Наявність проблем	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістра-тура
Навчальний матеріал недостатньо пристосований для його трансляції в електронній формі (мало наочного матеріалу, громіздкий текст, не має інтерактивної форми тощо)	8,2	7,1	6,6	5,8	1,0	2,0

Таблиця 75

Наявність у студентів різних факультетів проблем сприйняття навчального матеріалу під час дистанційного заняття, %

Наявність проблем	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Проблем немає, до дистанційної форми заняття вдалося повністю пристосуватися	53,4	62,5	44,4	58,2
Проблеми є через незвичне сприйняття лекції (заняття)	38,2	29,9	43,4	24,1
Проблеми є через незадовільну форму викладання	5,4	3,0	6,3	3,8
Проблеми є через технічні збої під час викладання з вини викладача	2,2	2,0	1,5	0,0
Проблеми є через технічні збої під час викладання з вини технічної служби університету	0,8	9,3	6,8	10,1
Навчальний матеріал недостатньо пристосований для його трансляції в електронній формі (мало наочного матеріалу, громіздкий текст, не має інтерактивної форми тощо)	8,1	3,7	5,9	6,3

Таблиця 76

Наявність у студентів із населених пунктів різного типу проблем сприйняття навчального матеріалу під час дистанційного заняття, %

Наявність проблем	Тип населеного пункту		
	Ужгород, Мукачево	Інший районний центр	Село, селище
Проблем немає, до дистанційної форми занять вдалося повністю пристосуватися	42,5	57,1	59,0
Проблеми є через незвичне сприйняття лекції (заняття)	43,4	28,6	34,4
Проблеми є через незадовільну форму викладання	5,7	3,0	4,8
Проблеми є через технічні збої під час викладання з вини викладача	0,4	2,4	2,2
Проблеми є через технічні збої під час викладання з вини технічної служби університету	9,2	4,8	4,3
Навчальний матеріал недостатньо пристосований для його трансляції в електронній формі (мало наочного матеріалу, громіздкий текст, не має інтерактивної форми тощо)	7,5	6,0	5,6

Таблиця 77

Наявність у студентів різних курсів навчання стурбованості, що в результаті дистанційної освіти не отримують необхідної якісної освіти за спеціальністю, %

Наявність стурбованості	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Зовсім не побоюються	18,2	22,6	17,5	28,8	27,9	49,0
У цілому, не побоюються, але ймовірність цього не виключають	32,0	22,0	39,8	25,7	33,7	18,4

Наявність стурбованості	Курс навчання					
	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	5 курс	Магістратура
Якоюсь мірою побоюються, хоча багато що залежить від них самих	38,1	44,6	32,2	40,3	35,6	24,5
Дуже бояться, але будуть що-небудь робити, щоб уникнути цього	7,8	8,9	6,6	4,7	1,9	0,0
Якість освіти за спеціальністю однозначно буде поганою	3,9	1,9	3,9	0,5	0,9	8,1
Усього побоюються	49,8	55,4	42,7	45,5	38,4	32,6

Таблиця 78

Наявність у студентів різних факультетів стурбованості, що в результаті дистанційної освіти не отримають необхідної якісної освіти за спеціальністю, %

Наявність стурбованості	Факультет			
	Педагогічний факультет	Гуманітарний факультет	Факультет економіки, управління та інженерії	Факультет туризму та готельно-ресторанного бізнесу
Зовсім не побоюються	17,6	29,2	19,0	41,8
У цілому, не побоюються, але ймовірність цього не виключають	28,2	27,6	41,0	21,5
Якоюсь мірою побоюються, хоча багато що залежить від них самих	43,4	36,2	31,7	29,1
Дуже бояться, але будуть що-небудь робити, щоб уникнути цього	7,9	5,3	4,4	5,1
Якість освіти за спеціальністю однозначно буде поганою	2,9	1,7	3,9	2,5
Усього побоюються	54,2	43,2	40,0	36,7

Наукове видання

**Щербан Тетяна Дмитрівна,
Гоблик Володимир Васильович**

**ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В УМОВАХ
ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ СИТУАЦІЇ**

**На прикладі самоізоляції:
березень-травень 2020 року**

Підписано до друку 15.07.2020 р.
Форма 60×90/16. Умовн. друк. арк. 10,0.
Тираж 300 прим.
Зам № 82

Адреса видавництва:
Мукачівський державний університет, вул. Ужгородська, 26,
м. Мукачево, Закарпатська обл., 89600,
тел./факс (03131)3-13-43, 2-11-09.
e-mail: rvc@mail.msu.edu.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів
та розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 6984 від 20.11.2019 р.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>